

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Problematika kartelových dohod v Evropské unii
Issue of Cartels in the European Union

Student: Petra Eliášová

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.

Ostrava 2014

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání bakalářské práce

Student:

Petra Eliášová

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6210R004 Eurospráva

Specializace:

00 Eurospráva

Téma:

Problematika kartelových dohod v Evropské unii
Issue of Cartels in the European Union

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Vnitřní trh Evropské unie
3. Význam politiky ochrany hospodářské soutěže na vnitřním trhu Evropské unie
4. Posuzování kartelových dohod v Evropské unii a České republice
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.

JANKŮ, Martin a Jana MIKUŠOVÁ. *Veřejné podpory v soutěžním právu EU*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-430-8.

ŠÍŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Evropské právo 2: jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-949-4.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 09.05.2014

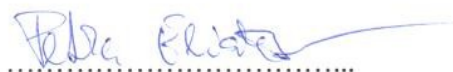
Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Ing. Radomíra Kani, Ph.D. a uvedla jsem v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.“

V Ostravě dne 9. května 2014

Petra Eliášová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu mojí bakalářské práce Ing. Radomíru Kaňovi, Ph.D., za jeho cenné připomínky a rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod	5
2	Vnitřní trh Evropské unie	7
2.1	<i>Budování vnitřního trhu</i>	8
2.1.1	Počátky vnitřního trhu	8
2.1.2	Překážky budování vnitřního trhu	9
2.1.3	Dokončování vnitřního trhu	10
2.2	<i>Čtyři svobody a volný pohyb poznatků</i>	12
2.2.1	Volný pohyb zboží	12
2.2.2	Volný pohyb osob	15
2.2.3	Volný pohyb služeb	17
2.2.4	Volný pohyb kapitálu	18
2.2.5	Volný pohyb poznatků	19
2.3	<i>Vnitřní trh pro Evropu ve 21. století</i>	20
2.3.1	Akt o jednotném trhu I	20
2.3.2	Akt o jednotném trhu II	22
3	Význam politiky ochrany hospodářské soutěže na vnitřním trhu Evropské unie	24
3.1	<i>Předmět a účel soutěžního práva</i>	24
3.2	<i>Působnost soutěžního práva</i>	27
3.2.1	Vztah unijního a národního soutěžního práva	27
3.3	<i>Základní pojmy soutěžního práva</i>	29
3.3.1	Podnik	29
3.3.2	Relevantní trh	30
3.4	<i>Formy porušení volné soutěže</i>	32
3.4.1	Dohody mezi podniky omezující soutěž	33
3.4.2	Zneužití dominantního postavení soutěžitelem	38
3.4.3	Kontrola spojování podniků	40
3.4.4	Veřejné podniky a státní monopoly	42
3.4.5	Veřejné podpory a jejich úprava jako součást soutěžního práva EU	44
4	Posuzování kartelových dohod v Evropské unii a České republice	46
4.1	<i>Zakázané dohody</i>	46

4.1.1	Formy dohody	48
4.1.2	Druhy zakázaných dohod	49
4.1.3	Způsobilost dohody narušit soutěž	50
4.1.4	Bagatelní kartely	51
4.1.5	Výjimky ze zákazu dohod	52
4.2	<i>Řízení ve věcech dohod</i>	54
4.2.1	Řízení před Komisí	54
4.2.2	Řízení před Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže	57
4.2.3	Komparace řízení před Komisí a řízení před Úřadem	64
4.2.4	Evropská soutěžní síť a její fungování	65
4.3	<i>Vybrané případy kartelových dohod v EU</i>	66
4.3.1	Pokuta za kartel výrobců televizí	69
4.4	<i>Vybrané případy kartelových dohod v ČR</i>	70
4.4.1	Pokuta za kartel výrobců spínacího ústrojí	73
5	Závěr	75
	Seznam doporučené odborné literatury	77
	Seznam zkratk	84
	Seznam boxů	
	Seznam grafů	
	Seznam tabulek	
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Dohody narušující hospodářskou soutěž, běžně označované jako kartely, jsou v naprosté většině vyspělých ekonomik považovány za obzvláště škodlivé. Představují tak vedle zneužití dominantního postavení na trhu a nepovoleného slučování soutěžitelů, jednu z výzev, jímž musí moderní soutěžní právo čelit.

V současné globalizované světové ekonomice jsou to nejen dohody mezi soutěžiteli uzavírané v rámci jednoho státu, nýbrž právě dohody přesahující hranice více států, proti nimž je třeba pro jejich negativní účinky na hospodářskou soutěž efektivně zakročovat. V kontextu Evropské unie, kde bylo dosaženo značného stupně hospodářské integrace v podobě vnitřního trhu, to platí dvojnásob.

Cílem této bakalářské práce je objasnit realizaci a fungování politiky ochrany hospodářské soutěže, jenž je v kompetenci Komise a Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, a to především ve věcech kartelových dohod.

Práce bude strukturována do tří kapitol. První kapitola se bude zabývat vnitřním trhem Evropské unie, tedy jeho budováním, čtyřem svobodám - k nimž se nyní připojuje také volný pohyb poznatků, a nebude opomenut ani Akt o jednotném trhu I a Akt o jednotném trhu II, jakožto poslední dokumenty Evropské komise na cestě za konkurenceschopným sociálně tržním hospodářstvím na vnitřním trhu.

Druhá kapitola bude věnována významu politiky ochrany hospodářské soutěže na vnitřním trhu Evropské unie. V této kapitole budou charakterizovány základní principy a vymezeny základní pojmy ochrany hospodářské soutěže v EU a ČR. Dále bude tato část zaměřena na koncepci soutěžního práva a jeho cíl, jakož i působnost, odlišnosti ochrany hospodářské soutěže v EU a na národní úrovni a na vztah unijní a národní regulace, jakož i adresáty soutěžního práva. Následně budou také charakterizovány jednotlivé formy porušení volné soutěže.

Ve třetí kapitole bude poukázáno na principy regulace zakázaných dohod. Bude charakterizován pojem dohoda, formy dohod a situace, kdy dohody mají za svůj cíl nebo výsledek narušení soutěže. Tato kapitola bude rovněž zaměřena na ujednání, která se za

zakázané dohody nepovažují. Pozornost bude věnována také výjimkám ze zákazu dohod. Klíčovou částí bude řízení ve věcech dohod, jak před Komisí, tak před Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže a následná komparace obou postupů. Tato kapitola bude zakončena vybranými případy kartelových dohod v ČR a EU.

2 Vnitřní trh Evropské unie

Společný trh¹, později označovaný jako jednotný vnitřní trh², nebo také vnitřní trh³, je terminologickým oříškem jak v anglické, tak i v české odborné literatuře. Běžně se ve stejné souvislosti hovoří o společném, jednotném trhu a vnitřním. Tato terminologická nejednoznačnost má svůj původ v anglických termínech „common”, „single” a „internal market”. S ohledem na nutnost používat z důvodu jednoznačnosti pouze jeden z uvedených výrazů se následující text přiklání k pojmu vnitřní trh (Lacina, Ostřížek a kol., 2011).

Vnitřní trh je jednou z hlavních součástí evropské integrace a jejím hlavním přínosem. Pomohl odstranit tradiční, většinou stálé bariéry mezi trhy zúčastněných zemí: celní, obchodní, daňové, administrativní, technické a jiné. Vznikla tak oblast bez vnitřních hranic, v níž jsou propojeny trhy zboží, pracovníků, služeb a kapitálu. Společným postupem členských zemí byl vytvořen hospodářský prostor umožňující uplatňovat čtyři svobody: svobodu volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. V souvislosti s vývojem společnosti se jako nezbytné ukázalo zajistit také volný pohyb poznatků.

Konečné cíle programu vnitřního trhu se uvádějí dva:

- **ekonomický:** zvýšit a udržet ekonomickou prosperitu, a to odstraněním překážek, jež brání využití ekonomického potenciálu jeho účastníků, na tomto základě zvyšovat životní úroveň a kvalitu života,
- **politický:** přispět ke stále užšímu spojení evropských národů, což pomůže odstranit staleté politické soupeření na evropském kontinentu, které většinou končilo válečným konfliktem.

Očekávání spojená s vytvořením vnitřního trhu byla obrovská. Také dnes si země usilující o členství v Evropské unii nejvíce slibují od zapojení do vnitřního trhu.

¹ **Společný trh** vznikl podepsáním dvou Římských smluv 25. 3. 1957, zakládajících Evropské hospodářské společenství (EHS) a speciální Evropské společenství atomové energie (ESA-E nebo EURATOM). Smlouvy vstoupily v platnost 14. 1. 1958 (na dobu neurčitou). Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství měla za cíl vytvoření společného trhu vyjma atomové energie, tedy volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Smlouva o založení evropského společenství atomové energie si kladla za cíl vytvoření společného trhu v oblasti atomové energie, zejména pokud jde o zásobování a investice (Svoboda, 2013).

² **Jednotný vnitřní trh** vznikl podepsáním Jednotného evropského aktu (JEA) dne 17. 2. 1986 v Lucemburku a 28. 2. 1986 v Haagu, jenž vstoupil v platnost 1. 7. 1987. Hlavním cílem tohoto JEA bylo dosažení jednotného vnitřního trhu, jenž se chová jako trh jediného státu a to do 31. 12. 1992 (Svoboda, 2013).

³ Lisabonská smlouva, podepsaná 13. 12. 2007, jež vstoupila v platnost 1. 9. 2009, zavádí používání termínu **vnitřní trh** (Urban, 2013).

Celkově je tedy možné projekt vnitřního trhu charakterizovat jako program dalekosáhlé liberalizace doprovázený dohodnutými pravidly. Program vzájemného otevření trhů předpokládal odstranění všech dosavadních omezujících národních bariér, desítek a stovek národních předpisů a na jejich místech zavedení společně dohodnuté evropské úpravy umožňující volný pohyb po celém vnitřním trhu (Urban, 2013).

2.1 Budování vnitřního trhu

Vnitřní trh představuje v rámci evropského integračního procesu komplexní cíl, jehož součástí jsou jak společné politiky, tak i navazující aktivity v podobě např. regionální politiky a sociální koheze. Již společný trh budovaný v rámci EHS znamenal z hlediska obecných kategorií ekonomické integrace (které jsou pro přehled uvedeny v příloze 1) směřování k vysokému stupni hospodářského sjednocení. Toto stadium svými charakteristikami daleko přesahovalo nejen zónu volného obchodu, ale i celní unii. Dalším stupněm ekonomické integrace je formativní hospodářská a měnová unie. K tomuto vyššímu stupni integrace mohlo Společenství přistoupit až v momentě, kdy vytvořilo úroveň nižší, kterou byl společný trh neboli rozvinutá hospodářská unie. V období od roku 1957 až do roku 1993 se tedy Společenství soustředilo výhradně na vybudování společného trhu (Fiala a Pitrová, 2009).

2.1.1 Počátky vnitřního trhu

Vytvoření společného trhu, který Římská smlouva zakotvila jako dominantní úkol zakladatelských států, se ukázalo jako extrémně náročné. Původní termín završení do konce roku 1969 se ukázal jako nemožný. V polovině roku 1968 sice byla odstraněna cla a kvóty ve vzájemném obchodě a zaveden společný celní sazebník pro obchod s třetími zeměmi – celní unie, ale obchodu mezi členskými zeměmi nadále bránily hlavně odlišné národní technické předpisy tzv. netarifní bariéry. Byl také uvolněn pohyb pracovníků mezi členskými zeměmi zákazem jejich diskriminace, ale oficiálně zůstal regulovaný přístup k velkému počtu profesí. Pohyb služeb přes hranice se také uvolnil, ale v případě zájmu poskytovat služby v jiné zemi, bylo nutné se přizpůsobit odlišným národním předpisům. Nejmenší pokrok vůbec byl zaznamenán u volného pohybu kapitálu. Hlavním důvodem neochoty uvolnit trh kapitálu mezi jednotlivými zeměmi byly jejich obavy z odlivu kapitálu do jiných zemí. Pro potřeby společného trhu byla pravidla pro ochranu hospodářské soutěže sice přijata, ale řada sektorů v členských zemích zůstala ve výlučné správě států, který navíc uděloval podpory vybraným podnikům. Jako pokrok se považovalo zavedení daně z přijaté hodnoty v roce 1967, ale bez

harmonizace daňových sazeb. Přínos byl oprávněně viděn roku 1970 v rozhodnutí o financování evropského rozpočtu na základě tzv. vlastních zdrojů.

2.1.2 Překážky budování vnitřního trhu

Pokroku při vytváření funkčního společného trhu bránily tři hlavní bariéry, které roku 1985 poprvé popsala Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu:

- **fyzické:** na vnitřních hranicích mezi členskými státy se stále udržovaly kontroly zboží i osob,
- **technické:** rozsáhlý rejstřík odlišných národních předpisů, které brzdily volný pohyb zboží, služeb, i pracovníků,
- **daňové:** rozdíly v sazbách nepřímých daní, které nejen deformovaly obchod, ale i vynucovaly kontrolu na hranicích mezi členskými státy.

Země Společenství si uvědomovaly, že roztržitěná Evropa omezuje jejich ekonomickou výkonnost, její konkurenceschopnost vůči USA a Japonsku, a také její prestiž. Roku 1988 velkou pozornost tzv. Cecchiniho zpráva s neformálním označením Náklady ne-Evropy (The Cost of Non-Europe), jež dokumentovala, jaké ztráty Unie musí nést díky nedokončenému společnému trhu – ročně až 6,5 % HDP (Urban, 2013).

Bylo zapotřebí nového podnětu, jímž se stal v roce 1985 nástup nové Komise v čele s J. Delorsem a s přijetím již zmíněné Bílé knihy, aby mohl být nedokončený program znovu nastartován. Ukázala se také nutnost doplnit Římskou smlouvu. Stalo se tak roku 1987 přijetím Jednotného evropského aktu, který stanovil, že dokončení jednotného vnitřního trhu na základě doporučení Bílé knihy (s návrhem téměř 300 směrnic) má být završeno do konce roku 1992 a že k tomu bude upravena rozhodovací procedura v Radě. Legislativa týkající se jednotného vnitřního trhu měla být dále přijímána kvalifikovanou většinou hlasů, jen u malé skupiny právních aktů vztahujících se k oblasti daní, volného pohybu osob a vybraných problémů sociální politiky byla k jejich přijetí vyžadována jednomyslnost. Novinkou bylo také to, že program jednotného vnitřního trhu se rozšířil za rámec čtyř svobod: legislativa jednotného vnitřního trhu byla doplněna také o předpisy týkající se:

- sociálních otázek,
- ochrany životního prostředí,

- ekonomické a sociální soudržnosti,
- výzkumu a technického rozvoje,
- hospodářské a měnové unie.

2.1.3 Dokončování vnitřního trhu

Rok 1993 je tak označován za „dokončení vnitřního trhu“⁴, 90 % návrhů Bílé knihy bylo k tomuto datu přijato. Výsledkem bylo odstranění kontroly pohybu zboží na vnitřních hranicích, vzájemné uznávání diplomů a vysvědčení umožňujících volný pohyb pracovníků, svoboda usazování podnikatelů a osob svobodného povolání v jiných členských zemích, volný prostor pro poskytování služeb přes hranice pro banky, pojišťovny aj., otevření trhu veřejných zakázek, odstranění překážek pro volné přesuny kapitálu mezi členskými zeměmi. V témž roce byla přijata Maastrichtská smlouva, jež doplnila program jednotného vnitřního trhu o hospodářskou a měnovou unii. Přijetí společné měny je nezbytným krokem integračního procesu poté, co byl dokončen jednotný vnitřní trh.

V 90. letech se liberalizace na jednotném vnitřním trhu dotkla také tzv. síťových odvětví (většinou státními monopoly). Jednalo se o otevření dopravních trhů (nákladní automobilové dopravy, letecké a železniční dopravy), otevření telekomunikačních trhů, a trhů v energetice (zemní plyn a elektrická energie). Poté došlo i na poštovní služby. Roku 1997 byl jednotný vnitřní trh obohacen o koordinovanou politiku zaměstnanosti (Urban, 2013).

Novým impulsem v dobudování prakticky fungujícího jednotného vnitřního trhu se v roce 2000 stala tzv. Lisabonská strategie. Jejím cílem bylo dosažení stavu, kdy Evropská unie bude „nejkonkurenceschopnější ekonomikou světa založenou na znalostech.“

Schválená lisabonská strategie obsahovala tři pilíře:

- ekonomický,
- sociální,
- ekologický (po roce 2001).

Mezi hlavní prvky lisabonské strategie patřilo:

⁴ Termín „dokončení vnitřního trhu“, jež se často objevuje v dokumentech EU, nelze chápat jako dosažení jeho konečné podoby. Ve skutečnosti je vytváření vnitřního trhu EU kontinuální proces, který nelze nikdy považovat za dokončený. Je tomu tak z toho důvodu, že program vnitřního trhu musí neustále reagovat na podněty zvenčí, jako je např. globalizace, klimatické změny, závislost na zásobování energií, dopady finanční a hospodářské krize aj. a také na podněty vnitřní např. stárnutí populace a také úprava a zjednodušování legislativy.

- zvýšení přírůstků zaměstnanosti tak, aby do roku 2010 dosáhla míra zaměstnanosti v EU v průměru 70 %,
- vytvoření znalostní ekonomiky a znalostní společnosti s všeobecným přístupem k internetu (ve veřejné správě, školách, a v podnikání), zvýšením výdajů na výzkum a vývoj (cíl: 3 % do roku 2010) a podporu inovací,
- provedení ekonomické reformy: vytvoření plně funkčního vnitřního trhu, liberalizace síťového odvětví (energetiky, telekomunikace, dopravy, pošty), odstranění překážek podnikání, zlepšení soutěžního prostředí a přesměrování státní podpory,
- modernizace evropského sociálního modelu zejména zpružněním trhu práce, reformou penzijního a zdravotního systému,
- péče o kvalitu života a udržitelný rozvoj: týká se nakládání s přírodními zdroji, emise skleníkových plynů, udržitelné dopravy (Hora, Nedorost a Lukášková, 2010).

Na konci roku 2004 byla pod vedením bývalého nizozemského předsedy vlády Wim Koka ustanovena komise, která zhodnotila výsledky za první polovinu dekády. Wim Kokova zpráva byla velmi kritická a hovořila o promarněných šancích a zklamání nad vývojem evropské ekonomiky. Uváděla, že se sice podařilo zvýšit počet nových pracovních míst, ale cíl do roku 2010 je pro EU jako celek nesplnitelný. Postup ke znalostní ekonomice byl ohrožen tím, že podíl výdajů na výzkum a vývoj v HDP stagnoval, také postup v ekonomických reformách byl pomalý. Příčiny neúspěchu nové strategie sice byly nalezeny ve zhoršených podmínkách světové ekonomiky, ale také v tom, že většina členských zemí nevzala strategii za svou a že ji podporovala pouze verbálně.

V červnu 2010 Evropská rada přijala novou strategii pro růst a zaměstnanost „Evropa 2020“, která navázala na Lisabonskou strategii. Evropa 2020 má v průběhu desetiletí oživit hospodářský růst tak, aby se v současném světě vytvořila v EU inteligentní a udržitelná ekonomika, podporující začlenění a vykazující vysokou míru zaměstnanosti, produktivity a sociální soudržnosti.

Unie chce do roku 2020 dosáhnout pěti ambiciózních cílů:

- **zaměstnanost:** zaměstnat 75 % osob ve věkové kategorii od 20 do 64 let,
- **výzkum, vývoj a inovace:** investovat 3 % HDP Evropské unie (kombinace veřejných a soukromých zdrojů) do výzkumu, vývoje a inovací,

- **změna klimatu a energetika:** snížit emise skleníkových plynů o 20 % (nebo dokonce 30 %, pokud k tomu budou vytvořeny podmínky) ve srovnání se stavem v roce 1990, zvýšit podíl energie z obnovitelných zdrojů na 20 %, zvýšit energetickou účinnost o 20 %,
- **vzdělávání:** snížit míru nedokončeného studia pod 10 %, dosáhnout ve věkové kategorii od 30 do 64 let alespoň 40 % podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva,
- **chudoba a sociální vyloučení:** snížit alespoň o 20 miliónů počet lidí, kteří žijí v chudobě a sociálním vyloučení (Hospodářská komora České republiky, 2013).

Každý členský stát si stanoví své vlastní cíle pro tyto oblasti. Celou strategii tak podpoří konkrétní činy na úrovni EU i členských států.

2.2 Čtyři svobody a volný pohyb poznatků

Podstatou vnitřního trhu jsou jeho čtyři svobody: volný pohyb zboží, volný pohyb osob, volné poskytování služeb a volný pohyb kapitálu a běžných plateb. V rámci nutnosti vyrovnání se s globalizací ve 21. století byla k těmto čtyřem svobodám připojena svoboda pátá – volný pohyb poznatků. Reálnost těchto nynějších pěti svobod je zajištěna řadou společných politik – zejména politikou hospodářské soutěže, ochranou duševního vlastnictví, ochranou spotřebitele a harmonizační pravomocí (Svoboda, 2013).

2.2.1 Volný pohyb zboží

Jedním z prvotních cílů vnitřního trhu bylo vytvořit takové podmínky, díky kterým by obchod mezi členskými zeměmi probíhal bez ohledu na hranice mezi nimi tak volně, jako probíhá uvnitř každé země. O rozsahu a struktuře vzájemného obchodu má rozhodovat výlučně zájem projevený poptávkou těch, jež výrobky užívají a spotřebovávají.

Zboží může volně cirkulovat až po odstranění všech bariér. Bariéry, jež omezovaly pohyb zboží (dopadající samozřejmě také na volný pohyb služeb, osob a kapitálu) lze rozdělit na tři základní typy (jak je již zmíněno v textu výše), které byly definovány v Bílé knize Dokončení vnitřního trhu z června 1985:

- 1) fyzické,
- 2) technické,

3) daňové.

Fyzické bariéry, které plynou z existence hraničních kontrol. Clo sice již od roku 1968 placeno nebylo, na hranicích však byly i nadále prováděny kontroly pro potřebu výběru DPH, statistické kontroly a kontroly v souladu s vnitrostátními technickými a fytosanitárními předpisy. Pokud by se podařilo tyto problémy vyřešit, což je přesně cílem vnitřního trhu, odpadá nutnost kontrol zboží na vnitrostátních hranicích.

Technické překážky, které vznikly odlišnou historickou a průmyslovou zkušeností jsou pramenem odlišných standardů stanovujících technické požadavky na bezpečnost výrobků, ochranu spotřebitele a životní prostředí. S rostoucím propojením trhů však takové rozdíly způsobují překážky obchodu. Díky harmonizaci technických norem a stanovením minimálních požadavků na výrobky obchodovatelné na JVT byl vytvořen potenciál pro lepší výnosy z rozsahu. Přesto není dosahování standardu jednoduchou záležitostí. Výrobci jsou schopni produkcí z technického pohledu unifikovaného zboží dosáhnout nižších jednotkových nákladů, snížení zásob (nemusí mít na skladě všechny typy výrobků pro všechny národní trhy). Z vyšší ekonomické efektivity poté může těžit celá společnost. Právě přístup k technické harmonizaci, kterou je vytváření minimálních technických standardů, uznávání výrobků uvedených na trh v jiném členském státě, je důvodem proč způsob spolupráce při uskutečňování JVT je záležitostí sdílených politik. Změna přístupu nastala i na úrovni Společenství, kdy zpočátku využívaná detailní harmonizace některých výrobků potenciálně ohrožujících zdraví nebo bezpečnost (potraviny, léky, motorová vozidla, chemikálie...) byla nepružným a pomalým nástrojem, který navíc rozvoji nových výrobků uvnitř ES nestačil. Proto se tedy od poloviny osmdesátých let začíná prosazovat nový přístup, jenž spočívá ve vzájemném uznávání výrobků, které musí splňovat jen základní minimální bezpečnostní standardy dohodnuté na úrovni EU. Vše ostatní je ponecháno normalizačním úřadům členských zemí sdružených v evropských organizacích CEN, CENELEC a ETSI (Lacina, Ostřížek a kol., 2011).

Evropský soudní dvůr přispěl k zavedení principu vzájemného uznávání výrobků průlomovým rozhodnutím v roce 1979. Šlo o spor, zdali může Německo (nebo jakákoliv jiná země) bránit v dovozu francouzského likéru Cassis de Dijon (nebo jakéhokoliv jiného výrobku) jen proto, že neodpovídal německým nebo jiným právním předpisům pro tento druh nápojů nebo jiného výrobku. Německo argumentovalo tím, že zákaz dovozu je nezbytný pro ochranu veřejného zdraví a tím chrání spotřebitele (nápoje s nižším obsahem alkoholu zvyšují odolnost vůči

alkoholu; spotřebitelé by si je mohli zakoupit v domnění, že se jedná o silné nápoje). Dvůr se tehdy usnesl, že opatření není nutné, protože na německém trhu je dostupné velké množství alkoholických nápojů, takže zákaz s cílem ochrany veřejného zdraví v Německu nemůže být účinný. Od té doby ve vzájemném obchodě platí zásada, že výrobek legálně vyrobený a uvedený na trh v jednom členském státě musí mít volný přístup i na trhy všech ostatních členských zemí EU, bez ohledu na to, zdali odpovídá předpisům těchto členských států. Soud vycházel z toho, že všechny členské státy ochraňují zdraví, bezpečnost a životní prostředí svých občanů na srovnatelné úrovni a že mezi nimi neexistují zásadní rozdíly (Hora, Nedorost a Lukášková, 2010).

Daňové překážky, jež pramení z odlišných daňových systémů v jednotlivých členských státech, měly a mají dopad na cirkulaci zboží uvnitř EU. Zajistit, aby jednotlivé daňové systémy, ačkoli zůstávají v pravomoci jednotlivých členských států, neomezovaly efekt vnitřního trhu, bylo a je tvrdým oříškem. Největší dopad na pohyb zboží mají nepřímé daně, tedy daně spotřební a daň z přidané hodnoty. U těchto daní jsou dnes na úrovni EU dohodnuty maximální a minimální limity, v rámci kterých si členské státy samy stanovují vlastní sazby. Druhou problematickou oblastí je diskriminační zdanění. Pravomoc pozměňovat daňový systém a popřípadě zavádět nové daně zůstala na jednotlivých členských zemích. Ty se i přes to zavázaly, že nepodrobí přímo ani nepřímo výrobky jiných členských států jakémukoli vyššímu vnitrostátnímu zdanění než je to, jemuž jsou přímo nebo nepřímo podrobeny podobné výrobky domácí. Praktický výklad tohoto ustanovení je velice často podrobován zkoumání před Soudním dvorem.

Přestože JVT směřuje k odstranění všech překážek pohybu zboží, existují taxativně vyjmenované výjimky ze zákazu nebo omezení dovozu, vývozu nebo tranzitu ospravedlněné na základě veřejné mravnosti, veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti, ochrany zdraví a života lidí a zvířat, ochrany rostlin, ochrany národního kulturního pokladu, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu a ochrany průmyslového a obchodního vlastnictví. Tyto zákazy a omezení ale nesmějí sloužit jako prostředky svévolné diskriminace nebo zastřeného omezování obchodu mezi členskými státy. A samozřejmě se má jednat jen o dočasné a výjimečné omezení volného pohybu (Lacina, Ostřížek a kol., 2011).

2.2.2 Volný pohyb osob

Problematika volného pohybu osob se zaměřuje na pohyb fyzických osob, stejně jako právnických osob. Volný pohyb fyzických osob je svobodou, jejíž dopad se rozšířil z původního zaměření původně spojovaného jen s pohybem osob ekonomicky aktivních, tedy jako volný pohyb pracovníků, osob samostatně výdělečně činných nebo fyzických osob, které chtějí vykonávat svou činnost prostřednictvím osoby právnické, až k dnešnímu pojetí volného pohybu všech občanů Unie (Šišková a kol., 2012).

Odstranění kontrol na vnitřních hranicích se zvýšila nutnost kontrol hranic vnějších, a proto dnešní úprava primárního práva volného pohybu osob pokrývá i otázky poskytování víz, azylu a přistěhovaleckou politiku. Hlavním obsahem právní úpravy volného pohybu z pohledu vnitřního trhu je zásada stejného zacházení s příslušníky jiných členských států jako s vlastními občany. Samotná problematika se rozděluje na dvě podoblasti: volný pohyb pracovníků a právo podnikat v jiném členském státu.

Volný pohyb pracovníků je upřesněn v článku 45 SFEU a týká se odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky. Konkrétně to znamená právo ucházet se o skutečně nabízená pracovní místa, možnost pohybovat se za tímto účelem volně na území členských států, pobývat ve členských státech za účelem výkonu zaměstnání a zůstat na území členského státu i po skončení zaměstnání.

Společně s volným pohybem tak získáváme i právo pobytu. Tohle bylo postupem času rozšířeno na rodinné příslušníky, studenty, důchodce a jiné osoby tak, že dnes již skutečně můžeme hovořit o volném pohybu osob. Jediné podstatné omezení práva pobytu je nutnost prokázat dostatečné existenční prostředky. Tady se jedná o ochranu jednotlivých členských států před zneužíváním jejich sociálních systémů občany třetích zemí. Obtížně řešitelným problémem na úrovni jedince je také neschopnost prokázat svoji kvalifikaci nutnou k výkonu kvalifikované a lépe placené práce.

Taktéž u volného pohybu pracovníků je možné tuto svobodu omezit v případech odůvodněných veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností a ochranou zdraví. Nástroje omezení však musí být přiměřené svému cíli. Hodnotí se, zdali nelze dosáhnout ochrany z výše uvedených důvodů jiným nástrojem, který méně omezuje trh. Poslední částí volného

pohybu osob je sektor veřejné správy – tuto část pracovního trhu členské státy vyjmuly ze svobody pohybu. Důvodem je ochrana státu a státního tajemství (Lacina, Ostřížek a kol., 2011).

Problematiku omezení volného pohybu pracovníků na základě veřejné bezpečnosti či veřejného pořádku lze sledovat např. v rozhodnutí Soudního dvora 41/74 v případě Van Duyn, který se týká žaloby nizozemské státní příslušnice proti rozhodnutí britského ministerstva vnitra, které se rozhodlo ji nevypustit na území Spojeného Království z důvodu ochrany veřejného pořádku. Paní Van Duyn se rozhodla přijmout nabídku zaměstnání ve Velké Británii u Scientologické církve, organizace, kterou britská vláda oficiálně považovala za sociálně škodlivou, ovšem právně nebyla nikterak omezena. Velká Británie odmítla paní Van Duyn vpustit na své území z důvodu plánovaného zaměstnání. ESD ve svém rozhodnutí sdělil, že předchozí vztah k určité organizaci nemůže sám o sobě představovat důvod pro odmítnutí vstupu na území členského státu. V tomto případě se však jedná o současný vztah a ten jako takový může představovat důvod omezení volného pohybu na základě veřejné bezpečnosti či veřejného pořádku. To, že aktivity církve nejsou právně zakázány a tudíž se jich mohou účastnit státní příslušníci Velké Británie, zde není rozhodující. Stát musí pouze určitým způsobem oficiálně označit organizaci za sociálně škodlivou. Není totiž možné své vlastní občany bezdůvodně vyhostit. ESD tudíž rozhodl, že Velká Británie může omezit vstup paní Van Duyn na své území z důvodu veřejné bezpečnosti (Sagit, 2004).

Svoboda pohybu je druhou stránkou volného pohybu osob. Cílem je svoboda podnikání fyzických i právnických osob v jiných členských zemích. V případě fyzických osob se toto právo překrývá s právem pobytu. Krédem je opět absolutní zákaz diskriminace vůči cizincům. V případě právnických osob není svoboda podnikání spojena s ekvivalentem práva na pobyt. Nepředpokládá se stěhování sídla společnosti do oblasti podnikání. Svoboda pohybu je vtělena do práva zakládání, zastoupení, poboček, provozoven či dceřiných společností. Samotná přeměna české společnosti s ručením omezeným na britskou „Private Limited Company” či francouzskou „Société á responsabilité limitée” není možná, neboť obchodní zákoníky a právo obchodních společností jsou stále velice rozdílné, aby mohlo bez problémů dojít ke změnám rozhodného práva (Lacina, Ostřížek a kol., 2011).

2.2.3 Volný pohyb služeb

Volný pohyb služeb je doplňkem ke svobodě podnikání, neboť služba je jen přechodnou výdělečnou činností na území druhého státu. Hranice přitom může překračovat poskytovatel služby, spotřebitel či služba samotná. Volný pohyb služeb je možností poskytovat službu z jednoho členského státu do druhého bez nutnosti zřizování provozovny. Pojem služeb je SFEU (článek 56 a následující) vykládán jako výkon poskytovaný většinou za úplatu v rámci činnosti průmyslové povahy, obchodní povahy, řemeslné činnosti či při výkonu svobodných povolání. I když smlouva hovoří jasně o zákazu diskriminace, je v současné době právě sektor služeb oblastí s nejzdlouhavějším procesem odstraňování bariér. Důvodem je nehmotná podoba služeb, která v případě nevhodně stanovených národních standardů vyžaduje přítomnost domácího pracovníka, či obtížnější stanovení minimálních standardů (služba je typicky upravována specifickým potřebám zákazníka).

Mezi bariéry volného pohybu služeb jsou řazeny:

- **administrativní překážky**, které ovlivňují veškeré sektory. Jedná se o náklady spojené se zdlouhavým procesem rozhodování místních úřadů, náklady na založení firem, registrace atp.
- **dodatečná regulace na exportním trhu** – řada států často aplikuje totožné požadavky na domácí i zahraniční poskytovatele, regulované již v domovském státě. Například i pracovníci, kteří občasně přijíždí do druhého státu k plnění dohodnutých zakázek, jsou plně podrobeni dávkám sociálního systému, přestože se jedná jen o krátkodobý pobyt.
- **překážky založení firmy** – některé typy služeb, například lékařské laboratoře, lékárny či notářské služby, jsou v řadě států početně regulovány (v dané oblasti může působit jen jeden poskytovatel).
- **omezení výkonu** – v některých odvětvích existují omezení pro poskytovatele služby efektivně vylučující zahraniční konkurenci. Jde o striktní požadavky na právní formu, omezené využívání zdrojů či omezení šíře služeb nabízených jedním poskytovatelem.

Nicméně sektor služeb je v dnešní době nejvýznamnějším sektorem národního hospodářství vyspělých ekonomik, bohužel ale patří tento sektor mezi ty nejméně rozvinuté. Proto bylo odstranění bariér v oblasti služeb prioritou Komise v období 2000 – 2010. Výsledkem je přijetí směrnice o službách (Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12.

12. 2006 o službách na vnitřním trhu). Výsledkem druhé debaty je kompromisní řešení, které nepokrývá veškeré služby (mimo směrnici leží např. finanční služby, doprava, zdravotnictví, notáři a další) a neuplatňující takzvaný princip země původu (podnikatelé by mohli nabízet služby v cizině a respektovat přitom pravidla platná u nich doma). I přesto se jedná o významný krok k prolomení současných překážek. Je však nutné sektor služeb dále liberalizovat a otevřít také řadě malých a středních podnikatelů, jež jsou dnes nejvíce zatíženi administrativními překážkami. Zbytkové překážky totiž lze překonat, zatím se to však daří jen velkým firmám. Příkladem úspěchu může být liberalizace telekomunikačních služeb nebo také liberalizace letectví. Přesto není potenciál volného pohybu služeb stále plně využit (Lacina, Ostřížek a kol., 2011).

2.2.4 Volný pohyb kapitálu

Volný pohyb zboží, osob i služeb by byl iluzí, kdyby nebyl doprovázen volným pohybem finančních prostředků, jež využití oněch tří svobod fakticky podmiňují. Nekontrolovatelné pohyby kapitálu mezi členskými zeměmi však mohou ohrozit stabilitu směnných kurzů, vyrovnanost platební bilance a mohou mít vliv na hospodářskou politiku, kterou se členské státy zavázaly koordinovat. Pro citlivost této oblasti proto Smlouvy zpočátku úplnou liberalizaci kapitálu nevyžadovaly, byly pouze povinny odstranit omezení tak, aby bylo možné zajistit fungování společného trhu. Když ale Evropská rada v roce 1988 rozhodla o zavedení Hospodářské a měnové unie, prvním logickým krokem byla úplná liberalizace kapitálových transakcí, jako součást I. fáze HMU, k níž došlo k 1. 1. 1994, což je datum zahájení II. etapy HMU (příprava na zavedení jednotné měny, vytváření institucí MU apod.) i den vstupu v platnost ustanovení Maastrichtské smlouvy, sjednocující režim pohybu kapitálu a běžných plateb. Volný pohyb kapitálu se stal nejen nejmladší svobodou EU, ale také svobodou s nejširší územní působností – vztahuje se totiž také na třetí země, a to z důvodu přitažlivosti EU jako prostoru pro investice (Svoboda, 2013).

Volný pohyb kapitálu je oblastí, kde se takřka všechna omezení podařilo vyřešit. Jak volný pohyb kapitálu, tak i plateb dnes není nijak výrazně omezen. Přesto v případě výjimečných okolností, kdy pohyb kapitálu do nebo ze třetích zemí způsobují vážné potíže fungování HMU, může Rada kvalifikovanou většinou na návrh Komise a po konzultaci s Evropskou centrální bankou na dobu nepřekračující 6 měsíců učinit ochranná opatření vůči třetím zemím, jsou-li taková opatření „naprosto nezbytná”.

2.2.5 Volný pohyb poznatků

Jelikož hodnocení neuspokojivých výsledků Lisabonské strategie provedené v roce 2004 prokázalo, že v době globalizace, v níž se objevují na světovém trhu noví aktéři s rostoucí ekonomickou silou, v době masového rozšíření nových informačních technologií, závisí postavení zemí v globálním soupeření na zcela nových faktorech. Od té doby se začalo v zemích EU hovořit o tzv. znalostním trojúhelníku, který tvoří:

- dosažená úroveň vzdělání společnosti,
- výsledky vědeckého výzkumu,
- rychlost zavádění nových poznatků do praxe, inovace.

Ve všech těchto oblastech zatím Evropa zaostává. Jedna z příčin je v tom, že vnitřní trh na zmíněné výzvy reaguje zatím nedostatečně, chybí mu totiž mechanismus, který by podněcoval k větší tvůrčí (inovační) činnosti a který by Evropu posunul na přední místo v ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti. To bylo důvodem, proč Evropská rada na svém zasedání v březnu 2008 navrhla, aby k dosavadním čtyřem svobodám byla přidána pátá: volný pohyb znalostí (Urban, 2013).

Obsah aktivit, které nová svoboda zahrnuje:

- posílit mobilitu vědeckých pracovníků, studentů a akademiků přes hranice členských států, má překonat roztržičnost vědeckého úsilí EU a zvýšit jeho výsledky,
- přitáhnout do Evropy špičkové vědce ze třetích zemí,
- vybudovat moderní vědeckou infrastrukturu zahrnující špičková pracoviště, která budou srovnatelná s předními světovými vědeckými centry,
- zajistit transfer vědeckých poznatků do praxe,
- zajistit volný přístup ke znalostem a inovacím,
- ochraňovat průmyslové a duševní vlastnictví.

Tato pátá svoboda by měla usnadnit Evropské unii přechod ke znalostní společnosti a udržet důstojné postavení v globální soutěži (Urban, 2013).

2.3 Vnitřní trh pro Evropu ve 21. století

Od svého „dokončení“ v roce 1992 přinesl jednotný trh obrovský prospěch a osvědčil se také při zvyšování zaměstnanosti. Volný pohyb zboží, služeb, osob, kapitálu, k nimž se připojuje i volný pohyb poznatků, však neprobíhá tak hladce, jak by mohl. Chybí odpovídající právní předpisy, takže v některých odvětvích nelze o skutečné integraci trhu hovořit. Administrativní překážky a nedostatečné prosazování pravidel brání plnému využití potenciálu jednotného trhu Evropské unie.

Evropa nepochybně potřebuje účinná opatření na zvyšování prosperity a zaměstnanosti. S nástupem finanční krize se tato potřeba ještě zvětšila. Akt o jednotném trhu je posledním dokumentem Evropské komise na cestě za konkurenceschopným sociálně tržním hospodářstvím. Jde o sérii opatření, jež mají pomoci oživit ekonomiku Unie.

Akt o jednotném trhu I, jenž byl představen Komisí v dubnu roku 2011, obsahuje dvanáct nástrojů na podnícení růstu a posílení důvěry. V říjnu roku 2012 Komise navrhla také Akt o jednotném trhu II, který má jednotný trh dále rozvíjet a pomoci využít jeho zatím nevyužitý potenciál jakožto hnací prvek růstu (Evropa, 2013).

2.3.1 Akt o jednotném trhu I

Evropská komise vydala 13. Dubna 2011 formou svého sdělení finální verzi Aktu o jednotném trhu I, v němž z původních 50 návrhů opatření vybrala 12 prioritních „hybných pák“ ke stimulaci růstu a posílení důvěry občanů ve vnitřní trh. Do záhlaví sdělení Komise umístila ambiciózní heslo „Společně pro nový růst“, které naznačuje, co je hlavním cílem tohoto sdělení, tedy oživení hospodářského růstu a zaměstnanosti v EU za pomoci lepšího využití potenciálu, jenž nabízí jednotný trh 28 členských států.

Akt o jednotném trhu I nabízí tyto hybné páky (Evropa, 2011):

- I. **přístup k financování pro malé a střední podniky:** usnadnění, aby fondy rizikového kapitálu usazené v jednom členském státě mohly investovat v jakémkoliv jiném členském státě bez překážek nebo dodatečných požadavků,
- II. **mobilita pracovníků v rámci jednotného trhu:** uznávání odborných kvalifikací – zjednodušit postupy při vzájemném uznávání pro mobilní pracovníky, a posílit důvěru a spolupráci mezi členskými státy,

- III. **práva duševního vlastnictví:** jednotná patentovou ochranu pro co největší počet členských států a sjednocený systém řešení sporů,
- IV. **spotřebitelé jako aktéři jednotného trhu:** alternativním řešením sporů - zavedení možností mimosoudního vyřizování, jež budou spotřebitelům schopny zajistit levné, rychlé a snadné vyřešení sporu při zachování vztahů podniků s jejich zákazníky,
- V. **služby:** účinnější a výkonnější postupy normalizace,
- VI. **silnější evropské sítě:** v oblasti dopravních a energetických infrastruktur zjistit a rozvíjet strategické projekty evropského významu a zajistit interoperabilitu a intermodalitu,
- VII. **jednotný digitální trh:** vzájemné uznávání elektronické identifikace a elektronického ověřování pravosti po celé EU a revize směrnice o elektronickém podpisu, aby podniky, občané a orgány veřejné správy mohli navzájem komunikovat elektronickou cestou bezpečně a bez překážek v zájmu účinnosti veřejných služeb a zakázek, poskytování služeb a elektronického obchodu a to včetně jejich přeshraničního rozměru,
- VIII. **podnikání s důrazem na sociální aspekt:** evropský rámec usnadňující rozvoj solidárních investičních fondů, což znásobí dopad vnitrostátních iniciativ, protože tyto fondy získají přístup k příležitostem, jež nabízí jednotný trh, (přístup k příležitostem investování, a k investorům usazeným ve všech členských zemích),
- IX. **daně:** zajištění uceleného zacházení s různými zdroji energií a tím lépe zohlednil energetický obsah výrobků a jejich náročnost z hlediska emisí CO₂,
- X. **více sociální soudržnosti v jednotném trhu:** zlepšení a posílení provedení, uplatňování a praktické dodržování směrnice o „vysílání pracovníků“ – opatření na zabránění a potrestání každého zneužití a obcházení platných pravidel,
- XI. **právní prostředí pro podnikání:** omezení administrativní zátěže zejména u malých a středních podniků,
- XII. **zadávání veřejných zakázek:** dosáhnout vyrovnané politiky, která podporuje poptávku po zboží, službách a stavebních dílech, které jsou šetrné k životnímu prostředí, sociálně odpovědné a inovativní.

Při současné složité hospodářské situaci jsou odbourávání bariér a deregulace na vnitřním trhu zřejmě nejefektivnějším nástrojem, kterým lze zlepšit fungování ekonomiky EU a tím také životní úroveň občanů (Evropa, 2011).

2.3.2 Akt o jednotném trhu II

V přesvědčení, že jednotný trh může pro evropské občany a podniky udělat ještě více, byl navržen Akt o jednotném trhu II, který jde ve stopách prvního souboru opatření předloženého Komisí – Aktu o jednotném trhu I - a představuje novou kapitolu v procesu směřujícím k dosažení ještě hlouběji a lépe integrovaného jednotného trhu.

V Aktu o jednotném trhu II, zveřejněném dne 3. 10. 2012, stanovila Komise 12 klíčových opatření na podporu dalšího rozvoje. Tato opatření se soustředí na čtyři hlavní hnací síly růstu, zaměstnanosti a důvěry (Evropa, 2012):

1) rozvoj plně integrovaných sítí: páteří jednotného trhu jsou účinné a plně integrované dopravní a energetické sítě. Příležitosti, které skýtá fond soudržnosti a strukturální fondy, musí být v plném souladu se závazkem vůči hospodářské soutěži, výběru a kvalitním službám v celé Evropské unii. Za účelem uskutečnění této vize Akt o jednotném trhu II zahrnuje:

- I. **železniční doprava:** zlepšit kvalitu služeb a optimalizovat ceny pro cestující v celé EU,
- II. **námořní doprava:** vytvořit jednotný trh, který zjednoduší přepravu zboží po moři,
- III. **letecká doprava:** zvýšit bezpečnost a efektivnost letecké dopravy a snížit její vliv na životní prostředí,
- IV. **energetika:** prohloubit integraci evropského trhu s energií s cílem poskytovat lepší služby spotřebitelům za dostupné ceny, podpořit využívání obnovitelných zdrojů energie a energetickou účinnost a zajistit bezpečnost a spolehlivost dodávek,

2) podpora mobility občanů a podniků v zahraničí: volný pohyb přes hranice je samotným základem jednotného trhu, a jedním ze základů, na nichž stojí celá EU. Praktické a právní překážky, které mobilitě občanů, podnikatelských činností a investičních prostředků brání, však i nadále přetrvávají. V Aktu o jednotném trhu II proto Komise navrhuje:

- V. **individuální mobilita:** pomáhat lidem s hledáním práce v jiných zemích EU prostřednictvím celoevropského elektronického nástroje pro nábor a umístování pracovníků,

- VI. **přístup k financím:** vytvářet nové investiční nástroje, které lidem usnadní investovat do dlouhodobých projektů v reálné ekonomice,
- VII. **podnikatelské prostředí:** modernizovat konkurzní pravidla, jež by usnadnila přeshraniční postupy a v konečném důsledku pomohla podnikům přežít, a pokud by se jim to nepodařilo, nabídnout podnikatelům druhou šanci,

3) podpora digitální ekonomiky v celé Evropě: vzhledem ke svému hospodářskému významu a zásadním vedlejším účinkům, například pokud jde o produktivitu a řešení společenských problémů, zůstává digitálně hospodářská revoluce příležitostí, jež nesmíme promarnit. V rámci úsilí o dokončení jednotného digitálního trhu do roku 2015 Komise navrhuje:

- VIII. **služby:** podporovat on-line služby zvyšováním efektivnosti elektronických plateb,
 - IX. **jednotný digitální trh:** poskytovat co největšímu počtu občanů a podniků přístup k vysokorychlostní komunikační infrastruktuře,
 - X. **elektronická fakturace:** podporovat elektronickou fakturaci tím, že bude povinná pro veřejné orgány při nákupu zboží a služeb (veřejné zakázky),
- 4) posilování sociálního podnikání, soudržnosti, důvěry a nediskriminace spotřebitelů:** úspěch jednotného trhu je rovněž důsledkem hospodářské a sociální účasti, jakou dokáže zajistit. Spotřebitelé musí mít důvěru a všichni občané v celé EU musí mít možnost využívat příležitostí, jež jednotný trh nabízí. Komise hodlá tento cíl prosazovat tím, že využije konkrétních nástrojů vnitřního trhu:
- XI. **spotřebitelé:** zlepšovat bezpečnost výrobků prostřednictvím soudržnějších pravidel a jejich lepšího prosazování,
 - XII. **sociální soudržnost:** zajistit všem občanům EU přístup k základnímu bankovnímu účtu, zaručit transparentnost bankovních poplatků a usnadnit lidem přechod k jiné bance (Evropa, 2012).

Občané a podniky nebudou moci plně využít předností jednotného trhu, jestliže se nebude rychle a ambiciózním způsobem provádět Akt o jednotném trhu I i Akt o jednotném trhu II. Tyto programy opatření představují zásadní příspěvek k úsilí o posílení konkurenceschopnosti evropského hospodářství, musí jim být proto přidělena nejvyšší priorita. To bude vyžadovat nasazení všech evropských institucí, členských států a dotčených stran.

3 Význam politiky ochrany hospodářské soutěže na vnitřním trhu Evropské unie

Efektivní politika hospodářské soutěže má v rámci Evropské unie stěžejní význam, jelikož přímo doplňuje ekonomickou ideu evropské integrace – vnitřní trh. Pokud se vytváří prostor volného pohybu zboží, osob, služeb, kapitálu a poznatků, očekává se liberalizace obchodu. Bohužel při extrémních případech porušování hospodářské soutěže z takového uvolnění profitují hlavně osoby zneužívající svého dominantního postavení či používající jiných nekalých obchodních praktik. Je tedy nutné, kromě odstranění bariér obchodu, připravit jednotné podmínky pro obchodní soutěž, případně nástroje k odstranění škodlivého stavu.

3.1 Předmět a účel soutěžního práva

Soutěžní právo je do určité míry specifické svou obecností; jeho základní pojmy, na nichž zásadním způsobem závisí, zda se určité jednání bude považovat za zakázané či nikoliv, nejsou nadefinovány v **psaném právu**⁵, ale pouze v **judikatuře**⁶ a jejich obsah se stále vyvíjí. Navíc bývá obsah těchto základních pojmů zpravidla vymezován nikoliv řečí právníků, ale ekonomů. Jak uvádí Šišková a kol. (2012, s. 100): „*Soutěžní právo např. zakazuje dohody, jež narušují hospodářskou soutěž; aby však bylo možné posoudit, zda určitá dohoda soutěž skutečně narušuje, je nutné srovnat podmínky, které na trhu panují po jejím uzavření a plnění, a podmínky, které by byly, kdyby nebylo této dohody. Takový model „jak by to bez dohody vypadalo“ je však možno vypracovat pouze na základě ekonomické analýzy a rovněž srovnání stavu „jak to je“ a „jak by to mohlo být“, tedy jestli došlo k narušení soutěže, je tedy převážně věcí ekonomického posouzení.*“

Pokud jsou však základní pojmy soutěžního práva ve svém důsledku pojmy ekonomickými, je nutno určit ekonomickou teorii, ze které vycházíme; používaná ekonomická teorie současně

⁵ **Psané právo** je tvořeno právními normami zachycenými časově stálým způsobem. Většinou má verbální formu, avšak některé části právních norem ale mohou být vyjádřeny i jinak, např. graficky. Psané právo tvoří rozhodující část moderního právního řádu. Skládá se z právních předpisů a precedentů.

⁶ **Judikát** v širším smyslu znamená soudní rozhodnutí, ve smyslu užším pak rozhodnutí vyššího soudu, které má význam pro další rozhodování obdobných věcí. Termín **judikatura** pak označuje buď rozhodovací praxi určitého soudu, nebo publikovaná rozhodnutí, které se dotýkají určité dílčí otázky právní normy. Soudní rozhodnutí v kontinentálním právním systému je aktem aplikace práva, kdy soud konkrétní případ podřazuje pod obecnou právní normu. Judikát se tak odlišuje od precedentu, kde soudní rozhodnutí, které řeší případ dosud právními normami neupravený, má normativní význam, a je obecně závazné pro další rozhodování v obdobných případech. Precedens je, na rozdíl od judikátu, pramenem práva.

zodpoví otázku, jaký stav na trhu je žádoucí, tedy kdy nedochází k narušení soutěže, a také otázku, jaký cíl je soutěžním právem vlastně sledován (Šišková a kol., 2012).

Po druhé světové válce němečtí ekonomové, inspirováni zkušeností ze 30. let 20. století, kdy se německá ekonomika vyznačovala vysokým stupněm kartelizace, upustili od myšlenky liberálního trhu, a zdůraznili ve svých učeních potřebnost státních zásahů do ekonomického života a nutnost vytvoření takových institucí, pravidel a norem, které by však pouze obecně stanovily svobodě hospodářské soutěže hranice, a ty by pak takovýto stav chránily. Podle nich je povinností státu, aby vytvořil takový právní řád, který zabezpečí základní hospodářské svobody jednotlivců a ochrání jejich vlastnická práva. Tento ekonomický proud se nazývá Freinburská škola neboli Ordoliberalismus. Jak uvádí Holman a kol. (2005, s. 348): *„Ordoliberálové se domnívali, že konkurenci, která tvoří jeden ze základních pilířů fungování jejich sociálně tržního hospodářství, musí stát chránit. Tím se odlišovali od klasických liberálů, kteří pokládali rezignaci státu na vměšování do tržních procesů za postačující podmínku konkurence a domnívali se, že tržní konkurence má dost vlastních sil ke svému rozvoji.“* Ordoliberálové však pokládali ochranu konkurence za jednu z významných funkcí státu. Z toho důvodu navrhovali založení instituce pro ochranu hospodářské soutěže, jež by bděla nad dodržováním pravidel soutěže na trzích a trestala její porušování. Tato instituce by mimo jiné dohlížela nad tím, aby některé firmy nezískaly na trhu dominantní postavení. Za tímto účelem by měla právo dovolovat či zakazovat fúze. V oblasti monopolů navrhovali, aby na jejich jednání byla aplikována taková pravidla, jako by na daném trhu soutěž existovala. Tedy např. stanovit, aby monopolní soutěžitel prodával své produkty za takové ceny, za které by je prodával v prostředí skutečné soutěže (Holman a kol., 2005).

Do určité míry v kontrastu s ordoliberální teorií a zejména jako kritika ve Spojených státech do té doby dominantní Harvardské školy strukturalistů (zaměřené na prvním místě na optimální strukturu trhů) se od druhé poloviny minulého století začíná ozývat tzv. Chicagská škola. Přínosem této koncepce je hlavně její úzký vztah k tvorbě a analýze legislativního rámce ekonomiky, pro který bývá označována taktéž jako ekonomická teorie práva. Pro tuto školu je typický požadavek minimalizace státních zásahů a zjednodušování analýzy trhu na extrémní modely dokonalé konkurence nebo monopolu. Chicagská škola dává do souvislosti hospodářskou politiku státu s národohospodářskými ztrátami, tedy s náklady nutnými na její realizaci v porovnání s očekávaným přínosem. Politika hospodářské soutěže by neměla usilovat o vytvoření co nejdokonalejší konkurence, ale pouze o takový její stupeň, který je

nejefektivnější z hlediska nákladů nutných k jejímu dosažení. Tyto náklady tvoří především náklady informace, národohospodářské náklady ve formě ztracených úspor z rozsahu, které souvisejí se zvětšením počtu nabízejících, alternativní náklady omezené svobody a náklady prosazení. Předpokládá se naprosté vyloučení vstupu státu do odvětví. Tato škola nepovažuje za příliš významné omezování vstupu na trh, a nedoporučuje tedy uplatňovat cílenou antitrustovou politiku. Na druhé straně, ale jako nežádoucí označuje monopolizaci výrobních faktorů a prosazuje v tomto případě použití antimonopolní politiky. Jako největší zlo pro ekonomiku označuje dohody o cenách. Problém hospodářské soutěže je tak redukován pouze na funkčnost vlastního cenového mechanismu. Předmětem politiky hospodářské soutěže by mělo být pouze to, co se přímo dotýká cenové tvorby, tedy především cenové kartely, a ostatní, jestliže to porušuje principy svobodné konkurence, by mělo být řešeno individuálně. Mimořádnou pozornost věnuje chicagská škola tvorbě právních norem a doporučuje při jejich konstrukci uvažovat náklady jejich prosazení (Slaný a kol., 2003).

V současnosti není možné jednoznačně říct, z jakých teoretických základů výklad unijního soutěžního práva vychází. Ve stále větší míře se v něm však projevuje posilování ekonomického přístupu, užití ekonometrických postupů a zdůrazňování, že při posuzování, jaké jednání hospodářskou soutěž narušuje a jaké nikoliv, je třeba přihlížet hlavně k blahu spotřebitele.

Unijní soutěžní politika osciluje mezi dvěma základními cíli. Řadí se mezi ně:

- integrací společného trhu,
- podpora blahobytu spotřebitelů zvyšováním ekonomické efektivity.

Za předpoklad efektivity se vždy pokládalo zachování svobodné soutěže a otevření trhů, aby tak výrobci byli pod neustálým tlakem konkurence a byli motivováni ke zlepšení kvality, k inovacím, k rozumným cenám.

V různých fázích vývoje soutěžního práva se v rámci těchto dvou cílů priority měnily, přičemž v dnešní době je kladen důraz především na efektivitu a zejména pak na spotřebitelský blahobyt, zatímco integrace společného trhu ustupuje do pozadí (Bejček, 2010).

3.2 Působnost soutěžního práva

Jednání, jež je soutěžním právem regulováno, má často nadnárodní charakter. Z toho důvodu může být sporné, který soutěžní orgán (a podle kterého práva) je oprávněn je posuzovat a případně sankcionovat.

Soutěžní právo v zásadě vychází z tzv. doktríny účinků, podle které je toto jednání oprávněn posuzovat ten soutěžní orgán (a to podle „svého“ práva), v jehož teritoriu se projeví účinky tohoto jednání, tedy kde dojde k narušení soutěže.

Identické jednání tedy může být posuzováno i vícekrát, ovšem toliko ve vztahu ke svým účinkům v různých teritoriích. Jelikož působnost EU je (teritoriálně) širší než působnost jednotlivých států, vede ve věcech, jež mají dopady ve více členských státech, řízení zpravidla Komise podle unijního práva (popsáno dále níže). Jestliže má posuzované jednání dopady širší než jen v EU, je obvyklé, že spolu s Komisí se řízení vede i v dalších státech, např. u největších obchodních partnerů, jako je USA, Brazílie, Jihoafrická republika a Japonsko (Stehlík, Hamulák a Petr, 2011).

3.2.1 Vztah unijního a národního soutěžního práva

Ochrana soutěže je přirozeně zajišťována primárně zákony každého členského státu EU a jeho pověřenými institucemi, avšak v případě, kdy jsou dotčeny zájmy subjektů i jiného členského státu, nastupuje zákonodárství EU, jehož platnost je nadřazena zákonodárství národnímu. Předmětem ochrany soutěže na úrovni EU jsou také případy, které se odehrávají ve třetích zemích (mimo EU), ale jejichž účinky se mohou Unie dotknout. Takovéto jednání, jež by mohlo ovlivnit obchod mezi členskými státy EU, resp. na jednání, jež je způsobilé mít na takový obchod znatelný dopad, se většinou nazývá jednání s komunitárním prvkem (Šrein, 2008).

Jak uvádí Kuzmiak (2010), komunitární právní úpravou rozumíme:

Smlouvu o fungování Evropské unie (ex. Smlouva o Evropském společenství)

- **Čl. 101 (ex. 81):** dohody omezující soutěž (zakázané kartelové dohody, výjimky z tohoto zákona),
- **Čl. 102 (ex. 82):** zneužívání dominantního postavení,

- **Čl. 103 (ex. 83):** zmocnění k vydávání směrnic a nařízení vykonávajících čl. 101 a 102,
- **Čl. 104 (ex. 84):** zmocnění členských států, jak postupovat do doby vydání předpisů podle čl. 103,
- **Čl. 105 (ex. 85):** pověření pro Evropskou komisi,
- **Čl. 106 (ex. 86):** týkající se veřejných podniků a podniků se zvláštními anebo výlučnými právy
- **Čl. 107 a 108 (ex. 87 a 88):** státní pomoc,
- **Čl. 109 (ex. 89):** zmocnění k vydávání nařízení vykonávajících čl. 107 a 108.

Mimo výše uvedené články řadíme ke komunitární právní úpravě také několik nařízení Rady a Komise např.:

- **Nařízení Rady (EHS) č. 139/2004** o kontrole spojování soutěžitelů,
- **Nařízení Komise (ES) č. 2790/1999** o použití článku 81 odst. 3 (nyní čl. 101) Smlouvy na kategorie vertikálních dohod a jednání ve vzájemné shodě (OJ L 336, 29. 12. 1999),
- **Nařízení Komise (ES) č. 2658/2000** o použití článku 81 odst. 3 (nyní čl. 101) Smlouvy na kategorie specializačních dohod (OJ L 304, 5. 12. 2000),
- **Nařízení Komise (ES) č. 2659/2000** o použití článku 81 odst. 3 (nyní čl. 101) Smlouvy na kategorie dohod o výzkumu a vývoji (OJ L 304, 5. 12. 2000), a mnoho dalších.

Jestliže určité jednání komunitární prvek nemá, unijní právo se na ně nevztahuje, může však být posouzeno podle národního práva toho státu, ve kterém se projeví jeho dopady. (**V České republice se vnitrostátní právní úpravou rozumí zákon č. 155/2009 Sb.**, kterým se mění zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů.) Jestliže komunitární prvek má, unijní právo musí být aplikováno, což však nevylučuje současnou aplikaci práva národního - tzv. paralelní aplikace (Sagit, 2009).

Existence unijního práva tedy nevyvolává povinnost užití unijního práva na místo práva národního, jak by odpovídalo obvyklému uplatnění principu přednosti, avšak – jestliže je řízení vedeno na národní úrovni – vedle něj; jestliže je řízení vedeno na unijní úrovni, tedy

Komisi, uplatní se pochopitelně pouze právo unijní, jelikož Komise není oprávněna národní právo aplikovat.

Tento modifikovaný princip přednosti nicméně vyžaduje, aby paralelní aplikace neohrozila účinné uplatňování unijního práva. Posuzování zakázaných dohod dle národního práva proto musí vést ke stejným závěrům, jako by byly učiněny dle práva unijního; jestliže jde o zneužívání dominantního postavení, národní právo může být přísnější, ale ne benevolentnější než právo unijní (Stehlík, Hamulák a Petr, 2011).

Úměrně tomu, jak postupuje integrace vnitřního trhu, stále klesá počet případů porušení pravidel soutěže, které mají ryze vnitrostátní důsledky, tedy roste počet případů spadajících pod kompetence Komise.

3.3 Základní pojmy soutěžního práva

K pochopení systému ochrany hospodářské soutěže, tak jak je zakotven v právním řádu, je nutno předem objasnit význam některých pojmů, se kterými platná právní úprava pracuje, a které jsou specifické právě pro tuto oblast. Především se jedná o dva základní pojmy soutěžního práva, a to o adresáty jeho norem – tzv. *podniky*, a také o věcné a prostorové vymezení probíhající soutěže – tzv. *relevantní trhy*.

3.3.1 Podnik

Jak uvádí Petr (2008), subjektem soutěžního práva je podnik. Tento pojem však není v psaném komunitárním právu definován a při jeho vymezení je tedy nutno vycházet, jako u řady jiných základních pojmů soutěžního práva, z relevantní judikatury, která jej vymezuje jako *jednotku vykonávající hospodářskou činnost, a to bez ohledu na její právní formu či způsob financování*. Unijní pojem *podnik* je třeba odlišovat od vymezení podniku v českém obchodním zákoníku; v české terminologii se proto používá termín *soutěžitel*, jenž je svým obsahem srovnatelný s unijním pojmem podniku. I nyní, po přijetí nového občanského zákoníku, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014, zůstává termín *soutěžitel* nepozměněn (Zákony, 2014).

Jestliže jde o *vykonávání hospodářské činnosti*, je tento pojem vykládán velmi široce, v zásadě jako jakákoliv činnost spočívající v nabízení zboží nebo služeb na určitém trhu, aniž

by se muselo nezbytně jednat o podnikání. Jako hospodářská činnost se naopak nepovažují činnosti sociální povahy, na základě principu solidarity a neziskovosti; entity vykonávající takovou činnost proto není možno považovat za podniky.

Koncept jednotky (entity) je tedy zcela závislý na právní subjektivitě. Rozhodující okolností je, že se jedná o *jednotnou organizaci osobních, hmotných i nehmotných složek, jež dlouhodobě sleduje určitý ekonomický cíl, a to i když po právní stránce příslušná hospodářská jednotka sestává z několika osob, ať už fyzických či právnických*. Jestliže vystupují na trhu jako jedna ekonomická jednotka, jsou za jeden podnik považovány (Petr, 2008).

I když může být jako podnik považována celá skupina subjektů, vystupující jako jeden celek (např. koncerny, holdingové struktury apod.), jestliže jde o vedení řízení, musí být jeho účastníkem konkrétní subjekt, a rovněž případné uložení pokuty musí být adresováno konkrétním osobám. Obecně se vychází z toho, že subjekty v rámci jedné hospodářské jednotky podléhají řízení z jednoho „centra“, typicky ze strany mateřské společnosti; jelikož taková společnost ostatní subjekty kontroluje, tedy určuje jejich soutěžní chování, je na místě, aby právě ona nesla za jednání celé skupiny odpovědnost, a to i kdyby se vlastního protisoutěžního jednání fakticky nedopouštěla přímo ona, ale její dceřiná společnost. Komise však v některých případech přistupuje i k vedení řízení se všemi součástmi předmětné jednotky, které pak za případnou pokutu odpovídají společně a rozdílně.

Obdobně pojem hospodářské činnosti jako druhý definiční znak podniku je vykládán velmi široce, v zásadě jako *jakákoliv činnost spočívající v nabízení zboží nebo služeb na určitém trhu*, aniž by se muselo nezbytně jednat o činnost za účelem dosažení zisku. V kontextu českého práva se tedy nemusí jednat o podnikatele (Stehlík, Hamuřák a Petr, 2011).

3.3.2 Relevantní trh

Vymezení relevantního trhu má stěžejní význam pro posouzení, zdali určité jednání je nebo není v souladu se soutěžními pravidly. Je nezbytnou podmínkou pro posouzení, zda určitý podnik zaujímá dominantní postavení, v případě zakázaných dohod má pak význam pro hodnocení, zda je určitá dohoda způsobilá znatelně narušit soutěž (jelikož k narušení soutěže dochází právě ve vztahu k určitému relevantnímu trhu), a jeho vymezení je také třeba i k posouzení, zda má určité jednání dopad na obchod mezi členskými státy EU (Petr, 2008).

Za účelem usnadnění vymezení relevantního trhu přijala Komise v roce 1997 sdělení, v němž uvádí, jakým způsobem bude při stanovení relevantního trhu postupovat.⁷ Jak uvádí Šišková a kol. (2012) toto oznámení rozlišuje relevantní trhy:

- **výrobní,**
- **geografické a**
- **časové.**

Po stránce **výrobní** zahrnuje jeden relevantní trh veškeré zboží, které je spotřebiteli považováno za zaměnitelné nebo nahraditelné vzhledem k jeho charakteristice, ceně a zamýšlenému užití, zatímco po stránce **geografické** oblasti, v nichž se dotyčné podniky a spotřebitelé účastní nabídky a poptávky po výrobcích nebo službách a kde jsou podmínky hospodářské soutěže dostatečně homogenní a lze je rozlišit od sousedních oblastí, jelikož podmínky hospodářské soutěže jsou v oněch dalších oblastech znatelně rozdílné. Vymezení relevantního trhu z hlediska **času** závisí vždy na konkrétních okolnostech zkoumaného případu. V první řadě je nutné zjistit, zda se jedná o trvalé, pravidelně se opakující nebo naopak nahodilé (příležitostné) dodávky určitého zboží. Relevantní trh zpravidla tvoří trvalé opakující se dodávky, přičemž pro časové určení relevantního trhu může být za trvalou dodávku považováno i sezónní zboží, v případě, že je na trh dodáváno pravidelně ve stejném časovém období. Samostatný relevantní trh však stěží mohou tvořit nahodilé, příležitostné dodávky bez znaků trvalosti, pravidelnosti nebo opakovanosti (Šišková a kol., 2012).

Vymezení relevantního trhu začíná určením podniku, jehož jednání má být posuzováno, a zboží, kterého se dané jednání týká; v dalších krocích je otázkou, které zboží jakých podniků s tímto „soutěží“, tedy jaké podniky na něj mohou vykonávat soutěžní tlak. Přitom je nutné vycházet z preferencí běžného spotřebitele. Proto ani produkty, jež jsou funkčně zaměnitelné (tj. mají stejné funkční vlastnosti), ale spotřebitelé na ně reagují odlišně (tj. nejsou reaktivně zaměnitelné), nejsou součástí jednoho relevantního trhu. Obdobné může platit také např. o způsobu distribuce, „proslulosti“ určité značky a podobně.

K identifikaci spotřebitelských preferencí se obvykle používá tzv. SSNIP test (Small but Significant and Non-transitory Increase in Price). Jestliže chceme zjistit, zdali je určitý produkt součástí relevantního trhu, tážeme se, jak jeho spotřebu ovlivní skutečnost, že cena

⁷ Sdělení Komise o definici relevantního trhu pro účely soutěžního práva Společenství, ÚV C 372, 9. 2. 1997, s. 5.

produktu, který na daný trh nepochybně patří, se na nikoliv přechodnou dobu (např. jeden rok) drobně, ale přesto zřetelně (např. o 5 %) zvýší: jestliže se poptávka spotřebitelů přesune k takovému produktu, je součástí téhož relevantního trhu (Stehlík, Hamulák a Petr, 2011).

K vymezování trhů se čím dál častěji používají také různé ekonometrické testy, zejména následující tři:

- **analýza cenové korelace,**
- **analýza křížové elasticity,**
- **analýza cenové stacionarity.**

Analýza cenové korelace říká, pokud spolu ceny dvou produktů dlouhodobě korelují, tedy vyvíjejí se obdobně, mohou být tyto produkty součástí téhož trhu. Obdobně funguje také **analýza křížové elasticity**, tedy vzájemný vztah ceny a poptávky určitých produktů. Konečně **analýza cenové stacionarity** se ptá, jestli ceny jednoho produktu v poměru k ceně produktu jiného oscilují kolem jedné hodnoty; jestliže ano, mohou být tyto produkty součástí jednoho trhu, protože cena jednoho se může od ceny druhého odchýlit jen krátkodobě (Šišková a kol., 2012).

3.4 Formy porušení volné soutěže

Existenciální ochrana soutěže se týká regulace podniků disponujících (ať už samostatně nebo v důsledku koordinace s jinými podniky) takovou tržní silou, jež jim umožní fungování soutěže na předmětném trhu narušit. Tato právní regulace se nazývá **soutěžní právo**. Jak uvádí server Businessinfo (2009): „*Evropská soutěžní politika je postavena na následujících principech:*

- ***zákaz společných dohod** či praktik mezi podniky, jež mohou ovlivnit obchod a bránit či narušovat soutěž na vnitřním trhu,*
- ***zákaz zneužívání dominantního postavení** na vnitřním trhu, jestliže to může ovlivnit obchod,*
- ***preventivní dozor nad fúzemi** s evropskou dimenzí, které vedou k tržní dominanci.*“

Stranou tak zůstává problematika nekalé soutěže, jež se také týká jednání podniků v hospodářské soutěži, avšak bez ohledu na to, zda disponují dostatečně významnou tržní silou.

Současně je třeba brát v potaz, že k narušení hospodářské soutěže může docházet nejen v důsledku jednání podniků, ale také veřejné moci, jež může zvýhodňování některých podniků hospodářskou soutěž deformovat. Ochrana hospodářské soutěže se proto týká také chování států. Jedná se o **právo veřejné podpory**, tedy o pravidla adresovaná státům, jež stanovují omezující podmínky, za nichž může být z veřejných prostředků zvýhodňován soukromý subjekt. Obdobná **regulace se týká také státních monopolů**, resp. výlučných a zvláštních práv propůjčovaných veřejnou mocí toliko některým podnikům (Stehlík, Hamulák a Petr, 2011).

3.4.1 Dohody mezi podniky omezující soutěž

Nejběžnějším příkladem omezujících opatření je dohoda o cenách nebo **kartelová smlouva**, díky kterým podniky společně určují hladiny cen takovým způsobem, že spotřebitelé nemohou využít konkurence mezi dodavateli k získání konkurenční ceny, výsledkem je nárůst tržních cen pro spotřebitele. Cílem nebo výsledkem jiných dohod může být stanovení dalších podmínek pro působení na trzích. Firmy si mohou mezi sebou dohodnout např. výrobní kvóty nebo rozdělit trh. Dohody takového typu jsou v EU zakázány, jelikož narušují soutěž a poškozují různé podnikatele na trhu.

Na místech, kde existují cenové dohody, se podniky nesnaží například nabízet nové výrobky nebo služby v dobré kvalitě za konkurenční ceny. Místo toho jen využívají situaci, kterou samy vytvořily, kdy se spotřebitelé již dále nemohou rozhodovat mezi různě vysokými cenami nebo různými typy výrobků nebo formami jejich distribuce. Za takových okolností již podniky nemusejí být konkurenceschopné a nemají žádné stimuly k provádění inovací nebo snižování výrobních nákladů. V důsledku toho vyrábějí drahé výrobky nebo poskytují drahé služby, jež v průběhu doby stále více zastarávají.

Takové podniky budou ve střednědobém výhledu vystaveny totálnímu tlaku konkurence ve chvíli, kdy se na trhu objeví konkurent, který není součástí dohody. To bude mít za následek vážnou krizi, která povede ke snížení počtu pracovních sil nebo k uzavírání podniků. Taková krize bude mít vliv na zaměstnance, subdodavatele i obchodníky. Navíc uměle vysoké ceny ovlivní náklady velkoobchodu, jenž bude nepříznivě ovlivněn protisoutěžním chováním svých dodavatelů. Dynamika takových podniků je proto utlumena. Spotřebitel nakonec platí za

výrobky a služby více, má pouze omezený výběr a neprofituje z technického a ekonomického vývoje.

Protisoutěžní chování několika firem tak poškozuje všechny podnikatele, a je tedy důvodem pro zásah orgánů. Dohody mezi podniky omezující hospodářskou soutěž jsou uvedeny v článku 101 SFEU (Janků a Mikušová, 2012).

Box 3.1: článek 101 SFEU

„1. S vnitřním trhem jsou neslučitelné, a proto zakázané, veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž účelem nebo důsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu, zejména ty, které:

- a) přímo nebo nepřímo určují nákupní nebo prodejní ceny anebo také jiné obchodní podmínky,
- b) omezují nebo kontrolují výrobu, odbyt, technický rozvoj nebo investice,
- c) rozdělují trhy nebo zdroje zásobování,
- d) uplatňují vůči obchodním partnerům rozdílné podmínky při plnění stejné povahy, čímž jsou někteří partneři znevýhodněni v hospodářské soutěži,
- e) podmiňují uzavření smluv tím, že druhá strana přijme další plnění, které ani věcně ani podle obchodních zvyklostí s předmětem těchto smluv nesouvisejí.

2. Dohody nebo rozhodnutí zakázané podle tohoto článku jsou neplatné od počátku.

3. Odstavec 1 však může být prohlášen za neúčinný pro:

- dohody nebo kategorie dohod mezi podniky,
- rozhodnutí nebo kategorie rozhodnutí sdružení podniků a
- jednání ve vzájemné shodě nebo jejich kategorie,

které přispívají ke zlepšení výroby nebo distribuce výrobků anebo k podpoře technického či hospodářského pokroku, přičemž vyhrazují spotřebitelům přiměřený podíl na výhodách z toho vyplívajících, a které:

- a) neukládají příslušným podnikům omezení, jež nejsou k dosažení těchto cílů nezbytná,
- b) neumožňují těmto podnikům vyloučit hospodářskou soutěž ve vztahu k podstatné části výrobků tímto dotčených.“

Zdroj: Šrein, (2008, s. 100)

Některé dohody nicméně mohou stimulovat soutěž, jelikož podporují technický pokrok nebo např. zlepšují distribuci. Podle práva EU mohou být tyto dohody vyjmuty ze zákazu, jelikož v konečném důsledku mají příznivý vliv na trh⁸.

⁸ Komise stanovila kritéria pro posuzování podle čl. 101 odst. 3 SFEU s cílem vyjmout dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků nebo jednání ve shodě, které jsou podle čl. 101 odst. 1 SFEU zakázány (Janků a Mikušová, 2012).

Jednou z takovýchto výjimek by mohl být tzv. **krizový kartel**. Jedná se o kartel, jež se formují během hospodářských krizí především za cílem zvýšení efektivity fungování zúčastněných soutěžitelů. Jejich obvyklým cílem je zamezení nadprodukce a také snížení nákladů vzájemné konkurence.

Dle Salina (2003) zůstává otázkou, jakým způsobem k těmto kartelům přistupovat. Zda lze alespoň z části přijmout argumentaci předkládanou účastníky kartelu a proponenty jejich legitimacy. Z hlavních argumentů lze uvést především stabilitu sektoru a řešení problému nadbytečných kapacit v daném sektoru společným postupem všech účastníků kartelu (a to např. cenovými praktikami, případně omezením výroby, apod.).

Z praxe EK a soudů EU však lze vyvodit, že obecně není přípouštěno zvláštní zacházení s krizovými kartely. Komunitární právo tak zastává názor aplikovaný v USA, který považuje obecně kartely za nezákonné vždy, nehledě na ekonomické okolnosti. Jedinou možností je tak u krizových kartelů využití výjimky obsažené v čl. 101 odst. 3 SFEU. Dle serveru Businessinfo (2009): „*Pro poskytnutí výše uvedené výjimky je nicméně nezbytné splnit 4 základní podmínky:*

- 1) dohoda musí přispět ke zlepšení výroby nebo distribuce výrobků anebo k podpoře technického či hospodářského,*
- 2) spotřebitelé se musí těšit spravedlivému podílu na výsledných přínosech,*
- 3) omezení soutěže nutné pro dosažení účelu musí být nevyhnutelné,*
- 4) dohoda nesmí umožnit těmto podnikům vyloučit soutěž na daném trhu (pokud by společný tržní podíl podniků činil po uzavření dohody více jak 40 % je udělení výjimky nepravděpodobné).“*

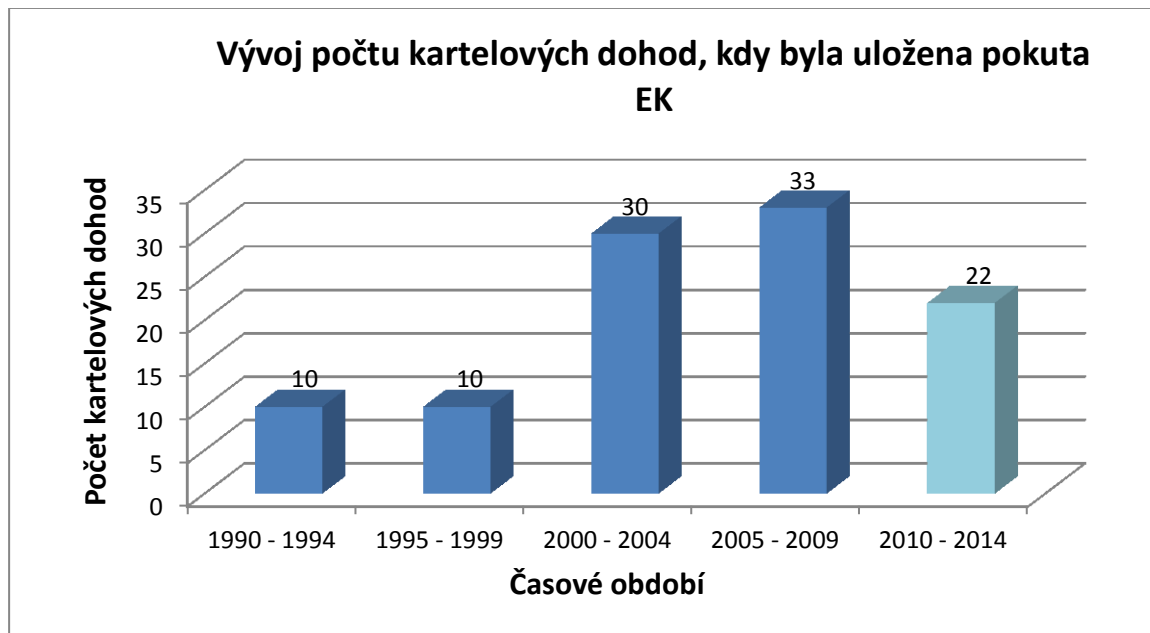
Jak uvádí Vitzilaiou (2011), tyto podmínky bývají splněny pouze výjimečně. Možné poskytnutí výjimky je tak jen potvrzením pravidla, že protisoutěžní dohody nemohou být tolerovány ani v případech krizí.

Přímo ze zákona však vyplývá výjimka tzv. **bagatelních kartelů**, jež se vyznačují tím, že pokrývají pouze zanedbatelnou část relevantního trhu. Při posuzování se používá pravidlo **de minimis**, které vyjímá ze zákazu dohody, které nejsou schopny pro svůj malý dosah citelně narušit hospodářskou soutěž. Výjimka de minimis je obsažena v §6 OHS, jenž vymezuje maximální velikost společných tržních podílů účastníků bagatelního kartelu. Účastníci

horizontálního kartelu mohou mít společně **maximálně 10 % podílu na relevantním trhu**. Méně nebezpečné vertikální dohody nejsou zakázány v případě, kdy podíl žádného ze zúčastněných soutěžitelů **nepřesahuje 15 % relevantního trhu**. Nejsou také postihovány malé a střední podniky, které mají **méně než 250 zaměstnanců** a jejichž **roční obrat nepřesáhl 40 mil. EUR** (Hakenberg, 2005).

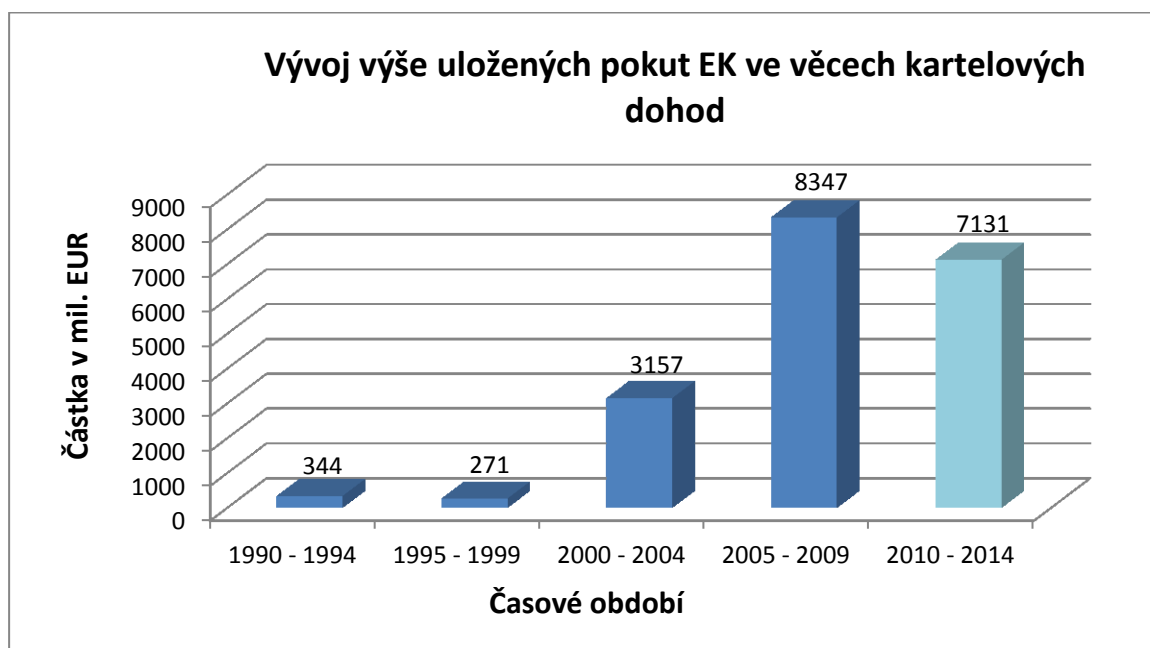
Naopak dohody mezi podniky, jež porušují výše uvedený zákaz, Komise tvrdě postihuje. Tyto sankce jsou následkem vyšetřování, k jehož zajištění má Komise rozsáhlé pravomoci. Na základě provedeného vyšetřování přijme Komise rozhodnutí, jímž může uložit účastníkům kartelu pokutu, a to v takové výši, která odpovídá okolnostem případu. Bere přitom v úvahu závažnost porušení práva, jeho opravdové účinky, případnou recidivu, postoj provinilce apod. **Horním limitem jednorázové pokuty je 10 % ročního obrátu podniku**. V poslední době lze v aplikační praxi Komise vidět jednoznačné tendence, které spočívají v kontinuálním navyšování pokut (viz graf 3.1 a 3.2). Cílem je nepochybně maximalizovat represivní stránku pokut, ale také posílit jejich odstrašující účinky (Janků a Mikušová, 2012).

Graf 3.1: Vývoj počtu kartelových dohod, kdy byla uložena pokuta Evropskou komisí

Zdroj: Europa (2014), vlastní zpracování

Graf 3.2: Vývoj výše uložených pokut Evropskou komisí ve věcech kartelových dohod

Zdroj: Europa (2014), vlastní zpracování

Jako příklad dohody mezi podniky omezující soutěž lze uvést případ kartelu v nákladní dopravě, kdy Evropská komise udělila skupině 11 leteckých společností pokutu téměř 800 mil. EUR. Členové kartelu se podle Komise domlouvali na cenách po dobu téměř šesti let, od prosince 1999 do února 2006. Dohody se týkaly přírážek za palivo a bezpečnost. Firmy se navzájem ujišťovaly, že budou za veškerý náklad účtovat stejné základní sazby za kilogram váhy zboží. Později se nezákonné dohody rozšířily i na bezpečnostní poplatky. Pokutované firmy se domluvily, že tyto přírážky budou účtovat všechny z nich a jejich navýšení či snížení budou uplatňovat bez výjimek. Mezi pokutované patřily i největší evropské aerolinky British Airways a Air France-KLM. Vedle této dvojice pokutu dostaly také Air Canada, Cathay Pacific, Cargolux, Japan Airlines, LAN Chile, Martinair, SAS, Singapore Airlines a Qantas. Společnost Lufthansa a její švýcarská dceřiná společnost Swiss International Air Lines se sice na kartelu podílely, avšak žádnou pokutu nedostaly, neboť na protizákonné dohody v rámci programu shovívavosti jako první Komisy upozornily (Ihned, 2010).

Program shovívavosti (tzv. leniency program), dle kterého byl pokuta společnosti Lufthansa a její dceřiné společnosti Swiss International Air Lines odpuštěna, spočívá v mírnějším režimu ukládání pokud (nebo úplné odpouštění pokut), jestliže soutěžitel kartel ohlásí a poskytne k němu veškeré jemu dostupné informace a důkazy. Jak uvádí Bouda (2009), jedná se tak o významný motivační nástroj, jenž umožňuje kartelové dohody detekovat a následně

sankcionovat i za cenu toho, že některý z členů kartelu sankci unikne výměnou za informace vedoucí k potrestání členů ostatních. Fungování programu shovívavosti bude podrobněji popsáno v kapitole 4.2.2.

3.4.2 Zneužití dominantního postavení soutěžitelem

Efektivní podniky jsou řízeny s úmyslem vítězit na trzích, kde mohou zaujmout velice silné postavení. Mít takovéto dominantní postavení není samo o sobě špatné. Je to výsledek vlastní výkonnosti podniku. Jestliže však podnik využívá svoji moc k potlačení soutěže, je to protisoutěžní praktika, jež znamená zneužití takového dominantního postavení. Zneužití dominantního postavení upravuje článek 102 SFEU.

Box 3.2: článek 102 SFEU

„S vnitřním trhem je neslučitelné, a proto zakázané, pokud to může ovlivnit obchod mezi členskými státy, aby jeden nebo více podniků zneužívaly dominantního postavení na vnitřním trhu nebo jeho podstatné části.

Takové zneužívání může zejména spočívat:

- a) v přímém nebo nepřímém vynucování nepřiměřených nákupních nebo prodejních cen anebo jiných nerovných obchodních podmínek;
- b) v omezování výroby, odbytu nebo technického vývoje na úkor spotřebitelů;
- c) v uplatňování rozdílných podmínek vůči obchodním partnerům při plnění stejné povahy, čímž jsou někteří partneři znevýhodňováni v hospodářské soutěži;
- d) v podmiňování uzavření smluv tím, že druhá strana přijme další plnění, která na ani věcně, ani podle obchodních zvyklostí s předmětem těchto smluv nesouvisejí.“

Zdroj: Stehlík, Hamulák a Petr (2012, s. 251)

Spotřebitelé mají oprávněný důvod obávat se zneužití dominance soutěžitelem, jelikož jeho výsledkem jsou vyšší ceny, omezení dostupnosti produktu a služeb a nekalé obchodní podmínky.

Pro aplikaci takového článku musí být splněny následující podmínky:

- podnik má dominantní postavení. Při hodnocení ekonomické síly podniku bere Komise v úvahu jeho podíl na trhu a také ostatní faktory, jako např. zda jsou na trhu věrohodní soutěžitelé, zda má podnik vlastní distribuční síť, zda má výhodný přístup k surovinám atd. To všechno jsou faktory, jež podniku dovolují, aby se vyhnul normální soutěži;

- podnik má dominantní postavení na společném trhu nebo na „podstatné části“ společného trhu - podíl na trhu do 25 % zpravidla vylučuje tuto možnost, **od 25% do 40 % může znamenat dominantní postavení a při podílu nad 40 % lze předpokládat dominantní postavení**;
- podnik zneužívá své postavení. Může spotřebitelům účtovat předražené ceny nebo ceny, které jsou nepřiměřeně nízké proto, aby tak vyloučil slabší konkurenty z trhu nebo zamezil novým konkurentům ve vstupu na trh, nebo může některým spotřebitelům poskytovat diskriminační výhody, jako jsou např. věnostní slevy, jestliže souhlasí s tím, že budou dodržovat jeho prodejní politiku (Kuzmiak, 2010).

Evropské právo zneužití dominantního postavení na trhu zakazuje a Evropská komise může za porušení zákazu postihnout dominantní podniky **vysokými pokutami (až do výše 10 % ročního obrátu)**. Udělit výjimku z tohoto zákazu – na rozdíl od možnosti výjimek z kartelového zákazu – nelze (Outlá a kol., 2008).

Ke zneužití dominantního postavení došlo, mimo jiné v případě firmy Microsoft. Počátky sporu mezi Komisí a firmou Microsoft sahají až do roku 1993, kdy si konkurent softwarového giganta společnost Novell stěžovala na nedostatek informací o serverech Microsoftu. Z tohoto důvodu prý konkurence nemá možnost dostatečně rychle vytvářet softwarové produkty, jež by současně byly schopny fungovat v systémech Microsoftu i ostatních společností. O deset let později vydala Komise předběžné rozhodnutí, které nařizovalo americké firmě, aby na evropském trhu nabídla i verzi operačního systému Windows bez multimediálního přehrávače a také zpřístupnila část zdrojových kódů tak, aby ostatní společnosti byly konkurenceschopné při nabízení svých softwarových řešení zákazníkům. Prvnímu rozhodnutí se Microsoft podřídil a nabízí i Windows N bez media playeru. Dle Jana Mühlfeita - šéfa české pobočky se však na jednu takovou verzi jejich operačního systému prodá asi 15 tisíc standardních s přehrávačem. V dalším bodu však nebyla Komise s postupem Microsoftu spokojena, obvinila ho z pokračujícího zneužívání dominantního postavení a v roce 2004 mu udělila rekordní pokutu ve výši 497 mil. EUR. Jednička softwarového trhu se však proti rozhodnutí odvolala, ale stanovenou částku zaplatila (Euractiv, 2007).

Jak uvádí server Euractiv (2007): „Evropský soud první instance Microsoftu dne 17. 9. 2007 nevyhověl a zamítl jeho odvolání proti rozhodnutí Komise z roku 2004. Komentátoři tento

verdict označují za velké vítězství exekutivního orgánu EU a posílení jeho významu v podobných případech do budoucna a naopak za drtivou porážku Microsoftu.“

3.4.3 Kontrola spojování podniků

Jestliže se soutěžitelé spojí při fúzi, akvizici nebo prostřednictvím společného podniku, má to obecně pozitivní dopad na trhy. Spojení činnosti umožňuje firmám dosáhnout synergického účinku v celé řadě oblastí, jako jsou např. výzkum a vývoj nových výrobků a zavedení restrukturalizačních opatření, jež omezí výrobní a prodejní náklady nové společnosti. Tyto společnosti mají na trhu vyšší výkonnost. Konkurence se zvyšuje a konečný spotřebitel profituje z vyšší kvality zboží a výhodnějších cen.

Fúze, které vytvářejí nebo upevňují dominantní postavení, jsou však SFEU zakázány, aby se zabránilo následnému zneužití tohoto postavení. Jak již bylo řečeno, podnik má dominantní postavení, jestliže je schopný působit na trhu, aniž by musel brát v úvahu reakci svých konkurentů, dodavatelů nebo zákazníků. Taková firma může např. zvýšit své ceny nad hladinu cen svých konkurentů, aniž by se obávala o svůj zisk nebo měla nějaké ztráty. Jestliže se taková dominantní struktura, která pravděpodobně povede k vyšším cenám, menší možnosti výběru zboží nebo k malému počtu inovací, objeví na trhu, všichni konkurenti a hlavně tedy spotřebitelé či zákazníci stojí před jistou prohrou. Proto EU vytvořila předběžný systém prověřování fúzí na unijní úrovni, jež jí umožňuje zakázat plánovanou fúzi, jestliže to je nutné. K prověřování fúzí na vnitrostátní úrovni byly zřízeny totožné systémy v členských státech.

Důvodem, proč Komise schvaluje fúze a akvizice, když tyto jsou spojeny i se ztrátou pracovních míst je fakt, že cílem Komise je zabezpečení stavu účinné soutěže na trzích v oblasti kontroly fúzí, což se považuje za záruku růstu, tedy i vytváření potenciálních pracovních míst. Může se stát, že v krátkodobém období bude snaha o zvýšení konkurenceschopnosti podniků prostřednictvím fúzí nebo akvizicí zahrnovat restrukturalizaci, tedy také ztrátu pracovních míst. To ale nemění nic na skutečnosti, že zvýšení konkurenceschopnosti podniků je jediným účinným způsobem zajištění růstu, jež je potřebný ke stabilizaci podniku a vytvoření stabilních a životaschopných pracovních míst (Janků a Mikušová, 2012).

Dle serveru Businessinfo (2009) se komunitární systém pro monitorování tohoto typu transakcí od roku 2004 řídí nařízením č. 139/2004 o fúzích. Tato legislativa EU konstatuje, že fúze, která by významným způsobem bránila účinné soutěži na vnitřním trhu, zvláště při vytváření nebo posilování dominantního postavení, je neslučitelná s vnitřním trhem. Jedná se hlavně o případy úplného splynutí podniků, případy získání kontroly nad jiným podnikem a založení společných podniků koncentrativní povahy, tj. společné podniky trvale plnící funkci samostatně hospodařící jednotky. V momentě kdy společnosti v nějakém hospodářském sektoru navrhuji takovou fúzi, která by mohla mít vliv na trh EU, může Komise zahájit řešení. Nezáleží na tom, kde společnost sídlí, nebo jestli národní úřady proti koncentraci nic nenamítají. Rozhodující roli mají údaje o prodeji na evropském trhu dané společnosti. Jestliže se jedná o spojení podniků **s celosvětovým obratem vyšším než 5 mld. EUR a s obratem minimálně dvou zúčastněných podniků vyšším než 250 mil. EUR**, ledaže podniky dosahují víc než dvě třetiny svého komunitárního obratu v témže členském státě, dostávají se pod soudní pravomoc Komise (tzv. one-stop-shop princip). Společnosti, které navrhuji fúzi, musí do týdne od uzavření dohody tuto skutečnost oznámit Komisi Spojení podniků, a ta v právně závazném termínu posoudí, jestli navrhovaná fúze vytváří nebo posiluje nedovolené dominantní postavení na relevantním trhu. Pokud ano, fúzi zakáže. Jestliže ne, Komise potvrdí, že fúze je slučitelná s vnitřním trhem a schválí fúzi bezpodmínečně nebo s jistými podmínkami (viz příloha 2).

Většina případů, které Komise kdy projednávala, skončila jejich schválením. Naprosté zákazy jsou velice ojedinělé.

Jako příklad spojování podniků lze uvést ohlášenou fúzi amerických výrobců letadel Boeing/McDonnell Douglas, která vyvolala velký rozruch v roce 1997. Komise proti této fúzi protestovala s argumentem, že tím na trhu EU vznikne dominantní dodavatel velkokapacitních dopravních letadel. Samozřejmě, Komise EU nemůže zakázat fúzi firem v USA, avšak může uplatnit významná a bolestivá odvetná opatření proti obchodování těchto firem na území EU, včetně pokuty, která může sahat až do výše 10% hodnoty prodeje v EU, což by bylo mohlo být až 4,8 mld USD. Po několika ostrých výměnách názorů mezi americkými a evropskými úřady i firmami bylo nakonec dosaženo kompromisu a Komise s fúzí za určitých podmínek souhlasila. Boeing se musel mimo jiné zavázat, že nebude vynucovat exklusivní dodávky letadel pro americké dopravní společnosti, a že poskytne licence na patenty, jež obdržel

v rámci zbrojních zakázek (McDonnell Douglas je nejvýznamnějším výrobcem vojenské letecké techniky), pro výrobce civilní techniky (Šrein, 2008).

3.4.4 Veřejné podniky a státní monopoly

Příkladem oblasti, ve které je cílem neustálého dialogu mezi orgány EU a členskými státy pečlivě vyložit a spojit předpisy a cíle uvedené ve SFEU s platnými vnitrostátními právními předpisy, jsou tzv. veřejné podniky jako takové podniky, kterým byla přiznána zvláštní nebo výlučná práva nebo specifické úkoly veřejného zájmu, stanovené orgány veřejné moci.

Státní orgány mohou v členských státech přiznat veřejným (nebo i soukromým) podnikům zvláštní práva, především výsadní práva na poskytování služeb obecného hospodářského zájmu. Tento koncept se používá hlavně u síťových odvětví, především u zásobování elektřinou, plynem a vodou, u veřejné dopravy, poštovních služeb a komunikací. Tato zvláštní práva celkově odpovídají povinnostem, které souvisejí s poskytováním veřejné služby daným podnikem. Zvláštní práva nesmí překročit hranici, jež je nezbytně nutná k provádění této služby. V opačném případě by totiž byla z hlediska práva EU vytvořena situace omezující soutěž (Businessinfo, 2009).

Komise může členským státům předkládat rozhodnutí a směrnice regulační povahy. Dohlíží také na dodržování pravidel hospodářské soutěže na vnitřním trhu. Po reformě soutěžní politiky vznikla Evropská soutěžní síť (European Competition Network – ECN), do níž se zapojují všechny antimonopolní úřady spolu s Komisí. Úředníci Komise mohou provádět kontroly v podnicích provádět výsledky zaměstnanců, nahlížet do dokumentace i pošty či vstupovat do prostor pro podnikání, aby zjistila, zdali je veřejná podpora a výkon výlučných práv v souladu se Smlouvou. V případě zjištění porušení hospodářské soutěže Komise uděluje sankce. V případě nesouhlasu s rozhodnutím Komise se podnik může odvolat k Soudu prvního stupně (Kubečková a Drastíková, 2008).

Podnikání státních podniků musí probíhat za stejných podmínek jako podnikání soukromé. Článek 106 SFEU zakazuje členským státům přijímat nebo ponechávat v platnosti opatření, která odporují pravidlům obsažených ve smlouvě, obzvlášť pravidlům o vnitřním trhu a pravidlům hospodářské soutěže.

Box 3.3: článek 106 SFEU

„1. Pokud jde o veřejné podniky, kterým členské státy přiznávají zvláštní nebo výlučná práva, tyto státy nepřijmou ani neponechávají v platnosti opatření odporující pravidlům Smluv, zejména pravidlům stanovených v článcích 18 a 101 až 109.

2. Podniky pověřené poskytováním služeb obecného hospodářského zájmu nebo ty, které mají povahu fiskálního monopolu, podléhají pravidlům obsaženým ve Smlouvách, zejména pravidlům hospodářské soutěže, pokud uplatnění těchto pravidel nebrání právně nebo fakticky plnění zvláštních úkolů, které jim byly svěřeny. Rozvoj obchodu nesmí být dotčen v míře, která by byla v rozporu se zájmem Unie.

3. Komise dohlíží na provádění tohoto článku a vydává podle potřeby členským státům potřebné směrnice a rozhodnutí.“

Zdroj: Janků a Mikušová (2012, s. 15)

Jak uvádí Janků a Mikušová (2012, s. 15): „*Veřejný podnik je takový podnik, v němž mají orgány veřejné moci rozhodující vliv, buď přímý anebo nepřímý, jestliže:*

- a) „tyto orgány drží většinu upsaného základního kapitálu takového podniku,*
- b) kontrolují většinu hlasů spojených s akciemi vydanými tímto podnikem; nebo*
- c) mohou jmenovat více než polovinu členů správního, řídicího nebo dozorčího orgánu tohoto podniku.“*

Podniky, kterým členské státy přiznaly zvláštní práva, výlučné právo nebo monopol, jsou soukromé nebo veřejné subjekty, které získaly povolení vykonávat danou hospodářskou činnost obecného zájmu, přičemž povolení bylo uděleno orgánem veřejné moci, a to několika subjektům nebo pouze jednomu z nich. Podniky vyjmenované v odst. 2 čl. 106 SFEU však mohou získat výjimku, jen pokud je nezbytné umožnit jim vykonávat zvláštní úkoly, které jim byly svěřeny.

Na základě svých zvláštních pravomocí dle čl. 106 odst. 3 SFEU stanovila Komise prostřednictvím směrnice 80/723/EHS ze dne 25. června 1980 o zprůhlednění finančních vztahů mezi členskými státy a veřejnými podniky (později pozměněné směrnicí 2000/52/ES) požadavek, aby členské státy poskytovaly informace o finanční podpoře, jež poskytují veřejným podnikům, a další informace, které se týkají činnosti těchto veřejných podniků. Musí také předkládat výroční zprávy (Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, 2011).

Článek 37 SFEU stanoví, že státní monopoly obchodní povahy musí zajistit vyloučení jakékoliv diskriminace mezi státními příslušníky členských států, ať je monopol provozován přímo státem nebo je svěřen jedné nebo více organizacím, nebo jednomu či více podnikům.

Box 3.4: článek 37 SFEU

„1. Členské státy upraví státní monopoly obchodní povahy tak, aby byla vyloučena jakákoliv diskriminace mezi státními příslušníky členských států, pokud jde o podmínky nákupu a odbytu zboží.

Tento článek se vztahuje na každý subjekt, jehož prostřednictvím členský stát právně nebo fakticky, přímo nebo nepřímo kontroluje, řídí nebo významně ovlivňuje dovoz nebo vývoz mezi členskými státy. Tato ustanovení platí i pro monopoly, jež stát svěřuje jiným subjektům.

2. Členské státy se zdrží zavádění jakéhokoli nového opatření, které by bylo v rozporu se zásadami stanovenými v odstavci 1 nebo které by omezovalo dosah článků týkajících se zákazu cel a množstevních omezení mezi členskými státy.

3. V případě státního monopolu obchodní povahy, s nímž je spjata právní úprava, jež má usnadňovat odbyt nebo zhodnocení zemědělských produktů, musí být pravidla stanovená tímto článkem používána tak, aby byly zajištěny rovnocenné záruky zaměstnanosti a životní úrovně příslušných výrobců.“

Zdroj: Janků a Mikušová (2012, s. 16)

Režimy založené na zvláštních a výlučných právech mohou být zachovány za dvou podmínek:

- uplatňování pravidel hospodářské soutěže brání plnění zvláštních úkolů, které byly podniku svěřeny,
- a nedochází k takovému narušení obchodu, jež by bylo v rozporu s unijními zájmy.

3.4.5 Veřejné podpory a jejich úprava jako součást soutěžního práva EU

V některých případech se členské státy rozhodnou poskytnout určité prostředky ze státního rozpočtu na podporu tuzemského průmyslu nebo určitých podniků. Poskytnou jim tak nespravedlivou výhodu, která narušuje hospodářskou soutěž i obchod. Toto je zakázáno článkem 107 SFEU (Evropa, 2013).

Úplný zákaz státní podpory by však byl nemyslitelný. V některých případech musí být vláda připravena a schopna zasáhnout nebo poskytnout prostředky pro vybrané hospodářské činnosti. Z tohoto důvodu Evropská unie poskytuje řadu výjimek ze zákazu státní podpory. Jedná se o výjimky stanovené zákonem a dále pak také o výjimky možné za určitých okolností. Zákonem stanovené výjimky se automaticky použijí na podporu mající sociální charakter, jež je poskytována jednotlivým spotřebitelům, s podmínkou, že se udělují nediskriminačním způsobem ve vztahu k původu dotyčných výrobků a dále pak na podporu zaměřenou na nápravu škod způsobených mimořádnými událostmi, jako jsou přírodní

pohromy. Jak uvádí server Businessinfo (2009): „*Výjimky možné za určitých okolností nejsou automatické a zahrnují:*

- *podporu nerozvinutým regionům,*
- *podporu prosazování realizace významných projektů v evropském zájmu nebo nápravy vážných poruch v hospodářství nějakého členského státu,*
- *podporu pro usnadnění rozvoje určitých hospodářských aktivit nebo oblastí (za určitých podmínek),*
- *podporu prosazování kultury a zachování národních tradic (rovněž s podmínkami),*
- *další kategorie, které může blíže určit Rada.“*

Členské státy mají povinnost předem oznámit Komisi jakékoliv úmysly poskytnout nebo pozměnit státní podporu. Podpora poskytnutá neschválenými plány je zakázána a musí být vrácena. Pokud se Komise domnívá, že plán podpory je neslučitelný se společným trhem, zahájí řízení o porušení zákona. Toto řízení pozastavuje využívání navrhované podpory až do finálního rozhodnutí.

Problematiky veřejné podpory se mimo jiné týká také rozsudek z 20. Března 1997, kdy firma Alcan, hliníková huť v Ludwigshafenu, oznámila ve volebním roce 1982, že kvůli zvýšení cen elektrické energie musí zavřít továrnu s 330 zaměstnanci. Následně ji byla poskytnuta zemskou vládou podpora ve výši 8 mil. DM. Komise, jež se o případu dozvěděla později, shledala, že tato podpora narušuje evropský vnitřní trh výrobců hliníku, a požadovala navrácení poskytnuté podpory. Alcan se proti tomuto rozhodnutí bránil využitím národních právních prostředků a dovolával se ochrany dobré víry (firma nevěděla, že podpora neměla být poskytnuta, podporu firma potřebovala k udržení pracovních míst apod.). Jak uvádí Hakenberg (2005, s. 181): „ESD konstatoval, že vrácení podpor poskytnutých v rozporu s právem ES se uskutečňuje dle národního práva, vzhledem k tomu, že neexistuje evropské správní právo. Aplikace národního práva ale nemůže prakticky úplně znemožnit vrácení podpor, které právo ES předepisuje, a při aplikaci národního práva musí být vždy zohledněn zájem Společenství. Podnik, jenž byl zvýhodněn poskytnutím podpory, si tedy může být jist jejím ponecháním pouze tehdy, byl-li při udělování podpory dodržen předepsaný postup (v případě Alcanu tomu tak nebylo, protože podpora nebyla oznámena); od pečlivého provozovatele živnosti lze požadovat, aby se o správnosti postupu ujistil a nesvaloval vinu jen na národní správní úřady.“

4 Posuzování kartelových dohod v Evropské unii a České republice

Kartelové dohody patří mezi nejzávažnější způsoby narušení hospodářské soutěže. Hospodářská soutěž je vlastně boj mezi podnikateli o lepší pozici na trhu, o zvýšení poptávky ze strany spotřebitelů a o realizaci maximalizace zisků. Samozřejmostí je, že někdy podnikatelé neuniknou pokušení, aby místo tohoto tvrdého soupeření si ulehčili život a nahradí toto soupeření formou vzájemné dohody, kde vyloučí tuto soutěž s cílem, aby zvýšili cenu, a samozřejmě na to doplatí spotřebitel. Nejen ve zvýšené okamžité ceně, ale z hlediska dlouhodobého také v kvalitě zboží, jelikož každá kartelová dohoda vede k poklesu inovačního tlaku, vede ke zhoršení kvality zboží, k zúžení sortimentu a z dlouhodobého hlediska i ke snížení konkurenceschopnosti jak jednotlivých podnikatelů, tak i celého odvětví, což může mít za následek také zvýšení nezaměstnanosti, čili ze společenského hlediska jsou kartelové dohody nejzávažnějším protisoutěžním deliktem.

Na celém světě sílí tendence odhalování těchto kartelových dohod. Hledají se také nové formy jejich postihu a likvidace, aby kartely přestaly fungovat. Již v roce 2007 devítičlenný tým ekonomů ze tří evropských výzkumných institutů spočítal ve studii pro Evropskou komisi, že hospodářské ztráty z činnosti kartelů v Unii přesahují 260 mld. EUR, a to ročně (2,3 procenta roční evropské hospodářské produkce nebo dvojnásobek ročního rozpočtu Evropské komise). Zkušenosti úřadů ukazují, že kartelové dohody zvyšují cenu produktu průměrně o 25 % a smluvené společnosti si tímto způsobem mohou během čtyř let připsat jako extra zisk jeden roční obrát. Také z tohoto důvodu se kontrolní úřady všech členských zemí EU, ale i ostatního vyspělého světa zabývají otázkou, jak účinněji odhalovat kartelové dohody (Presseurop, 2012).

4.1 Zakázané dohody

Východiskem pro úvahy o zakázaných dohodách je premisa, že každý podnik musí svoji obchodní politiku přijímat naprosto samostatně, tedy nezávisle na jiných podnicích. Předmětem soutěžního práva jsou tak na prvním místě jakékoliv přímé nebo nepřímé kontakty mezi podniky, jejichž předmětem je ovlivnění tržního chování konkurenta nebo vyjádření jeho budoucího soutěžního chování. Zásadní pro identifikaci dohody ve smyslu soutěžního práva tedy je, že se jedná o sladění chování podniků, na rozdíl od jednání nezávislého.

Článek 101 odst. 1 SFEU stanoví, že zakázané a se společným trhem neslučitelné jsou *veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu*. Komunitární soutěžní právo se tedy vztahuje jen na takové dohody, jež by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy EU a které současně mají jako svůj předmět nebo účinek narušení hospodářské soutěže. Z tohoto pravidla je však stanovena v čl. 101 odst. 3 SFEU výjimka pro takové dohody – byť zakázané ve smyslu čl. 101 odst. 1 SFEU – u kterých převáží jejich prosoutěžní účinky nad účinky protisoutěžními (Šišková a kol., 2012).

Jak uvádí Petr (2008), k dohodám, tedy protisoutěžní koordinaci mezi nezávislými podniky může docházet na dvou úrovních:

- 1) jednak mezi dvěma nebo více společnostmi, které působí na stejné úrovni na trhu (tj. na stejné úrovni výroby nebo distribuce); jedná se tedy o dohodu mezi konkurenty (zde hovoříme o tzv. **horizontálních dohodách**),
- 2) jednak mezi podniky působícími na navazujících stupních výroby a distribuce, např. dohody mezi výrobcem a prodejcem (zde hovoříme o tzv. **vertikálních dohodách**).

Význam rozlišení mezi horizontálními a vertikálními dohodami je zejména v posuzování jejich dopadů. V případech horizontálních dohod jsou jejich účinky plošné, a tedy mimořádně závažné – spotřebitelům poté nezbývá prakticky žádná alternativa. Jestliže např. hlavní výrobci určitého produktu uzavřou dohodu o rozdělení trhu s tím, že si nebudou navzájem konkurovat, může na celém takovémto trhu dojít ke zvýšení cen a poklesu kvality, jelikož takto dohodnuté podniky nebudou vzájemným soutěžením, jež mezi sebou vyloučili, v tomto směru žádným způsobem tlačeny. Naopak dopady vertikálních dohod jsou více omezené. Jestliže např. výrobce rozdělí svým distributorům „jejich“ území a zákazníky tak, aby si navzájem nekonkurovali, může sice dojít ke stejně negativním následkům, avšak už nikoliv celoplošně, ale jen ve vztahu k produktům tohoto výrobce. Jestliže na stejném trhu působí více konkurujících si značek, může spotřebitel přejít k nim (Šišková a kol., 2012).

Obecně tedy platí, že horizontální dohody jsou mnohem závažnější než dohody vertikální; horizontální dohody jsou totiž způsobilé narušit tzv. **soutěž mezi značkami**, zatímco dohody vertikální pouze tzv. **soutěž uvnitř značky**.

4.1.1 Formy dohody

Jak uvádí Petr (2008, s. 18): „*Jednání, které soutěžní právo považuje za zakázanou koordinaci nebo sladění chování podniků, tedy může mít tři formy:*

- 1) dohody (označované často jako dohody v užším slova smyslu),*
- 2) rozhodnutí sdružení podniků a*
- 3) jednání ve shodě.“*

Přechod mezi jednotlivými těmito formami je ovšem kontinuální a v praxi vždy není lehké a dost dobře možné je rozlišit. Jedinou zásadní otázkou je proto rozlišení mezi nezávislým jednáním, které je povolené, a jednáním sladěným, jež může být za splnění dalších podmínek zakázané, a to bez ohledu na rozlišení mezi jeho formami. Veškeré formy sladěného jednání se tak souborně označují jako dohody.

Rozlišení třech základních forem má ovšem metodologický význam. Za **dohodu v užším slova smyslu** mezi soutěžiteli je považováno jakékoliv jejich písemné či ústní ujednání vyjadřující shodu jejich vůle (konsenzus), přičemž postačí, aby výsledkem takového ujednání bylo i pouze potenciální narušení soutěže.

Takový konsenzus se však ne pokaždé podaří prokázat, přitom však na trhu může docházet k takovému chování podniků, které by bez určitého předchozího sladění nebylo možné vysvětlit. Právě tyto formy sladění pokrývá koncept **jednání ve shodě**, který se týká určité zjevné formy koordinace chování soutěžitelů, kteří se vědomě snaží nahradit rizika podnikání v soutěži vzájemnou kooperací. Toto jednání vede díky kontaktům mezi konkurenty k odstranění nejistoty ohledně budoucího chování konkurentů. K prokázání zakázané dohody ve formě jednání ve shodě tedy postačí prokázat kontakty mezi podniky a jejich následné sladěné jednání (Janků a Janků, 2012).

Od jednání ve shodě je nutné odlišovat tzv. **paralelní jednání**, kdy se podniky na trhu chovají sice podobně, nikoliv však v důsledku koordinace, ale s ohledem na objektivní situaci na trzích (např. všechny podniky obdobně zvýší ceny, jelikož dojde ke zdražení hlavní suroviny, která musí být započítána do nákladů), případně tzv. cenové následování, kdy ceny (jednostranně) zvýší nejvýznamnější hráč na trhu a ostatní ne tak významní hráči pak (opět jednostranně) zvyšují ceny na takto jim nastavenou úroveň (Šišková a kol., 2012).

Dohoda ovšem může mít také podobu jednostranného výkonu, jestliže ovšem takový výkon směřuje ke sjednocování jednání více soutěžitelů. V takových situacích se uplatní koncept **rozhodnutí sdružení podniků**. Podnikem se zde rozumí i sdružení fyzických a právnických osob, sdružení těchto sdružení a jiné formy seskupování, a to bez ohledu na jejich právní subjektivitu. Za sdružení tedy mohou být považovány různé profesní komory, oborová sdružení a podobně, a to i tehdy, jestliže by se jednalo např. o neziskové organizace. Také samotný pojem *rozhodnutí sdružení podniků* je třeba vykládat široce. Může se jednat např. o stanovy sdružení, rozhodnutí jeho představenstva, usnesení valné hromady, usnesení výkonných orgánů nebo organizačních složek sdružení, opatření působící uvnitř sdružení i navenek apod. Stejně jako u dohod soutěžitelů není rozhodující forma přijetí takového rozhodnutí. Rozhodujícím není ani to, jestli je rozhodnutí závazné pro členy sdružení nebo zde je výsledkem konsensu všech jeho členů. Je však vždy nezbytné naplnění materiální podmínky narušení soutěže, tedy skutečnosti, že rozhodnutí sdružení podniků vede nebo může vést k narušení hospodářské soutěže na trhu daného zboží (Bednář, 2005).

Zatímco dohody v užším smyslu i jednání ve shodě mohou mít formu jak dohody horizontální, tak vertikální, rozhodnutí sdružení soutěžitelů mohou mít z povahy věci pouze horizontální dohodu.

4.1.2 Druhy zakázaných dohod

Dle Kuzmiaka (2008) mezi nejtypičtější druhy dohod, které mohou narušit nebo přímo narušují hospodářskou soutěž, řadíme:

- **cenové kartely:** dohody o cenách jsou všeobecně považovány za dohody ze soutěžního hlediska nejvíce nebezpečné. Jedná se o situaci, kdy si firmy stanoví prodejní nebo nákupní ceny, tím je narušeno přirozené konkurenční prostředí, znevýhodněny jsou nezúčastněné firmy a především spotřebitelé,
- **kontrolní kartely:** tato kategorie dohod zahrnuje dohody o omezení nebo kontrole výroby, odbytu, výzkumu, a vývoje nebo investic. Omezování výroby nebo odbytu se typicky projevuje jako dohoda o kvótách výroby nebo odbytu. V důsledku regulace výroby se přestává nabídka chovat závisle na poptávce a je tedy uměle limitována, čímž dochází k deformaci soutěžního prostředí,
- **distribuční kartely:** jedná o dohody mezi soutěžiteli o tom, že si vzájemně rozdělí obchodní partnery, tedy dodavatele a odběratele, anebo území svých podnikatelských aktivit, přičemž udržují zdánlivost konkurence. Důsledkem toho prodávající, jenž má

v tomto případě postavení regionálního nebo lokálního monopolisty, může stanovit vyšší cenu za poskytnutí méně zboží,

- **diskriminační kartely:** jedná se o dohodu, která určuje uplatňování odlišných podmínek pro různé soutěžitele,
- **junktimační kartely:** tento typ kartelu je v podstatě popsán jako dohody o tom, že uzavření smlouvy bude vázáno na přijetí nějakého dalšího plnění. Jde o případy, kdy neexistuje žádná souvislost mezi tímto plněním a předmětem smlouvy a z žádných obchodních zvyklostí ani ze zásad poctivého obchodního styku nevyplývá, že by se tato dvě plnění měla poskytovat současně. Odběratel je pak nucen odebírat zboží, o které neměl zájem, a kterým mu jsou zbytečně navyšovány náklady,
- **bojkotové kartely:** v této situaci se účastníci kartelů dohodnou, že nebudou spolupracovat s konkurenty, kteří se dohody neúčastní,
- **bid-rigging:** jedná se o dohodu mezi uchazeči o veřejnou zakázku, kteří poškodí zadavatele veřejné zakázky tím, že se dohodnou, že si nebudou konkurovat a podávat konkurenční nabídky. Přímým důsledkem takového postupu je, že výsledná cena veřejné zakázky je podstatně vyšší, než by byla, jestliže by se o ni odehrál konkurenční boj.

4.1.3 Způsobilost dohody narušit soutěž

Pojmovým znakem dohod zakázaných ve smyslu čl. 101 SFEU je, že jejich cílem nebo výsledkem je narušení hospodářské soutěže na relevantním trhu – pouze takové dohody je možno považovat za protisoutěžní a tedy zakázané. Otázka, zda je dohoda protisoutěžní vzhledem ke svému cíli nebo výsledku, má zásadní význam pro metodiku jejího posuzování, jelikož u dohody, jejímž cílem je narušení soutěže, není třeba detailně posuzovat její konkrétní účinky, tím méně úmysl stran soutěž opravdu narušit. Je tedy praktické zabývat se pokaždé na prvním místě cílem dohody, a teprve následně, bude-li to nezbytné, jejími účinky (Šišková a kol., 2012).

Za protisoutěžní vzhledem ke svému předmětu se považují takové dohody, jež jsou již ze své podstaty způsobilé narušit soutěž. Takové dohody jsou považovány za protisoutěžní a bývají označovány jako tzv. dohody s „tvrdým jádrem“. Jedná se především o horizontální dohody o určování cen, o rozdělení trhu nebo o veřejných zakázkách (bid rigging).

Jestliže se nejedná o dohodu zakázanou již s ohledem na svůj předmět, je nutné vyhodnotit její účinky. Při tom je třeba přihlížet jednak k účinkům skutečným, a také pouze potenciálním. Posuzované účinky však musejí být pravděpodobné, z ekonomického hlediska realistické. Dohoda musí být hodnocena v celém svém ekonomickém kontextu, především s ohledem na zboží a služby, kterých se týká postavení jejích účastníků na relevantním trhu, skutečnost, zda se jedná o samostatnou dohodu nebo jednu z mnoha obdobných tzv. síťových dohod, a další (Petr, 2008).

Posouzení účinků dohody tak musí být provedeno na základě řádné tržní analýzy. Jak uvádí Petr (2008, s. 22): „*Vzhledem ke snaze soutěžního práva chránit hlavně blaho spotřebitele je nezbytné prokázat, že je možné očekávat s dostatečným stupněm pravděpodobnosti negativní dopady na ceny, výstup, inovace nebo sortiment či kvalitu zboží a služeb na relevantním trhu.*“

4.1.4 Bagatelní kartely

K tomu, aby byla určitá koordinace považována za zakázanou dohodu ve smyslu čl. 101 SFEU, musí být nejen způsobilá hospodářskou soutěž narušit, ale narušit ji znatelně. Za dohodu se proto nepovažují ujednání, jež mají na soutěž jen zanedbatelný dopad. Tyto dohody se nazývají **dohody menšího významu (tzv. bagatelní kartely)** nebo také **dohody de minimis** (Šišková a kol., 2012).

Za účelem vymezení toho, které dopady nemají znatelné dopady na soutěž, vydala proto Komise oznámení, které obsahuje jednoduchá kritéria, jejichž pomocí podniky zjišťují, zda se na jejich smlouvu bude vztahovat ustanovení článku 101, odst. 1 SFEU. Jak uvádí Janků a Janků (2012, s. 222), toto oznámení stanovuje: „*Komise má za to, že dohody mezi podniky, jež se týkají výroby nebo distribuce zboží či poskytování služeb, nejsou obecně předmětem úpravy článku 101, odst. 1 SFEU, pokud:*

- *výrobky nebo služby, jichž se daná smlouva týká (dále jen „smluvní produkty“), spolu s ostatními výrobky a službami smluvních stran, které jsou spotřebiteli považovány z hlediska jejich charakteru, ceny a užití za stejné, netvoří více než 5 % celkového objemu trhu těchto výrobků a služeb, který je součástí společného trhu, na němž se projevují účinky dané dohody,*
- *celkový roční obrát podniků, které se na dané smlouvě podílejí, nepřekračuje 200 milionů ECU.*“

Dále má Komise za to, že se na takovéto smlouvy nevztahuje zákaz, který vyplývá z článku 101, odst. 1 SFEU, pokud výše uvedený podíl stran smlouvy na trhu nebo jejich roční obrat nejsou překročeny o více než jednu desetinu dva po sobě jdoucí finanční roky.

Dle Kuzmiaka (2008), překročení stanoveného procentuálního limitu však ještě nemusí znamenat, že dohoda opravdu znatelně omezuje soutěž. Dohoda nemá znatelně omezující dopad na hospodářskou soutěž, v případě, že:

- celkový podíl účastníků dohody **nepřekračuje 10 %** na žádném z relevantních trhů ovlivněných dohodou, v případě, že tito účastníci jsou reálnými anebo potenciálními konkurenty na jakémkoliv z takovýchto relevantních trhů (uplatňuje se v případě horizontálních dohod),
- pokud podíl ani jednoho z účastníků dohody **nepřekračuje na žádném z ovlivněných relevantních trhů 15 %**, v případě, že účastníci dohody nejsou reálnými anebo potenciálními konkurenty na žádném z těchto relevantních trhů (uplatňuje se v případě vertikálních dohod).

Tato pravidla se ovšem nevztahují na takové dohody, které obsahují v oznámení uvedená hard-core omezení (ujednání o cenách a dělení trhů, tedy ujednání, jež mají narušení soutěže jako svůj cíl); u těchto dohod není presumován zanedbatelný dopad na soutěž, bez ohledu na tržní podíl jejich účastníků, a pravidlo de minimis se na ně vůbec nevztahuje (Šišková a kol., 2012).

4.1.5 Výjimky ze zákazu dohod

Článek 101 odst. 1 SFEU zakazuje dohody, které jsou byt' potenciálně způsobilé narušit soutěž. Přesto mohou v některých případech tyto dohody přinášet užitek. Ustanovení článku 101, odst. 3 dává Komisi pravomoc udělit takovým dohodám výjimky z daného zákazu za předpokladu, že užitek, jež přinesou, převáží nad nepříznivými účinky, které pro hospodářskou soutěž mají (Janků a Janků, 2012).

Jak uvádí Raus a Neruda (2005), dohoda, na kterou se má taková výjimka vztahovat, musí splňovat **čtyři kumulativní podmínky**:

- 1) dohoda musí přispět ke zlepšení výroby nebo distribuce výrobků anebo k podpoře technického či hospodářského,

- 2) spotřebitelé se musí těšit spravedlivému podílu na výsledných přínosech,
- 3) omezení soutěže nutné pro dosažení účelu musí být nevyhnutelné,
- 4) dohoda nesmí umožnit těmto podnikům vyloučit soutěž na daném trhu (pokud by společný tržní podíl podniků činil po uzavření dohody více jak 40 % je udělení výjimky nepravděpodobné).

Jestliže jsou tyto podmínky splněny, může být ze zákazu vyjmuto jakékoliv protisoutěžní jednání – neexistují žádná ujednání, jež jsou ze své podstaty nezpůsobila být vyjmuta ze zákazu čl. 101 odst. 1 SFEU, zejména u tzv. hard-core ujednání je však kumulativní splnění těchto podmínek spíše málo pravděpodobné.

Roku 1965 Rada zmocnila Komisi v nařízení 19/65 definovat skupinová „prohlášení o nepoužitelnosti“ dle odstavce 3, článku 101 SFEU. Tato prohlášení, obecně nazývaná jako „**blokové výjimky**“ vylučují aplikaci zákazu kartelů na celou skupinu dohod a tím snižují administrativní zátěž Komise. Tato nařízení obsahují „černou listinu“ zakázaných omezení a „bílou listinu“ povolených opatření. Jak uvádí Janků a Janků (2012, s. 223): „*Na základě uvedeného zmocnění vydala Komise řadu omezení, jež obsahují blokové výjimky pro následující typy dohod:*

- *smlouvy o výhradní distribuci,*
- *smlouvy o výhradním prodeji,*
- *smlouvy o distribuci automobilů a o poskytování servisu ve vztahu k nim,*
- *specializační smlouvy,*
- *smlouvy o provádění výzkumu a vývoje,*
- *smlouvy o franchisingu,*
- *patentované licenční smlouvy,*
- *know-how licenční smlouvy.*“

Tato nařízení jednoznačně definují kategorie smluv, jež jsou automaticky považovány za výjimky v souladu s ustanovením článku 101, odst. 3 SFEU. Jestliže jsou splněny podmínky, jež nařízení stanovuje daná smlouva, může být bez dalšího prováděna. Z aplikace daného článku je vyňata na tak dlouho, dokud splňuje požadavky, jež pro ni vyplývají z blokové výjimky. Nařízení, která obsahují blokové výjimky, jsou praktická hlavně z pohledu malých a středních podniků, přičemž v mnoha aspektech byla koncipována především v jejich prospěch (Janků a Janků, 2012).

Výjimkou ze zákazu dohod by mohly být také **strukturní krizové kartely**. Tyto kartely, které vznikly během ekonomického poklesu, by mohly přicházet v úvahu v případě, že dochází k dlouhodobé změně poptávky a je třeba přizpůsobit výrobu v odvětví, která je všeobecně potřebná. Jednotlivé subjekty by se tak mohly dohodnout o stejném omezení výroby a přizpůsobení změně tržní situaci. V případě krizových kartelů však neexistuje jednotný názor na jejich posouzení. Z praxe Evropské Komise však lze vyvodit, že obecně není připouštěno zvláštní zacházení s krizovými kartely. Jedinou možností je tak u krizových kartelů využití výjimky obsažené v čl. 101 odst. 3 SFEU (Vitzilaiou, 2011).

4.2 Řízení ve věcech dohod

Řízení o tom, jestli došlo k uzavření zakázané dohody či nikoli, vedená Komisí nebo Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže jsou řízení sankční povahy, jež jsou zahajována ex offio, čili z moci úřední. Tyto dvě instituce (kromě nich také soutěžní úřady jiných členských států Evropské unie) mají pravomoc k rozhodnutí o tom, jestli konkrétní jednání soutěžitelů má charakter zakázané dohody či nikoli. Za účelem koordinace orgánů oprávněných aplikovat unijní soutěžní právo funguje tzv. Evropská soutěžní síť, jejímiž členy je Komise a všechny Úřady pro ochranu hospodářské soutěže.

Tento model, kdy určitý orgán veřejné moci z úřední povinnosti a ve veřejném zájmu sleduje, zda nejsou soutěžní pravidla porušována, a případná porušení vyšetřuje, zakazuje a trestá, se označuje veřejné prosazování. Porušení soutěžního práva ovšem může mít i soukromoprávní důsledky, o kterých nejsou orgány administrativní povahy zpravidla oprávněny rozhodovat. Následující část této práce bude zaměřena na veřejné prosazování soutěžního práva ve věcech dohod, jelikož je realitou českého i komunitárního soutěžního práva, že soukromé vymáhání představuje prozatím zcela marginální oblast.

4.2.1 Řízení před Komisí

Realizace politiky ochrany hospodářské soutěže na úrovni EU je v rukou Komise – Generálního ředitelství pro hospodářskou soutěž⁹, která má v této oblasti široké pravomoci. Provádí monitoring, vede vyšetřování konkrétních případů porušení hospodářské soutěže, implementuje přijaté akty a uděluje sankce. Také má výhradní pravomoc udělovat výjimky

⁹ Generální ředitelství pro hospodářskou soutěž řídí od února 2010 Nizozemec Alexander Italianer. Pod vedením španělského komisaře Joaquína Almuní prosazuje GR dodržování pravidel hospodářské soutěže vyplývajících ze Smluv.

včetně blokových. Evropský parlament nezískal ani Lisabonskou smlouvou významnější pravomoci a je pouze konzultován (Bydžovská, 2014).

Řízení v soutěžních věcech před Komisí je upraveno v první řadě Nařízením Rady 1/2003 a Nařízením Komise 773/2004. V roce 2011 vydala Komise oznámení, v němž průběh řízení vysvětluje (Oznámení Komise o osvědčených postupech pro vedení řízení týkajících se článků 101 a 102 SFEU, ÚV C 308, 20. 10. 2011). Jak uvádí Stehlík, Hamulák a Petr (2011, s. 265): „*Řízení před Komisí zásadně probíhá v následujících krocích:*

- *zahájení řízení,*
- *vyšetřovací fáze, ve které Komise shromažďuje podklady rozhodnutí,*
- *sdělení výhrad,*
- *seznámení účastníků řízení s podklady rozhodnutí a ústní slyšení,*
- *vydání rozhodnutí,*
- *sankce.*“

Zahájení řízení může Komise učinit jak na návrh dotčených podniků, tak i bez návrhu, především v souvislosti s průzkumem jednotlivých hospodářských sektorů, který provádí pravidelně. Komise může rozhodnout o zahájení řízení, avšak nemá takovou povinnost: disponuje širokou mírou uvážení pro toto rozhodnutí. Toto rozhodnutí činí obvykle po předběžném vyšetřování (Svoboda, 2013).

Nejnáročnější část řízení představuje **vyšetřovací fáze**, kdy Komise shromažďuje a analyzuje podklady. Začíná úvodním prošetřením případu, jež slouží k posouzení, jestli by se v konkrétním případě mohlo jednat o porušení unijního práva a jestliže ano, zda se jedná o porušení natolik závažné, aby se jim Komise zabývala. Jestliže ano, zahájí Komise podrobné vyšetřování. Komise může vyšetřovací úkony provádět buďto sama, anebo o jejich provedení požádat Úřady pro ochranu hospodářské soutěže. Komise sama však disponuje značnými vyšetřovacími oprávněními. Kromě práva vyžadovat písemné informace a provádět výslechy jsou hlavním nástrojem šetření na místě, které obvykle probíhají jako předem neohlášené. Šetření zásadně probíhá v tzv. obchodních prostorách, tedy takových prostorách, které daný podnik využívá při své obchodní činnosti, ať už jde o kanceláře, pozemky či dopravní prostředky. Dle Stehlíka, Hamuláka a Petra (2011, s. 266) jsou zaměstnanci Komise oprávněni:

- „do všech takových prostor vstupovat,
- nahlížet do všech obchodních záznamů, ať už jsou v jakékoliv formě,
- činit si z těchto záznamů kopie,
- žádat po zástupcích podniků ústní vysvětlení, a
- zapečetit po přechodnou dobu prostory nebo jejich části, případně konkrétní obchodní záznamy.“

Výjimečně může šetření probíhat i v jiných než obchodních prostorech např. v domácnostech vrcholných představitelů daného podniku. K takovému šetření však nemůže dojít pouze na základě rozhodnutí Komise, je k němu potřeba svolení národního soudu.

Jestliže Komise na základě provedeného vyšetřování dojde k předběžnému závěru, že jí shromážděné důkazy svědčí o spáchání deliktu, vydá tzv. **sdělení výhrad**, v němž podrobně shrne, v čem shledává porušení zákona a jakým způsobem se s ním hodlá vypořádat, tedy zda zvažuje uložení pokuty, opatření k nápravě apod. Po sdělení výhrad mají ty **podniky, kterým bylo adresováno, právo se seznámit s obsahem spisu** a vypracovat písemné stanovisko. Mohou také požadovat tzv. **ústní slyšení**, jehož smyslem je umožnit podnikům rozvést své argumenty ústně, za přítomnosti vrcholných představitelů Generálního ředitelství. V zájmu nejvyšší objektivity řídí průběh slyšení tzv. úředník pro slyšení, který je podřízen přímo komisaři pro hospodářskou soutěž (Šišková a kol., 2012).

Jestliže Komise setrvá na svém stanovisku, že došlo k porušení zákona, vydá rozhodnutí, kterým deklaruje, že došlo k porušení unijního soutěžního práva. Současně může uložit **opatření k nápravě**, jež mohou být povahy jak behaviorální (tj. povinnost chovat se určitým způsobem, např. změnit smlouvy, které narušují soutěž), tak strukturální (tj. povinnost týkající se změny struktury podniku, např. jeho rozdělení na více částí). Zásadně v takovém případě rozhodne i o **uložení pokuty**, která může dosahovat až do 10 % obratu za poslední finanční rok, či opakovaná penále do 5 % denního obratu. Pokuty jsou snižovány v rámci **programu shovívavosti**¹⁰ o 100 % či 50%, dle pořadí oznámení a závažnosti dodaných informací. Výsledná pokuta také může být snížena o 10%, jestliže dotčené podniky akceptují vymezení deliktu tak, jak vyplývá ze sdělení výhrad, a vzdají se některých procesních práv, především

¹⁰Program leniency Komise v současné době funguje na základě oznámení z roku 2007 (Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, ÚV C 298, 8. 12. 2006) a funguje stejným způsobem jako program leniency Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (viz dále).

seznámení se s plným obsahem spisu a ústního slyšení. Tato procedura se nazývá **narovnání** (Svoboda, 2013).

Specifickým odklonem od tohoto postupu jsou tzv. **závazky**. V některých případech může být přijatelné, aby podniky, k jejichž jednání má Komise předběžné výhrady, navrhly, že se zavážou k provedení opatření, jež výhrady Komise rozptýlí. Jestliže bude Komise považovat návrh takových závazků za dostatečný, vydá rozhodnutí, kterým podnikům přikáže tyto závazky splnit, aniž by však současně rozhodovala o tom, jestli se jednalo o delikt. Smyslem závazků je tedy rychlé obnovení účinné soutěže na trzích (k přijetí závazků většinou dochází ještě před sdělením výhrad), aniž by docházelo ke sporu o tom, zda Komisí prošetřované jednání podniků bylo či nebylo protiprávní (Šišková a kol., 2012).

Dle Bydžovské (2014) mohou být rozhodnutí Komise napadena žalobou na neplatnost před **Tribunálem**, jehož rozsudek může dále přezkoumat **Soudní dvůr EU**.

4.2.2 Řízení před Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže

Na území České republiky je od roku 1991 ústředním orgánem státní správy, který vykonává pravomoci v oblasti ochrany hospodářské soutěže, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Sídlem ÚOHS je Brno a v roce 2012 byla obnovena také pobočka v Praze. V čele úřadu stojí předseda¹¹, jenž je jmenován na návrh vlády prezidentem republiky. Funkční období předsedy je šest let, přičemž každý může získat mandát maximálně na dvě období (Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, 2013).

Posláním Úřadu je zajistit, takové fungování trhů, jež bude v souladu s pravidly hospodářské soutěže a bude přinášet prospěch spotřebitelům. Aby byl tento cíl dosažen ÚOHS:

- vede soutěžitele k tomu, aby se chovali v souladu s principy soutěžního práva,
- zasahuje proti praktikám, jež narušují hospodářskou soutěž, jako jsou mimo jiné kartelové dohody,
- současně však dává podnikům možnost, aby své nezákonné jednání, které dosud nemělo závažné dopady na trh, mohly samy napravit (Businessinfo, 2011).

¹¹ Nynějším předsedou je od 9. července 2009 Ing. Petr Rafaj.

V České republice je ochrana hospodářské soutěže upravena zákonem č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže.

Organizační struktura Úřadu je podrobně zachycena v příloze 3. Dle Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (2012) se v sekci hospodářské soutěže problematikou zakázaných dohod se zabývají následující odbory:

- **odborní dominance a vertikálních dohod** vykonávají činnost a rozhodování ve věcech dohod narušujících soutěž (mimo horizontální dohody, jestliže jsou již předmětem šetření Odboru kartelů) a zneužití dominantního postavení v prvním stupni řízení a to jak dle ZOHS, tak dle čl. 101 a 102 SFEU,
- **odbor kartelů** se zabývá výhradně odhalováním horizontálních dohod uzavíraných vzájemnými konkurenty na trhu a to jak z hlediska zákona č. 155/2009 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, tak dle čl. 101 SFEU,
- **odbor hlavního ekonoma** spolupracuje s ostatními odbory Úřadu na šetření nejvíce náročných případů (případy, v nichž jsou prováděny ekonomické/ekonometrické analýzy) nejen ve věcech zakázaných dohod, ale také ve věcech zneužití dominantního postavení a fúzí, a poskytuje nezávislá ekonomická stanoviska ohledně Úřadem šetřených případů.

Odhalování a potírání kartelových dohod je pro ÚOHS hlavní prioritou, jelikož mají nejzhoubnější dopady na hospodářskou soutěž a tedy i ekonomiku státu a spotřebitele. **Řízení před Úřadem probíhá v následujících krocích:**

- **zahájení řízení,**
- **získávání informací,**
- **průběh a ukončení řízení,**
- **alternativní způsob ukončení řízení,**
- **sankce a opatření k nápravě.**

Zahájení řízení

Jak již bylo řečeno, řízení ve věcech zakázaných dohod je řízení zahajované výlučně z moci úřední, tedy ex officio. Není právně podstatné, zda Úřad řízení zahájí z podnětu někoho, kdo se předmětnou dohodou cítí být poškozen, či zkrácen na svých právech, anebo z vlastní dozorové činnosti nad fungováním kvalitní hospodářské soutěže. Cílem tohoto řízení je

vydání rozhodnutí, kterým Úřad konstatuje, že byla uzavřena zakázaná dohoda a plnění této dohody do budoucna zakáže. Správní rozhodnutí má tedy účinek ex nunc¹² a má deklaratorní povahu¹³. Účastníky řízení jsou soutěžitelé, jež zakázanou dohodu měli uzavřít (Munková, Kindl a Svoboda, 2012).

Získávání informací

Soutěžitelé jsou povinni poskytovat Úřadu úplné správné a pravdivé podklady a informace, které mohou mít význam pro objasnění předmětu řízení. Na písemnou žádost Úřadu jsou soutěžitelé povinni poskytnout Úřadu podklady a informace, včetně obchodních záznamů, ve lhůtě jim zadané. Při jejich vyžádání Úřad uvede právní důvod a účel šetření a upozorní na to, že za neposkytnutí těchto informací nebo neumožnění jejich prověření může Úřad uložit pokutu (Zákony pro lidi, 2014).

Vyšetřovací pravomoci Úřadu jsou obsaženy hlavně v § 21 odst. 5 a 6 OHS. Jak již bylo řečeno, Úřad je oprávněn vyžadovat od soutěžitelů podklady a informace potřebné pro svoji činnost a prověřovat jejich úplnost, pravdivost a správnost. Za tímto účelem je oprávněn provádět šetření v tzv. obchodních prostorách – může vstupovat do všech objektů, jež jsou soutěžitelem užívány k jeho podnikatelské činnosti (např. provozovny, kanceláře) a nahlížet do obchodních knih a jiných obchodních záznamů. Ve výjimečných případech má Úřad také právo provést šetření i v jiných než obchodních prostorách, např. v bytech managementu soutěžitelů, je – li důvodné podezření, že se v nich nacházejí obchodní záznamy důležité k prokazování protisoutěžního jednání. Tyto vyšetřovací pravomoci může Úřad provádět nejen v průběhu správního řízení, avšak jestliže by to bylo nezbytné pro posouzení, zda řízení zahajovat, i ve fázi šetření podnětů (Bednář, 2005).

Průběh a ukončení řízení

Zahájené sankční řízení o tom, jestli soutěžitelé uzavřeli zakázanou dohodu či nikoli, probíhá takovým způsobem, že Úřad shromažďuje důkazy, které svědčí ve prospěch závěru, že k uzavření zakázané dohody došlo a soutěžitelé se snaží předkládat takové důkazy, že tomu tak není. V případě, že se nepodaří Úřadu prokázat, že zakázaná dohoda byla v některé ze tří

¹² Výraz ex nunc označuje okamžik, od kterého nastávají účinky určité právní skutečnosti, zpravidla zasahující do existujícího právního vztahu, bez zpětné platnosti, platnost od nynějška.

¹³ Deklaratorní povaha je taková, která potvrzuje (deklaruje) již existující hmotná práva a povinnosti. Nově jí vznikají toliko práva a povinnosti procesní povahy, především právo navrhnout výkon rozhodnutí v případě, že (hmotněprávní) povinnost nebude splněna dobrovolně.

forem (zakázaná dohoda v užším smyslu, jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě, rozhodnutí sdružení soutěžitelů) uzavřena, řízení se zastavuje. V opačném případě řízení směřuje k vydání takového rozhodnutí, že zakázaná dohoda byla uzavřena.

Uzavření zakázané dohody narušující hospodářskou soutěž může být prokazováno pomocí listin (text dohody, vzájemná korespondence soutěžitelů, záznamy z jednání apod.), za pomoci svědků, kteří byli přítomni uzavření zakázané dohody nebo se jakýmkoliv jiným způsobem o jejím uzavření dozvěděli. Takto zjištěné skutečnosti jsou poté doplněny o ekonomické analýzy, z nichž musí vždy vyplynout, proč konkrétní dohoda, jejíž uzavření se podařilo prokázat, je dohodou protisoutěžní, tedy proč materiální podmínku alespoň potenciální narušení soutěže splňuje a proč není ze zákazu vyjmuta některým ze stanovených způsobů (Raus a Neruda, 2005).

Alternativní způsob ukončení řízení

Alternativním ukončením sankčního řízení může být uložení splnění opatření, jež vyšetřování soutěžitelé v průběhu řízení Úřadu navrhli. Namísto rozhodnutí, že zakázaná dohoda uzavřena byla, lze tedy Úřadem prohlásit za závazné návrhy opatření, jež učinili vyšetřování soutěžitelé, a to v takovém případě, že tyto návrhy opatření reagují na výhrady k dohodě, která je předmětem zkoumání. Takové prohlášení závaznosti navrhovaných opatření a uložení jejich splnění zcela nahrazuje rozhodnutí o tom, že byla uzavřena zakázaná dohoda, a deklaruje se v něm, že tak pominul důvod k vydání rozhodnutí, jímž by byla dohoda označena za zakázanou. Je předpokládáno, že soutěžitelé poté, kdy jim Úřad sdělí své výhrady k dohodě, jejíž případný zákaz zkoumá, zváží, jestli tyto výhrady uznají jako oprávněné a zda dále popsaného mechanismu využijí. Ohledně tohoto postupu musí dospět ke konsensu všichni soutěžitelé, jež jsou v daném řízení účastníky, protože opatření musí navrhnout všichni účastníci řízení společně. Tyto návrhy musí vyšetřování soutěžitelé učinit dobrovolně. Není pravděpodobné, že by byli k takové aktivitě Úřadem vyzváni. Poté co jsou opatření všemi účastníky řízení společně navržena, Úřad posoudí, jestli taková opatření může přijmout. Jak uvádí Raus a Neruda (2005, s. 85): „*Podmínkou pro posouzení návrhů jako dostatečných je, že navrhovaná opatření:*

- *reagují věcně na výhrady, pro které bylo řízení o příslušné dohodě zahájeno,*
- *zároveň jejich splněním dojde k nápravě stavu, který soutěžní úřad považuje za závadný,*

- *takové řešení je přijatelné z výchovného hlediska pro všechny soutěžitele a z hlediska potřeby dlouhodobě a efektivně ochránit hospodářskou soutěž.*“

Dle Munkové, Kindla a Svobody (2013), jestliže jsou navrhovaná opatření shledána dostačujícími, je vydáno takové rozhodnutí, díky kterému jsou návrhy opatření prohlášeny závaznými, a řízení je zastaveno. Jestliže však nejsou navrhovaná opatření shledána dostačujícími, Úřad pokračuje v běžném řízení, které ukončí řádným způsobem, tedy buď jeho zastavením, v případě, že se ukáže v pokračujícím řízení, že zakázaná dohoda uzavřena nebyla (tj. že její uzavření nelze prokázat), nebo deklarováním jejího uzavření rozhodnutím s uložením pokuty, případně s uložením splnění opatření k nápravě (viz příloha 4).

Sankce a opatření k nápravě

Úřad je oprávněn za hmotněprávní porušení zákona ukládat pokuty **až do výše 10 mil. Kč nebo 10 % čistého ročního obrátu** (§ 22 odst. 2 OHS). Úřad také může vedle pokuty ukládat i tzv. opatření k nápravě, kterými může soutěžitelům uložit povinnosti, jejichž splnění je nutné k obnovení efektivní soutěže. Tím může být např. opatření behaviorální, tj. uložení povinnosti něco vykonat (např. změnit určitá závadná ustanovení smluv), nebo opatření strukturální (např. odprodej části podniku), jestliže by opatření behaviorální nebyla k účinné ochraně soutěže dostatečná.

Jestliže by soutěžitelé jednali v rozporu s vykonatelným rozhodnutím Úřadu, tedy pokud by pokračovaly v plnění zakázané dohody, může jim být uložena pokuta **až do výše 10 mil. Kč, případně 10 % obrátu, anebo penále ve výši až 5 % průměrného denního obrátu** soutěžitele (Bednář, 2005).

Leniency program

Úřad zavedl po vzoru Evropské komise leniency program (program shovívavosti). Tento nástroj se v praxi využíval již od roku 2001, přesto jeho úprava v zákoně o ochraně hospodářské soutěže dosud chyběla. To se však změnilo od 1. 12. 2012, kdy nabyla účinnosti novela č. 360/2012 Sb. Má však charakter pouze tzv. soft law, tj. pravidel vytvářených správním orgánem bez opory v zákoně (Businessinfo, 2013).

Program se nyní týká pouze nedovolených horizontálních kartelových dohod a nedopadá na případy vertikálních dohod. V tomto případě mohou soutěžitelé dosáhnout úplného zproštění

nebo značné redukce majetkových sankcí, kterým by jinak byli vystaveni, kdyby jejich protiprávní jednání zjistil Úřad sám, v případě, že účastník kartelu bude s Úřadem spolupracovat na odhalení takového kartelu. Tato možnost má přimět soutěžitele, aby Úřadu poskytli informace a důkazy vedoucí k odhalení kartelu, jelikož bez takových informací Úřad často nemůže jeho existenci prokázat (Munková, Kindl a Svoboda, 2012).

Na **upuštění od pokuty**, která by soutěžiteli jako účastníkovi zakázané dohody byla jinak udělena, má soutěžitel právo, jestliže jako první předloží Úřadu dostatečné (a Úřadu dosud neznámé) informace a podklady o existenci zakázané horizontální dohody a přizná svou účast na takové dohodě. Jestliže to není možné (s Úřadem už začal spolupracovat jiný soutěžitel, popřípadě informace nemají zásadní význam), je možné alespoň dosáhnout **snížení pokuty a to až do hodnoty 50 %**. Na snížení pokuty má soutěžitel nárok, jestliže předloží Úřadu takové informace a podklady o horizontální dohodě, která je sice Úřadu známá, ale informace mají značnou přidanou důkazní hodnotu. Upuštění (snížení) od pokuty přitom nemohou požadovat takoví soutěžitelé, kteří činili nátlak na ostatní soutěžitele, aby se zakázané dohody zúčastnili.

Novinkou, kterou novela přinesla, je vyřešení trestněprávních aspektů leniency programu. Uzavření horizontálního kartelu totiž může být posuzováno jako trestní čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže.¹⁴ Jestliže se přitom soutěžitel k účasti na kartelu v rámci žádosti o leniency přizná, šance na jeho trestní stíhání se významně zvyšuje. Novela z toho důvodu do trestního zákoníku doplnila zvláštní ustanovení o **účinné lítosti**, podle něhož při splnění podmínek leniency programu trestní odpovědnost zaniká (Businessinfo, 2013).

Narovnání

V případě protisoutěžního jednání mají soutěžitelé možnost dosáhnout významného snížení pokuty také formou narovnání a to o **20 %**. Předpokladem je, že se soutěžitel přizná k porušení hospodářské soutěže a Úřad považuje postih (uloženou pokutu) za dostatečný. Tento nástroj je možné využívat nejen v případě horizontálních dohod, ale i vertikálních. Obecně je účelem procedury narovnání ušetřit na straně Úřadu zdroje věnované šetření

¹⁴ Dle ustanovení § 248 odst. 2 nového trestního zákoníku, jenž nabyl účinnosti dne 1. 1. 2010, bude potrestán ten, kdo v rozporu s jiným právním předpisem na ochranu hospodářské soutěže se svým konkurentem uzavře dohodu o určení ceny, dohodu o rozdělení trhu nebo jinou dohodu narušující hospodářskou soutěž. Ačkoliv je tedy možné dle českého práva uzavírání dohod narušujících soutěž trestně stíhat, je nutno dodat, že v praxi k němu zřejmě nikdy nedošlo (Zákony pro lidi, 2014).

určitých jednání (např. z důkazního hlediska atp.), což by v konečné fázi mohlo přispět k účinnějšímu prosazování soutěžního práva celkově, tedy ušetřené zdroje na jednom případě mohou být využity jinde (Munková, Kindl a Svoboda, 2012).

Možnost obrany účastníka proti rozhodnutí Úřadu

Úřad, jakožto správní orgán, postupuje při svém řízení dle správního řádu. Jestliže účastník nesouhlasí z nějakých zákonem stanovených důvodů s prvostupňovým rozhodnutím Úřadu, má možnost podat opravný prvek, kterým je v případě ústředních orgánů státní správy **rozklad**. O rozkladu rozhoduje předseda Úřadu, jemuž předkládá návrh na rozhodnutí rozkladová komise. Ta se skládá minimálně z pěti členů, obvykle odborníků, kteří nejsou zaměstnanci Úřadu. Předseda svým rozhodnutím o rozkladu může napadené rozhodnutí zrušit nebo změnit, případně rozklad zamítnout. V praxi jsou podávány rozklady téměř proti každému prvostupňovému rozhodnutí ukládajícímu účastníkovi kartelu pokutu.

Po vyčerpání opravných prostředků ve správním řízení se může účastník řízení obrátit na soud. Příslušným je **krajský soud**, kde rozhodují specializované správní senáty. Řízení před tímto soudem je zahájeno žalobou. Soud při přezkoumávání rozhodnutí vychází ze skutkového a právního stavu zjištěného ve správním řízení. Soud je oprávněn rozhodnutí správního orgánu zrušit z důvodu jeho nepřezkoumatelnosti, nesprávného posouzení skutkového stavu a pro závažná procesní pochybení. Je také oprávněn konstatovat nicotnost rozhodnutí, a to i bez návrhu žalobce. Jestliže soud nenajde důvod pro zrušení správního rozhodnutí, žalobu zamítne.

Jestliže má některý z účastníků řízení před krajským soudem k jeho rozhodnutí výhrady, může proti pravomocnému rozsudku podat kasační stížnost k **Nejvyššímu správnímu soudu**. V tomto případě ale musí být naplněn některý ze zákonných důvodů, jež jsou předpokladem odůvodněnosti kasační stížnosti.¹⁵ Jestliže Nejvyšší správní soud dospěje k závěru, že byla kasační stížnost důvodná, zruší rozhodnutí krajského soudu a vrátí mu věc k novému

¹⁵ **Kasační stížnost** je mimořádným opravným prostředkem používaným ve správním soudnictví. Lze ji napadnout pravomocná rozhodnutí krajských soudů, a to z poměrně širokého výčtu kasačních důvodů. Kromě vad řízení a chybného právního posouzení lze namítat i nesprávné hodnocení důkazů soudem prvního stupně, nové důkazy však navrhnout není možné. V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel, který nemá sám právnické vzdělání, zastoupen advokátem. O těchto kasačních stížnostech rozhoduje Nejvyšší správní soud. Ten však není oprávněn rozhodnout sám, může jen napadené rozhodnutí zrušit a vrátit k novému rozhodnutí krajskému soudu se svým závazným právním názorem.

projednání. V opačném případě je tato kasační stížnost zamítnuta (Munková, Kindl a Svoboda, 2012).

4.2.3 Komparace řízení před Komisí a řízení před Úřadem

Odhalování a potírání kartelových dohod je pro oba tyto orgány prioritou. Řízení před Komisí se v některých krocích značně odlišuje od řízení před českými správními orgány.

Zahájení řízení může Komise i Úřad učinit jak na návrh dotčených podniků, anebo z vlastní dozorové činnosti nad fungováním kvalitní hospodářské soutěže. Cílem tohoto řízení je v obou případech vydání rozhodnutí, kterým bude konstatováno, zda byla uzavřena zakázaná dohoda a plnění této dohody bude do budoucna zakázáno.

Nejnáročnější část řízení jak u Komise, tak u Úřadu, představuje vyšetřovací fáze. Komise i Úřad jsou oprávněni vyžadovat od soutěžitelů podklady a informace potřebné pro svoji činnost. Kromě práva vyžadovat písemné informace a provádět výslechy jsou v obou případech hlavním nástrojem šetření na místě, které obvykle probíhají jako předem neohlášené.

Zahájené sankční řízení o tom, jestli soutěžitelé uzavřeli zakázanou dohodu či nikoli, probíhá způsobem, že Úřad i Komise shromažďují důkazy, které svědčí ve prospěch závěru, že k uzavření zakázané dohody došlo a soutěžitelé se předkládat takové důkazy, že tomu tak není. V případech Komise navíc mohou požadovat tzv. ústní slyšení, jehož smyslem je umožnit podnikům rozvést své argumenty ústně za přítomnosti vrcholných představitelů Generálního ředitelství. V případě, že se nepodaří jak Komisi, tak Úřadu prokázat, že zakázaná dohoda byla uzavřena, řízení se zastavuje. V opačném případě řízení směřuje k vydání takového rozhodnutí, že zakázaná dohoda byla uzavřena (Šišková a kol., 2012).

Alternativním ukončením sankčního řízení může být v případě Komise i Úřadu uložení tzv. závazků. V některých případech může být přijatelné, aby podniky, k jejichž jednání má Komise či Úřad předběžné výhrady, navrhly, že se zavážou k provedení opatření, jež tyto výhrady rozptýlí. Takové prohlášení závaznosti navrhovaných opatření a uložení jejich splnění zcela nahrazuje rozhodnutí o tom, že byla uzavřena zakázaná dohoda, a deklaruje se v něm, že tak pominul důvod k vydání rozhodnutí, jímž by byla dohoda označena za zakázanou.

Komise i Úřad jsou oprávněni za hmotně právní porušení zákona ukládat jak pokuty až do výše 10 % čistého ročního obrátu, tak i tzv. opatření k nápravě, jež mohou být povahy jak behaviorální, tak strukturální. Pokuty jsou snižovány v rámci programu shovívavosti o 100 % či 50 %, dle pořadí oznámení a závažností dodaných informací. Úřad tento program po vzoru Komise využíval již od roku 2001, přesto jeho úprava v zákoně o ochraně hospodářské soutěže dosud chyběla. To se však změnilo od 1. 12. 2012, kdy nabyla účinnosti novela č. 360/2012 Sb. Novinkou, kterou tato novela přinesla, je vyřešení trestněprávních aspektů leniency programu. Uzavření horizontálního kartelu totiž může být v ČR posuzováno jako trestní čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (v praxi k němu však zřejmě nikdy nedošlo). Novela z tohoto důvodu do trestního zákoníku doplnila zvláštní ustanovení o účinné lítosti, kdy při splnění podmínek leniency programu trestní odpovědnost zaniká (Businessinfo, 2013).

V případě protisoutěžního jednání mají soutěžitelé možnost dosáhnout významného snížení pokuty Úřadem formou narovnání a to o 20 %. Předpokladem je, že se soutěžitel přizná k porušení hospodářské soutěže a Úřad považuje postih za dostatečný. Výsledná pokuta může být snížena také Komisí formou narovnání a to až o 10 %, jestliže dotčené podniky akceptují vymezení deliktu a vzdají se některých procesních práv jako je seznámení se s plným obsahem spisu a ústní slyšení (Svoboda 2013).

Jak uvádí Bydžovská (2014), rozhodnutí Komise mohou být napadena žalobou na neplatnost před Tribunálem, jehož rozsudek může dále přezkoumat Soudní dvůr EU. Co se týče Úřadu, jestliže účastník nesouhlasí z nějakých zákonem stanovených důvodů s prvostupňovým rozhodnutím, má možnost podat opravný prvek, kterým je rozklad. O rozkladu rozhoduje předseda Úřadu, který svým rozhodnutím může napadené rozhodnutí zrušit, změnit nebo zamítnout. Po vyčerpání opravných prostředků ve správním řízení se může účastník řízení obrátit na krajský soud, jestliže má i k jeho rozhodnutí výhrady, může proti pravomocnému rozsudku podat kasační žádost k Nejvyššímu správnímu soudu.

4.2.4 Evropská soutěžní síť a její fungování

Aby i v decentralizovaném systému mohla být zachována vysoká míra aplikační konzistence, byla z orgánů aplikujících komunitární soutěžní právo (tj. Komise – jež má nadřazené postavení a národních soutěžních orgánů) roku 2002 na základě nařízení Rady ES č. 1/2003

vytvořena tzv. Evropská soutěžní síť (ECN – European Competition Network), v rámci níž dochází k rozsáhlé spolupráci (Petr, 2008).

Národní soutěžní orgány aplikují jak národní, tak komunitární soutěžní právo. Otázka jejich případného konfliktu se vzhledem k přímému účinku zúžuje do takové situace, kdy domácí úprava bude přísnější než příslušná komunitární pravidla. V oblasti článku 101 SFEU nařízení přísnější než domácí právní úpravu nepřipouští, takže platí, že dohody povolené dle komunitárního soutěžního práva nemohou být zakázány na základě soutěžních pravidel vnitrostátních.

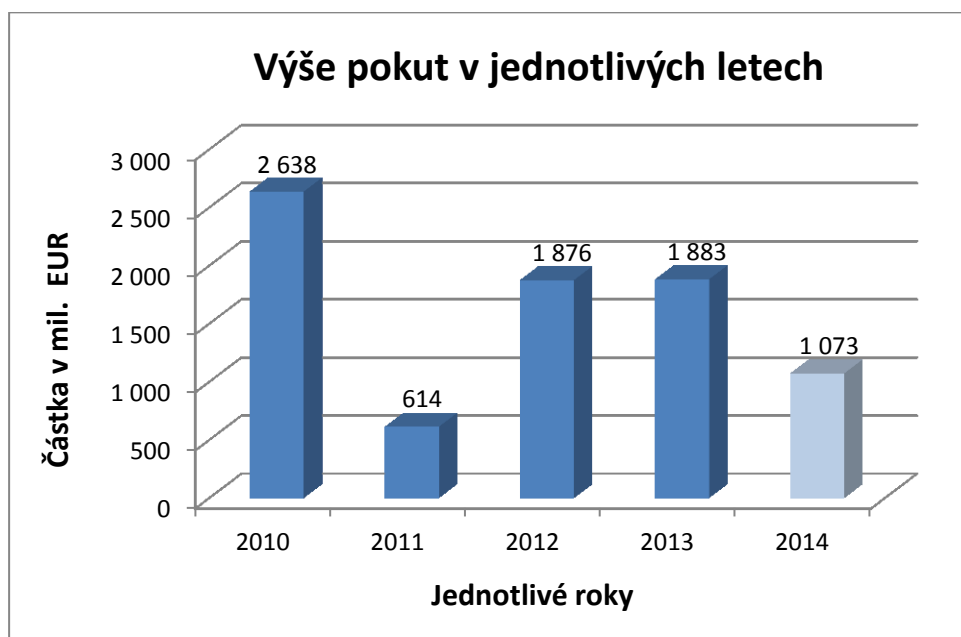
Členové ECN mají povinnost spolupracovat. Národní soutěžní orgány mají povinnost Komisi informovat o každém zahájení řízení o porušení komunitárního soutěžního práva a před přijetím rozhodnutí své závěry s Komisí konzultovat. Komise má také pravomoc převzít řízení zahájené na národní úrovni, v takovém případě se řízení na národní úrovni ihned přerušuje. V případě, že národní soutěžní orgán rozhoduje ve věci, která již byla řešena Komisí, je názorem Komise vázán.

Nařízení také upravuje alokaci případů v rámci ECN, za příslušný národní soutěžní orgán se považuje ten, v jehož státu má posuzované jednání značný dopad a zároveň je tento národní soutěžní orgán schopen shromáždit nutné důkazy a účinně zabránit narušení soutěže na vnitřním trhu. Komisi přísluší řešit takové případy, jež mají dopad na hospodářskou soutěž v minimálně třech členských státech (Outlá a kol., 2008).

4.3 Vybrané případy kartelových dohod v EU

Evropská komise firmám v roce 2013 udělila za porušování hospodářské soutěže v oblasti kartelových dohod pokuty v celkové výši 1,883 mld. EUR. To je přibližně stejná částka jako v roce 2012, kdy se hodnota vyšplhala na částku 1,876 mld. EUR, avšak třikrát víc než v roce 2011 (viz graf 4.1).

Graf 4.1: Výše pokut udělených Komisí ve věcech kartelových dohod od roku 2010

Zdroj: Europa (2014), vlastní zpracování

Největší podíl na celkových pokutách od roku 1969 měla rekordní sankce v roce 2012 pro výrobce televizních obrazovek a počítačových monitorů (viz tab. 4.1), kdy šest výrobců z Asie a Evropy dostali celkovou pokutu 1,471 mld. EUR za to, že se od roku 1996 do roku 2006 scházeli a domlouvali na rozdělení trhu a cenové politice (E15, 2013).

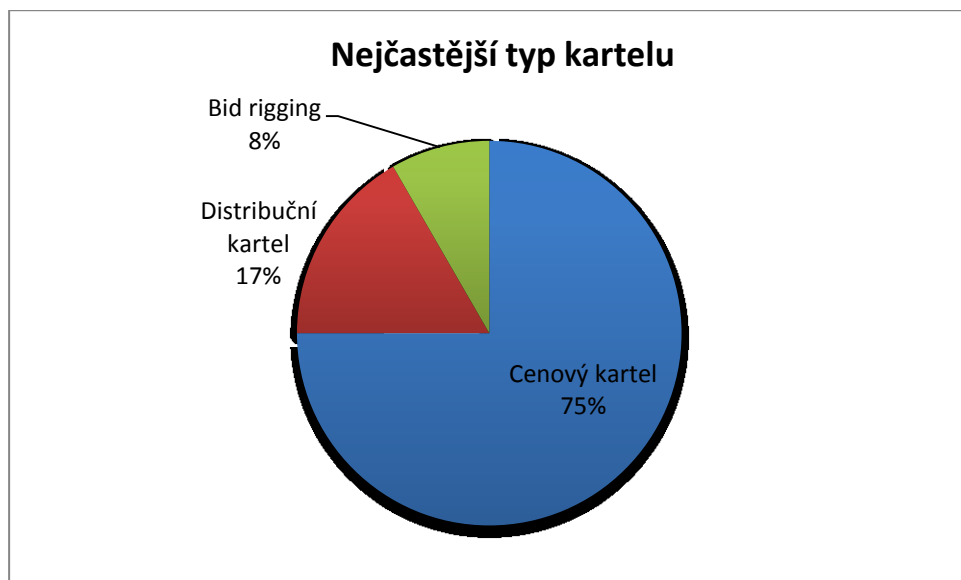
Tab. 4.1: Deset nejvyšších pokut za kartelové dohody od roku 1969

Rok	Případ	Částka (€)
2012	Televizní obrazovky a počítačové monitory	1 470 515 000
2008	Autoskla	1 354 896 000
2013	Mezibankovní úrokové sazby (EIRD)	1 042 749 000
2014	Automobilová ložiska	953 306 000
2007	Výtahy a eskalátory	832 422 250
2010	Letecká přeprava	799 445 000
2001	Vitamíny	790 515 000
2008	Parafinový vosk	676 011 400
2007/2012	Plynem izolované spínací přístroje	675 455 000
2013	Mezibankovní úrokové sazby (YIRD)	669 719 000

Zdroj: Europa (2014), vlastní zpracování

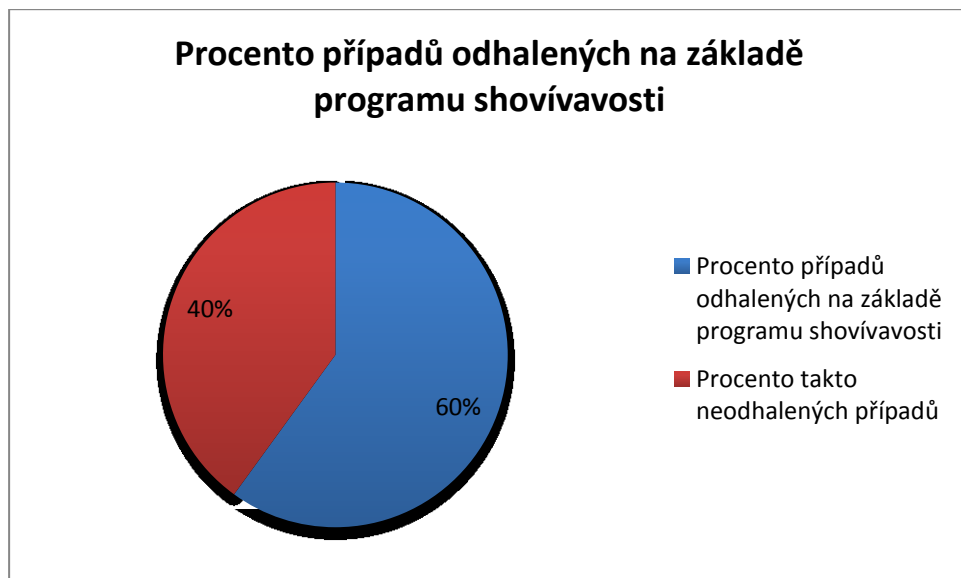
Z těchto rekordních pokut byla převážná část udělena za uzavření cenového kartelu (viz graf 4.2), z nichž u většiny případů byla dohoda odhalena na základě programu shovívavosti (viz graf 4.3).

Graf 4.2: Nejčastěji uzavíraný typ kartelu dle nejvyšších pokut v EU

Zdroj: Europa (2014), vlastní zpracování

Graf 4.3: Počet případů odhalených na základě programu shovívavosti v EU

Zdroj: Europa (2014), vlastní zpracování

Celkem od roku 1990 Evropská komise vybrala na pokutách za kartelové dohody 17,5 mld. EUR, kdy rekordní bylo období od roku 2005 do roku 2009, v němž se celková výše pokut vyšplhala na 8,4 mld. EUR. Do tohoto období spadá také případ výrobců automobilových skel Saint Gobain a Pilkington, jež Komise potrestala částkou 1,354 mld. EUR. Saint Gobain a Pilkington si totiž dle zjištění Komise domlouvali v letech 1998 až 2003 ceny, za které prodávaly automobilová skla výrobcům aut. Saint Gobain dostal pokutu 880 mil. EUR, což je rekordní sankce udělená jedné společnosti (viz tab. 4.2). Důvodem byla hlavně skutečnost, že se firma provinila proti kartelovým zákonům opakovaně. Dříve již byla usvědčena za manipulace cen skla používaného ve stavebnictví (E15, 2013).

Tab. 4.2: Seznam společností s nejvyšší uloženou pokutou za kartelové dohody

Rok	Společnost	Případ	Částka (€)
2008	Saint Gobain	Autoskla	880 000 000
2012	Philips	Televizní obrazovky a počítačové monitory	705 296 000
2012	LG Electronics	Televizní obrazovky a počítačové monitory	687 537 000
2013	Deutsche Bank AG	Mezibankovní úrokové sazby (EIRD)	465 861 000
2001	F. Hoffmann - La Roche AG	Vitamíny	462 000 000
2013	Société Générale	Mezibankovní úrokové sazby (EIRD)	445 884 000
2007	Siemens AG	Plynem izolované spínací přístroje	396 562 500
2014	Schaeffler	Automobilová ložiska	370 481 000
2008	Pilkington	Autoskla	357 000 000
2009	E.ON	Plyn	320 000 000
2009	GDF Suez	Plyn	320 000 000

Zdroj: Europa (2014), vlastní zpracování

4.3.1 Pokuta za kartel výrobců televizí

Evropská komise udělila v roce 2012 několika společnostem kvůli dvěma kartelům v oblasti katodových zářivek a výroby televizních obrazovek rekordní pokutu 1,47 mld. EUR. Nepovolené praktiky trvaly od roku 1996 až do roku 2006. Jak uvádí server iDnes (2012): „Komise pokutovala sedm firem. Společnosti Philips, LG Electronics, Chunghwa a Samsung SDI se podílely na obou kartelech, firmy Panasonic, Toshiba, MTPD (nyní dceřiná firma Panasonic) a Technicolor (dříve Thomson) na jednom.“ Společnost Chunghwa vzhledem k tomu, že na protiprávní jednání upozornila, vyvázla bez pokuty.

Eurokomisař pro hospodářskou soutěž Joaquín Almunia zdůvodnil pokutu následovně: *„Katodové zářivky byly velmi významnou složkou při výrobě televizí a počítačových obrazovek, tvořily 50 až 70 procent ceny obrazovky“* (E15, 2012).

Tyto firmy si dohodly ceny a uměle omezily objem výroby tak, aby mohly efektivně kontrolovat cenotvorbu koncových produktů a dělit si trh. Smyslem dohod bylo zachování zisků po snížení objemu prodeje po nástupu LCD technologie. Zástupci firem podílejících se na kartelech se pravidelně střetávali a navzájem si vyměňovali citlivé obchodní informace. Firmy podle Komise dobře věděly, že porušují právo, což se zřetelně prokázalo během šetření případu (iDnes, 2012).

I přes poměrně dobré utajení obě dohody nakonec vyplavaly na povrch skrze udání ze strany společnosti Chunghwa, která se už na tomto procesu nechtěla podílet. Za tento krok jí následně Komise slíbila beztrestnost a žádnou pokutu jí tedy neudělila. Největší pokuta připadla na Philips (313 mil. EUR) a na LG (295 mil. EUR), z důvodu toho, že větší pokuta byla udělena za kartel na výrobu TV (celkem 1,14 mld. EUR), výrobci monitorů z toho vyvázli jen za 328 mil. EUR (Michal, 2012).

4.4 Vybrané případy kartelových dohod v ČR

Dle serveru Investujeme (2014) se v loňském roce jen dvě rozhodnutí Úřadu týkaly kartelových dohod. Úřad například zastavil řízení s distributory pohonných hmot, takže firmy jako OMV, Benzina nebo Shell vyvázly bez pokuty. Původně mely firmy zaplatit 313 mil. Kč. Případ kartelu pohonných hmot se táhl více než 10 let. Jak uvádí server Týden (2014): *„Podle dřívějších závěrů ÚOHS firmy v květnu 2011 zdražily naráz asi o korunu a ceny udržovaly do konce listopadu, přestože nákupní cena benzínu klesla. Vyloučily tak konkurenci na trhu a přiměly spotřebitele platit více, tvrdil ÚOHS. Kartelovou dohodu prý dokazovalo současné zvýšení cen všech pokutovaných společností. Podle firem však taková reakce na změny cen není ničím výjimečným.“* Pokuta za domnělý kartel pohonných hmot patřila k nejvyšším, které ÚOHS v minulosti uložil. Nakonec však případ vyzněl do ztracena, z důvodu nedostatku dalších důkazů, které nebylo možno získat.

Těmi, kdo se pokutě nevyhne, jsou obchodní řetězce Billa a Julius Meinl, které mezi sebou podle antimonopolního úřadu v letech 2001 a 2002 sladily nákupní ceny a obchodní

podmínky pro dodavatele. Výše pokuty činí bezmála 44 mil. Kč, přičemž Billa bude muset zaplatit téměř 25 mil. Kč. Firma Creditex holding (dřívější Julius Meinl) pokutu 19 mil. Kč již zaplatila (Rozhlas, 2014).

Jak uvádí Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (2013), se v posledních letech Úřad zaměřuje především na tzv. bid rigging, tedy zakázané dohody mezi uchazeči o veřejné zakázky, jež mají negativní vliv na veřejné rozpočty. Existence bid riggingové dohody může běžně prodražit veřejnou zakázku o 10 až 50 %, zatímco každý další uchazeč, jež se zúčastní soutěže coby nesmluvený konkurent, zlevní výsledné plnění až o pět procent. Vzhledem k tomu, že každoročně jsou do veřejných zakázek investovány desítky procent HDP České republiky, řádově stovky miliard korun, jsou devastující účinky kartelových dohod patrné. Úřadu se v roce v průběhu roku 2012 podařilo odhalit tři kartely právě tohoto typu. Mezi tyto kartely patří i dohoda největších výrobců tzv. plynem izolovaného spínacího ústrojí (PISU), kdy se účastníci řízení mezi sebou domlouvali na tom, kdo nabídne jakou cenu PISU, aby došlo k přidělení zakázky předem domluvené společnosti. Celková částka pokuty činila téměř 942 mil. Kč, což je nejvyšší udělená pokuta v ČR (viz tab. 4.3).

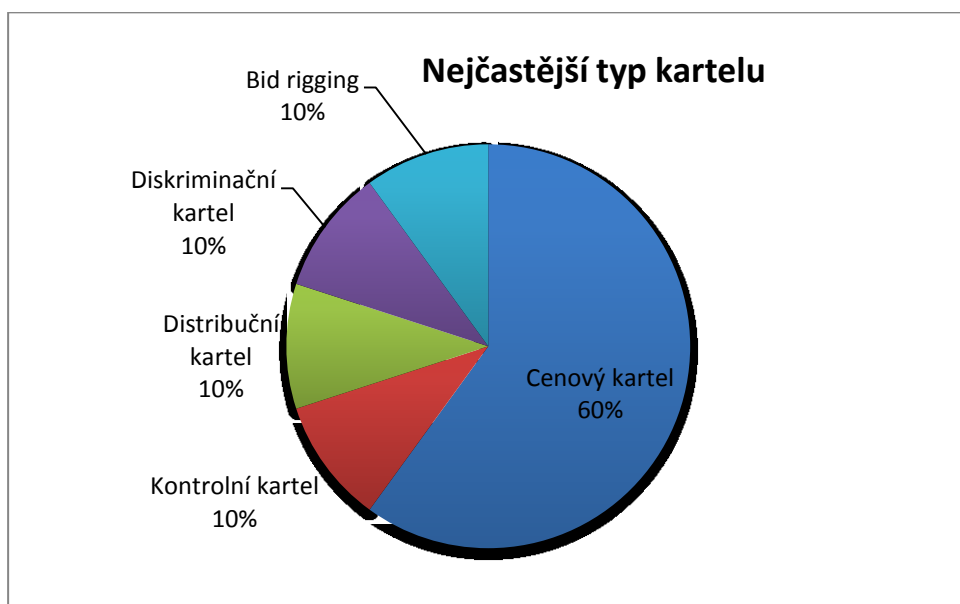
Tab. 4.3: Deset nejvyšších pokut za kartelové dohody od roku 1991

Rok	Případ	Částka (Kč)
2007	Plynem izolované spínací ústrojí	941 881 000
2006	Léky	113 064 000
2012	Odpadové hospodářství	96 579 000
2010	Barevné obrazovky CPT pro televizory	51 787 000
2007	Spotřební zboží (Billa a Julius Meinl)	43 350 000
2011	Prací prášky	29 274 000
2010	Uhlí	17 283 000
2011	Jatečná kuřata	14 237 000
2008	Kofola	13 552 000
2005	ADSL modemy	10 000 000

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (2014), vlastní zpracování

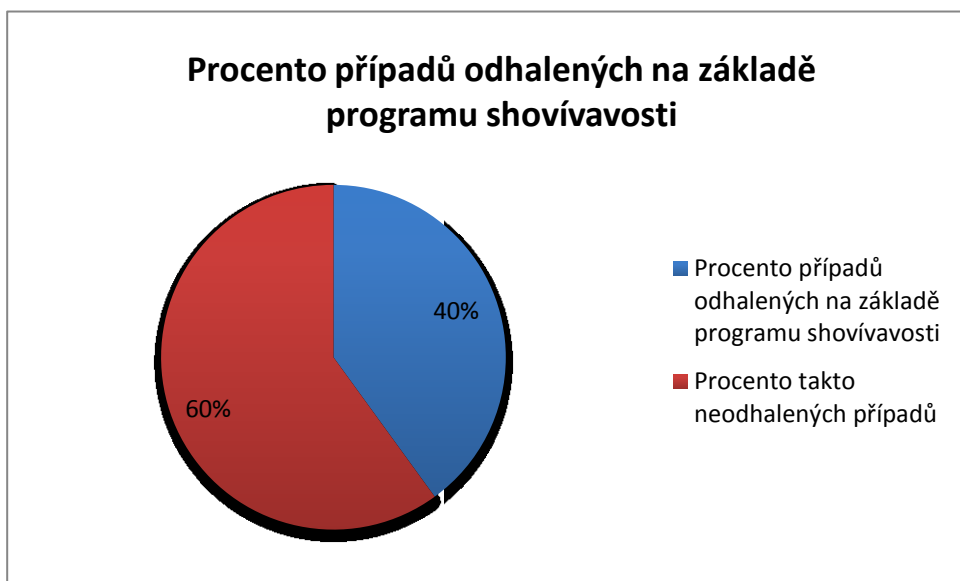
Z těchto rekordních pokut byla převážná část udělena za uzavření cenového kartelu (viz graf 4.4), z nichž u necelé poloviny případů byla dohoda odhalena na základě programu shovívavosti (viz graf 4.5).

Graf 4.4: Nejčastěji uzavíraný typ kartelu dle nejvyšších pokut v ČR

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (2014), vlastní zpracování

Graf 4.5: Procento případů odhalených na základě programu shovívavosti v ČR

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (2014), vlastní zpracování

4.4.1 Pokuta za kartel výrobců spínacího ústrojí

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže uložil v roce 2007 několika mezinárodním strojírenským firmám za kartelovou dohodu pokutu ve výši bezmála 980 mil. Kč (u dvou firem byly později sankce sníženy, takže celková částka činí 941 881 000 Kč). Tato pokuta je nejvyšší v historii Úřadu. Sankce se týká největších výrobců tzv. plynem izolovaného spínacího ústrojí (PISU). Ti se dopustili kartelové dohody, jež nemá co do rozsahu a délky trvání v rozhodovací praxi v ÚOHS obdoby.

Jednalo se o bid rigging, kdy se účastníci řízení mezi sebou domlouvali na tom, kdo nabídne jakou výši ceny PISU¹⁶, aby tak došlo k přidělení zakázky dopředu dohodnuté společnosti. Účastníci řízení měli mezi sebou stanovené podrobně propracované mechanismy spolupráce (iHned, 2007).

Tato kartelová dohoda měla celosvětový rozsah. Jak již bylo zmíněno, společnosti v tomto případě mezi sebou uzavřely již v roce 1988 písemné smlouvy, na jejichž základě vytvořily velmi propracovaný systém za účelem koordinace jejich účasti na výběrových řízeních, jež se týkaly plynem izolovaných spínacích ústrojí užívaných v oblasti přenosu a distribuce elektrické energie. Společnosti se rozdělily do dvou skupin a to na evropské a japonské výrobce. Smlouvy nebyly sice nikdy podepsány, avšak jejich účastníci byli vyjmenováni v příloze pod kódovým označením. Toto kódové označení poté používali i ve vzájemné komunikaci, ať už na počátku formou faxů, nebo pak ve vzájemně vyměňovaných e-mailech ze soukromých adres na veřejně dostupných serverech. Jeden ze členů kartelu zajistil dokonce i pro ostatní zakódované mobilní telefony, aby jejich vzájemná komunikace byla ještě snadnější (Novinky, 2007).

¹⁶ Systém PISU jsou hlavní součástí elektrické rozvodny a jsou využívány ke kontrole toku energie v elektrických rozvodných sítích. Jednotka PISU je naplněna plynem, jenž umožňuje dosáhnout vysoké hladiny izolace. Jde o specializované ústrojí, jež se používá hlavně ve velkých městech. Jeho předními odběrateli jsou přitom státem vlastněné podniky. Celková částka realizovaných zakázek PISU na území ČR za období 2001 – 2004 činila zhruba 700 mil. Kč. Příklady zakázek z území ČR, kde byla realizována kartelová dohoda, jsou následující: rozvodny Mikulov, Kunovice, Kaplice, Strakonice, elektrifikace trati Kadaň - Karlovy Vary a další. Shora uvedeným souborem protisoutěžních chování účastníků řízení byla plně vyloučena hospodářská soutěž na trhu na území ČR za účelem udržení tržních podílů a udržení určité cenové úrovně PISU v období 1991 – 2004 (Urbánek, 2007).

Ke koordinaci jednání využívaly pokutované společnosti také vzájemných pravidelných schůzek, jež se konaly např. v hotelích na mezinárodních letištích. Jednou za rok se konala tzv. hlavní schůzka, na níž si všichni členové kartelu potvrzovali pokračování ve spolupráci, stanovovali obecné strategie a urovnávali případné rozpory. Dle serveru Patria (2007): „Každé dva týdny se pak zástupci společností scházeli v různých letištních centrech a hotelech na schůzkách výboru, evropských a japonských výrobců. Schůzky výborů se konaly za účelem projednání požadavků jednotlivých společností, přidělení jednotlivých zakázek a případně stanovení ceny, se kterou se společnosti do jednotlivých výběrových řízení přihlásí.“

Správní řízení zahájil ÚOHS v srpnu 2006. Důvodem bylo přiznání společnosti ABB k účasti na kartelu a předložení relevantních důkazů. Této společnosti byla proto pokuta v rámci Leniency programu prominuta. Pokutováno bylo celkem 16 společností, jež se kartelu účastnily. Nejvyšší pokuta byla udělena společnosti Siemens AG (126,588 mil. Kč). Úřad přitom pokutoval v rámci svých zákonných pravomocí jen jednání v období od července 2001 do března 2004.

Pokuty se u jednotlivých společností pohybují v rozmezí od 107 mil. až po 10 mil. Kč (viz příloha 5) a Úřad při stanovení jejich výše zohlednil přitěžující okolnosti jako je vedoucí či iniciační role, nebo úmyslné porušení zákona (ve dvou případech byly sankce sníženy).

Tento případ kromě ÚOHS řešily také další antimonopolní instituce, např. maďarský soutěžní úřad nebo Evropská komise (iHned, 2007).

5 Závěr

Spravedlivá hospodářská soutěž je základním stavebním kamenem vnitřního trhu Evropské unie. Od svého „dokončení“ v roce 1992 přinesl vnitřní trh evidentní prospěch. Volný pohyb zboží, osob, kapitálu, poznatků a především služeb však neprobíhá tak hladce, jak by mohl. Vnitřní trh ve 21. století může být ještě integrovanější, otevřenější a konkurenceschopnější. Lze lépe využít jeho potenciálu tím, že budou více rozvíjeny znalosti a inovace, jakož i sociální a environmentální rozměry, zejména s cílem vyrovnat se s globalizací. Vnitřní trh také nabízí větší výběr spotřebitelům a větší možnosti podnikatelům.

Evropa bezpochyby potřebuje účinná opatření na zvyšování prosperity a zaměstnanosti. S nástupem finanční krize se tato potřeba ještě zvýšila. Akt o jednotném trhu I a Akt o jednotném trhu II jsou posledními dokumenty Evropské komise na cestě za konkurenceschopným hospodářstvím. Jedná se o sérii opatření, která mají pomoci oživit ekonomiku Unie (viz kap. 2.3).

Hospodářská soutěž včetně pravidel veřejné podpory patří k nejdůležitějším regulačním nástrojům pro fungování jak české ekonomiky, tak vnitřního trhu Evropské unie. Úměrně tomu, jak postupuje integrace vnitřního trhu, klesá počet případů porušení pravidel soutěže, které mají čistě vnitrostátní důsledky, roste tedy počet případů spadajících pod kompetence Komise. V poslední době je možno v aplikační praxi Komise spatřovat jednoznačné tendence, jež spočívají v kontinuálním navyšování pokut podnikům, které hospodářskou soutěž narušují (viz graf 3.1 a 3.2). Cílem je bezpochybně maximalizovat represivní stránku pokut, ale také posílit jejich odstrašující účinky.

V závěrečné kapitole bakalářské práce bylo poukázáno na nejzávažnější narušení hospodářské soutěže - nepovolené dohody. Jedním z nejčastějších porušení Smlouvy o fungování Evropské unie či zákonu o hospodářské soutěži je dohoda o cenách. Dohody mohou být jak horizontální (tedy takové, které jsou uzavřeny mezi dvěma nebo více společnostmi, které působí na stejné úrovni na trhu), tak vertikální (např. výrobce – distributor). Jestliže takové dohody nejsou odhaleny, doplatí na ně všichni spotřebitelé, a to z důvodu předražení výrobku nebo omezením výběru zboží (viz kap. 4.1). Některé dohody se znaky kartelu však nemusejí být škodlivé, naopak mohou působit pozitivně na soutěž nebo prospívat spotřebitelům. Proto lze

pozitivně hodnotit výjimky, jako např. smlouvy o provádění výzkumu a vývoje, smlouvy o franchisingu, patentované licenční smlouvy a další (viz kap. 4.1.5).

Stěžejní část závěrečné kapitoly je věnována postupu Komise i Úřadu při odhalování kartelů. Bylo zjištěno, že tyto postupy jsou značně podobné. Mezi hlavní rozdíly se řadí tzv. ústní slyšení, ustanovení o účinné lítosti či velikosti snížení pokuty formou narovnání. V zásadních věcech se však neliší (viz kap. 4.2.3). Jako výhodná se ukázala aplikace programu leniency, jenž je u nás i na evropské úrovni nejčastějším podnětem pro zahájení vyšetřování kartelů. O efektivnosti tohoto postupu svědčí také to, že tento program využívají téměř všechny členské státy EU. Účastník kartelu, který si dříve či později uvědomí, jak závažného protizákonného jednání se vlastně dopouští, tak může využít osvobození od pokuty výměnou za poskytnutí všech relevantních informací Úřadu. Otázkou zůstává, zda je spravedlivé neuložit sankci subjektu, o kterém je zřejmé, že jednal protizákonně a díky leniency vyvázne bez jakéhokoliv postihu. Z hlediska ochrany veřejného zájmu je to však bezesporu výhodné, jelikož by bez jeho aktivity Komise ani Úřad nemohli sankcionovat ani ostatní členy kartelu.

Oba tyto orgány, jak Komise, tak Úřad, jsou oprávněni za hmotněprávní porušení zákona ve věcech kartelových dohod ukládat pokuty až do výše 10 % čistého ročního obratu (viz kap. 4.2.3). Sankce je to však pro postižené velmi malá. Ze zkušeností Komise totiž vyplývá, že kartelové dohody zvyšují cenu produktu průměrně o 25 %. Smluvené společnosti si tak mohou během čtyř let připsat jako extra zisk jeden roční obrat. I když účastníci kartelu páchají obrovské škody, jsou jejich činy dle unijního práva pouhým přestupkem. Veřejnost se většinou ani nedozví jejich jména. V USA je situace zcela jiná. Účastníkům kartelu tam hrozí již dlouho tresty odnětí svobody. Evropská unie by tak měla americký příklad v tomto ohledu následovat. Lidé by si totiž potom zřejmě více rozmysleli, zda budou jednat protiprávně, kdyby jim hrozila také trestní sankce.

Seznam doporučené odborné literatury

Knižní zdroje

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.

BEDNÁŘ, Josef. *Aplikace soutěžního práva v rozhodovací praxi: z rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, Komise a Evropského soudního dvora*. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-428-7.

BEJČEK, Josef. *Soutěžní politika a fúze v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5067-9.

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-807-3252-236.

HAKENBERG, Waltraud. *Základy evropského práva*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-924-6.

HOLMAN, Robert a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-380-9.

HORA K., L. NEDOROST a E. LUKÁŠKOVÁ. *Evropská unie I. Historie, instituce, vnitřní trh*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010. ISBN 978-80-7318-928-0.

JANKŮ, Martin a Linda JANKŮ. *Právo EU po Lisabonské smlouvě*. Ostrava: Key Publishing, 2012. ISBN 978-80-7418-152-8.

JANKŮ, Martin a Jana MIKUŠOVÁ. *Veřejné podpory v soutěžním právu EU*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-430-8.

KUBEČKOVÁ, Magdaléna a Jana DRASTÍKOVÁ. *Bariéry podnikání na vnitřním trhu EU, aneb, Jak zdolat všechny překážky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, Ekonomická fakulta, 2008. ISBN 978-80-248-1903-7.

KUČEROVÁ, Irah. *Hospodářské politiky v kontextu vývoje Evropské unie*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1628-5.

KUZMIAK, Matúš. *Európska hospodárska stáž – teoretický rámec a jej zneužívanie vo svetle rozhodovacej praxe*. Ostrava: Key Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-087-3.

LACINA, Lubor a Jan OSTRŽÍŽEK a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-31-0.

MUNKOVÁ, Jindřiška a Jiří KINDL. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-173-4.

MUNKOVÁ J., J. KINDL a P. SVOBODA. *Soutěžní právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-424-7.

OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-084-0.

PETR, Michal. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-077-5.

PETR, Michal a kol. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-307-3.

RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-016-4.

RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-251-0394-3.

SALIN, Pascal. *Ekonomická harmonizace*. Praha: Liberální institut, 2003. ISBN 978-80-8638-926-4.

SLANÝ, Antonín a kol. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-738-3.

STEHLÍK V., O. HAMULÁK a M. PETR. *Praktikum práva Evropské unie: vnitřní trh: teoretické základy, judikatura, praktické příklady*. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87576-09-0.

SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-488-9.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Evropské právo 2: jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-949-4.

ŠREIN, Zdeněk. *Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta sociálně ekonomická, 2008. ISBN 978-80-7414-077-8.

TICHÝ, Luboš et al. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-333-2.

TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-60-8.

ZLÝ, Bohumil. *Úvod do teorie mezinárodní ekonomické integrace*. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-719-9.

Elektronické zdroje

BOUDA, Zbyněk. *Analýza programu shovívavosti v právu ES*. [online]. 2009. [cit. 8. 3. 2014]. Dostupné z: [http://www.pravnickeforum.cz/dokument/nahled-dokumentu/doc-d25634v33992p1-analyza-programu-shovivavosti-v-pravu-es/?query=\\$index=1643](http://www.pravnickeforum.cz/dokument/nahled-dokumentu/doc-d25634v33992p1-analyza-programu-shovivavosti-v-pravu-es/?query=$index=1643)

BUSINESSINFO. *Evropská soutěžní politika*. [online]. 2009. [cit. 8. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/evropska-soutezni-politika-5148.html?fornewsid=6071>

BUSINESSINFO. *Informace o úřadu pro ochranu hospodářské soutěže*. [online]. 2011. [cit. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/informace-o-uradu-pro-ochranu-2273.html>

BUSINESSINFO. *Spolupráce s Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže*. [online]. 2013. [cit. 22. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spoluprace-s-uradem-pro-ochranu-hospodarske-souteze-se-vyplati-28347.html>

BYDŽOVSKÁ, Marie. *Hospodářská soutěž*. [online]. 2014. [cit. 22. 3. 2014]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8927/sekce/hospodarska-soutez/>

E15. *Pokuty za kartely se loni v EU vyšplhaly na 1,8 miliard EUR*. [online]. 2013. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/udalosti/pokuty-za-kartely-se-loni-v-eu-vysplhaly-na-1-8-miliardy-eur-971791>

E15. *Rekordní pokuta za kartel: v síti uvízly Philips, LG či Samsung.* [online]. 2012. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/rekordni-pokuta-za-kartel-v-siti-uvizly-philips-lg-i-samsung-938220>

EURACTIV. *Microsoft prohrál soudní při s Evropskou komisí.* [online] 2007. [cit. 23. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/microsoft-prohral-soudni-pri-s-evropskou-komisi>

EUROPA. *Akt o jednotném trhu.* [online]. 2013. [cit. 23. 12. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/smact/index_cs.htm

EUROPA. *Akt o jednotném trhu II.* [online]. 2012. [cit. 23. 12. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/smact/index_cs.htm

EUROPA. *Cartel statistics.* [online]. 2014. [cit. 8. 3. 2014]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf>

EUROPA. *Single market act I.* [online]. 2011. [cit. 23. 12. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/smact/index_cs.htm

HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategie Evropa 2020.* [online]. 2013. [cit. 23. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/pro-podnikani/legislativa-a-normy/prosazujeme-vase-zajmy-v-eu/strategie-evropa-2020/strategie-evropa-2020.aspx>

IDNES. *Komise dala výrobcům televizí rekordní pokutu 1,47 miliardy eur.* [online]. 2013. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/philips-a-lg-electronics-dostaly-za-kartel-rekordni-pokutu-pos-/eko_euro.aspx?c=A121205_131243_eko_euro_neh

IHNED. *Největší evropské aerolinky zaplatí za kartel 20 miliard korun pokuty.* [online]. 2010. [cit. 23. 4. 2014]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-48026100-nejvetsi-evropske-aerolinky-zaplati-za-kartel-20-miliard-korun-pokuty>

IHNED. *ÚOHS uložil rekordní pokutu.* [online]. 2007. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-20410850-uohs-ulozil-rekordni-pokutu>

INVESTUJEME. *Pokuty za hospodářskou soutěž byly loni nejnižší za sedm let.* [online]. 2014. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/aktualne-cz/pokuty-za-hospodarskou-soutez-byly-loni-nejnizsi-za-sedm-let/>

MICHAL, Karel. *Evropská komise udělila pokutu 1,47 miliardy eur výrobcům CRT obrazovek*. [online]. 2012. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.itbiz.cz/zpravicky/evropska-komise-udelila-pokutu-1-47-miliardy-eur-vyrobcum-crt-obrazovek>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Evropa 2020*. [online]. 2013. [cit. 23. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/strategie-evropa-2020>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Akt o jednotném trhu slibuje nový růst a pracovní místa*. [online]. 2011. [cit. 23. 12. 2013]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/evropska_unie/vnitri_trh_eu/-zastupitelske_urady-representation_brussels-publish-cz-evropska_unie-vnitri_trh_eu-akt_o_jednotnem_trhu_slibuje_novy_rust_a.html

NOVINKY. *ÚOHS potvrdil rekordní pokutu strojárnám*. [online]. 2007. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/ekonomika/114196-uohs-potvrdil-rekordni-pokuty-strojarnam.html>

PATRIA. *ÚOHS: Rekordní sankce za kartel o rozdělení trhu potvrzena*. [online]. 2007. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.patria.cz/zpravodajstvi/993447/uohs-rekordni-sankce-za-kartel-o-rozdeleni-trhu-potvrzena.html>

PRESSEUROP. *Jak si kartely diktují pravidla*. [online]. 2012. [cit. 15. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.presseurop.eu/cs/content/article/3117381-jak-si-kartely-diktuji-pravidla>

ROZHLAS. *Billa se pokutě za kartelovou dohodu s Meinlem nevyhne, Ústavní soud odmítl její stížnost*. [online]. 2014. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/domaciekonomika/_zprava/billa-se-pokute-za-kartelovou-dohodu-s-meinlem-nevyhne-ustavni-soud-odmitl-jeji-stiznost--1310154

SAGIT. *Van Duyn*. [online]. 2004. [cit. 29. 12. 2013]. Dostupné z: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&levelid=eu_323.htm

SAGIT. *ZÁKON č. 155/2009*. [online]. 2009. [cit. 8. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.sagit.cz/pages/zpravodajtxtanot.asp?cd=167&typ=r&zdroj=../_anotace/sb09155a

TÝDEN. *Úřad: Čerpací stanice pokutu za kartel nedostanou.* [online]. 2014. [cit. 28. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/urad-cerpaci-stanice-pokutu-za-kartel-nedostanou_297979.html#.UzViPqh5PSk

URBAN, Luděk. *Pátá svoboda – volný pohyb poznatků.* [online]. 2013. [cit. 24. 11. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8738/sekce/pata-svoboda---volny-pohyb-poznatku/>

URBAN, Luděk. *Stručná historie vnitřního trhu.* [online]. 2013. [cit. 10. 11. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8732/sekce/strucna-historie-vnitriho-trhu/>

URBAN, Luděk. *Vnitřní trh a Lisabonská smlouva.* [online]. 2013. [cit. 30. 11. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8743/sekce/vnitri-trh-a-lisabonska-smlouva/>

URBÁNEK, Vladimír. *ÚOHS udělil rekordní pokutu za kartel – téměř 1 mld. Kč.* [online]. 2007. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://zpravy.kurzy.cz/130231-uohs-udelil-rekordni-pokutu-za-kartel-temer-1-mld-kc/>

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Hospodářská soutěž.* [online]. 2012. [cit. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez.html>

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Organizační struktura Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.* [online]. 2012. [cit. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/o-uradu/organizacni-struktura.html>

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Služby obecného hospodářského zájmu.* [online]. 2011. [cit. 9. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/verejna-podpora/sluzby-obecneho-hospodarskeho-zajmu-sgei.html>

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Výroční zpráva 2012.* [online]. 2013. [cit. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/informacni-centrum/vyrocnizpravy.html>

VITZILAIUO, Lia. *Crisis Cartels: For Better or For Worse?* [online]. 2011. [cit. 8. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.lambadarioslaw.gr/publications/2011/en/cpi_%20antitrust_journal_article_on_crisis_cartels.pdf

ZÁKONY. *Zneužití a omezení soutěže.* [online]. 2014. [cit. 23. 3. 2014]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-4-hlava-3-dil-2>

ZÁKONY PRO LIDI. *Předpis č. 40/2009 Sb.* [online]. 2014. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ZÁKONY PRO LIDI. *Předpis č. 143/2001 Sb.* [online]. 2014. [cit. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-143>

Seznam zkratek

ADSL - Asymmetric Digital Subscriber Line

CEN - Evropský výbor pro normalizaci

CENELEC - European Committee for Electrotechnical Standardization

ČR - Česká republika

DM - Německá marka

DPH - Daň z přidané hodnoty

ECN - Evropská soutěžní síť

EHS - Evropské hospodářské společenství

EK - Evropská komise

ES - Evropské společenství

ESAE - European Society of Association Executives

ESD - Evropský soudní dvůr

EU - Evropská unie

EURATOM - Evropské společenství pro atomovou energii

GŘ - Generální ředitelství

HDP - Hrubý domácí produkt

HMU - Hospodářská a měnová unie

JEA - Jednotný evropský akt

LCD - Liquid Crystal Display

OHS - Ochrana hospodářské soutěže

PISU - Plynem izolované spínací ústrojí

SAS - Special Air Service

SFEU - Smlouvy o fungování Evropské unie

SSNIP - Small but Significant and Non-transitory Increase in Price

TV – Televize

ÚOHS - Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

USA - Spojené státy americké

USD - Americký dolar

ZOHS - Zákon o ochraně hospodářské soutěže

Seznam boxů

Box 3.1: článek 101 SFEU

Box 3.2: článek 102 SFEU

Box 3.3: článek 106 SFEU

Box 3.4: článek 37 SFEU

Seznam grafů

Graf 3.1: Vývoj počtu kartelových dohod, kdy byla uložena pokuta Evropskou komisí

Graf 3.2: Vývoj výše uložených pokut Evropskou komisí ve věcech kartelových dohod

Graf 4.1: Výše pokut udělených Komisí ve věcech kartelových dohod od roku 2010

Graf 4.2: Nejčastěji uzavíraný typ kartelu dle nejvyšších pokut v EU

Graf 4.3: Počet případů odhalených na základě programu shovívavosti v EU

Graf 4.4: Nejčastěji uzavíraný typ kartelu dle nejvyšších pokut v ČR

Graf 4.5: Procento případů odhalených na základě programu shovívavosti v ČR

Seznam tabulek

Tab. 4.1: Deset nejvyšších pokut za kartelové dohody od roku 1969

Tab. 4.2: Seznam společností s nejvyšší uloženou pokutou za kartelové dohody

Tab. 4.3: Deset nejvyšších pokut za kartelové dohody od roku 1991

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 9. května 2014

Petra Eliášová

jméno a příjmení studenta

Seznam příloh

Příloha 1: Stupně ekonomické integrace

Příloha 2: Proces rozhodování o povolení či zakázání fúze

Příloha 3: Organizační struktura Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže

Příloha 4: Alternativní způsob ukončení řízení ve věcech zakázaných dohod

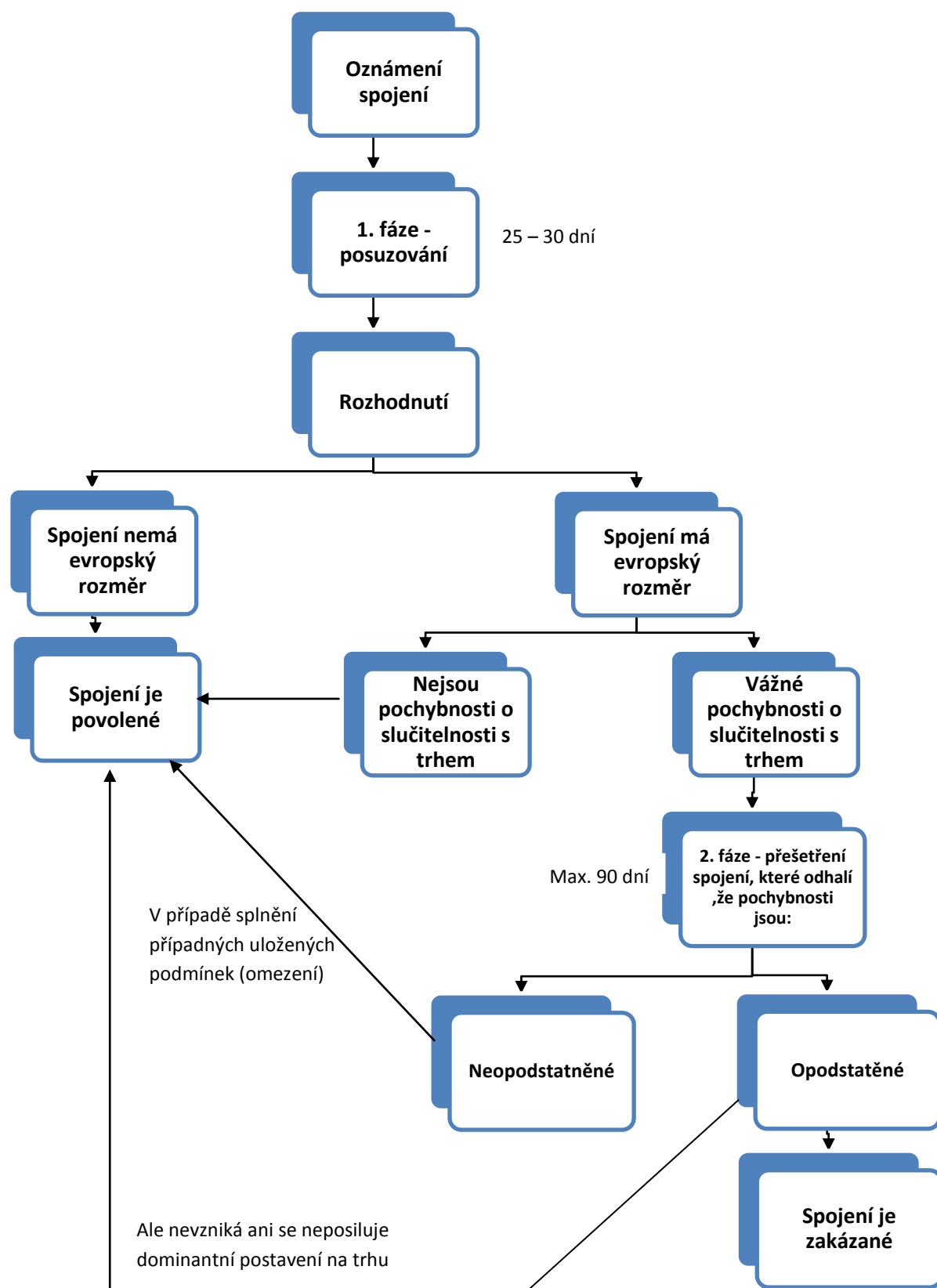
Příloha 5: Výše pokut u jednotlivých sankciovaných společností v případě kartelové dohody PISU

Příloha 1: Stupně ekonomické integrace

zóna volného obchodu	odstranění tarifních a netarifních překážek, především kvantitativních omezení, které brání volnému pohybu zboží mezi dvěma nebo několika zainteresovanými zeměmi a to ve spojení s uchováním národních celních území a tím i autonomní celní a obchodní politiku vůči třetím zemím, v důsledku toho je nutno prokazovat původ zboží, jehož pohyb je na integrovaném trhu plně liberalizován
celní unie	založena na odstranění cel a dalších necelních překážek pro volný pohyb zboží mezi integrujícími se státy, vytváří jednotné celní území spojením národních celních území účastnických států, nastoluje společnou celní politiku, většinou spojenou s uplatněním společného celního tarifu vůči třetím zemím, na rozdíl od pásma volného obchodu nepředpokládá potvrzování původu zboží: dovážené produkty jednou procleně na vnějších hranicích unie, se v jejím rámci pohybují již jako ostatní, tj. "domácí" produkty, země celní unie uskutečňují rovněž společnou obchodní politiku
primární hospodářská unie	přechod ze sféry obchodu i do sféry výroby, a doplnění již existující volný oběh produktů na společném trhu zboží i odstraňování nebo alespoň jistým omezováním překážek, které brání volnému pohybu služeb a výrobních faktorů, tj. kapitálu a pracovních sil; uvedená integrační opatření však logicky vyžadují, aby integrační organizace současně přešla i k úzké spolupráci v některých dílčích hospodářských politikách, resp. k jejich koordinování; v závislosti na konkrétních potřebách a podmínkách mohou být nastoleny i některé společné politiky; integrují se nejen trhy, investiční činnost atd., ale i hospodářská politika zúčastněných států
rozvinutá hospodářská unie	odstranění "neviditelných" tzv. věcných, technických a fiskálních překážek, stojících v cestě "čtyřem základním svobodám" - volnému pohybu zboží, osob, služeb, kapitálu
formativní hospodářská a měnová unie	existence jednotné měny, společný měnový orgán na nadstátní úrovni a jednotná měnová politika
úplná hospodářská a měnová unie	rozšíření okruhu vzájemně koordinovaných politik, např. přechod k hluboce koordinovaným rozpočtovým politikám, tlaky na sjednocování daňových politik
hospodářská a politická unie	nadstátní řešení ekonomických a politických problémů

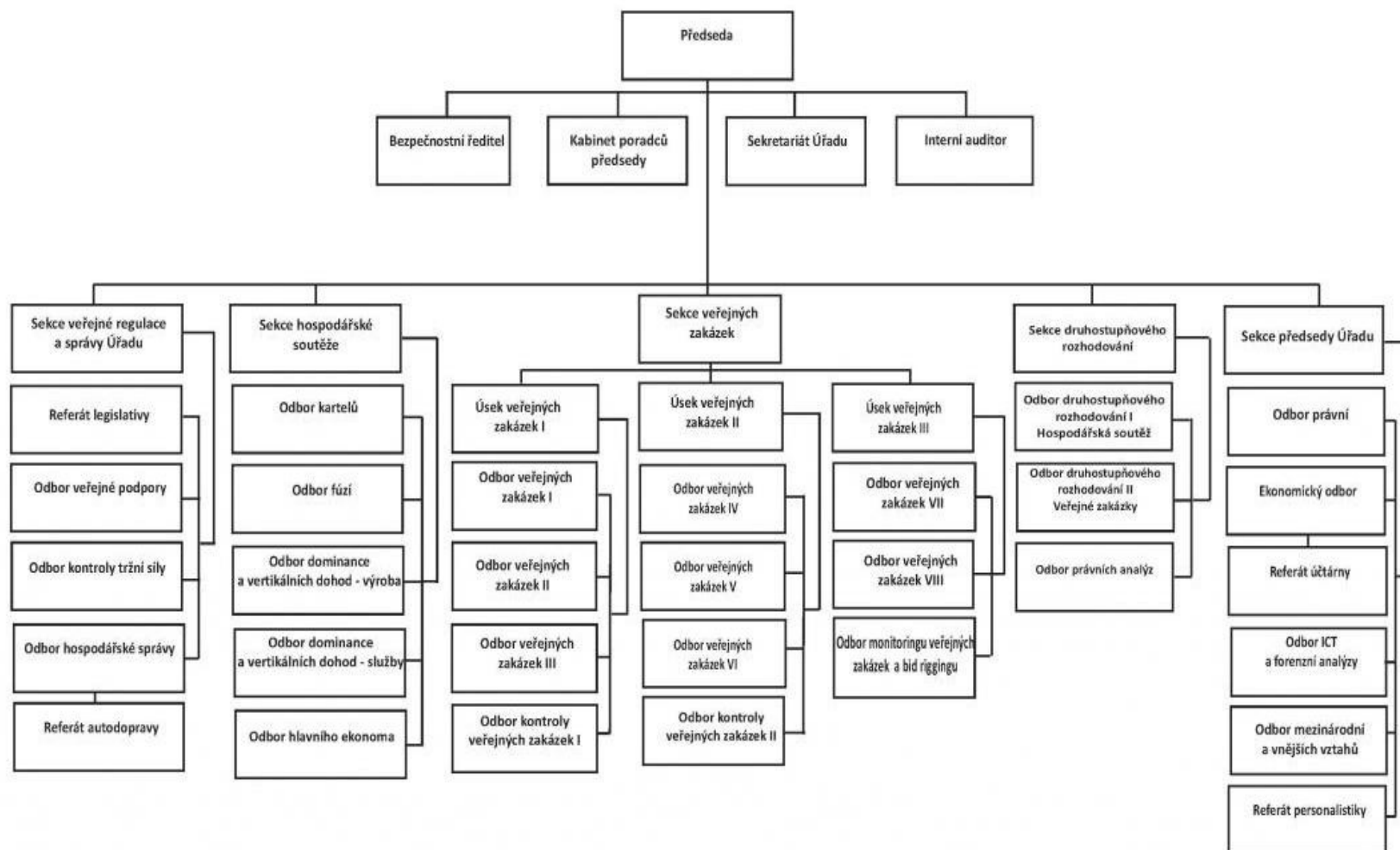
Zdroj: Zlý (2010), vlastní zpracování

Příloha 2: Proces rozhodování o povolení či zakázání fúze

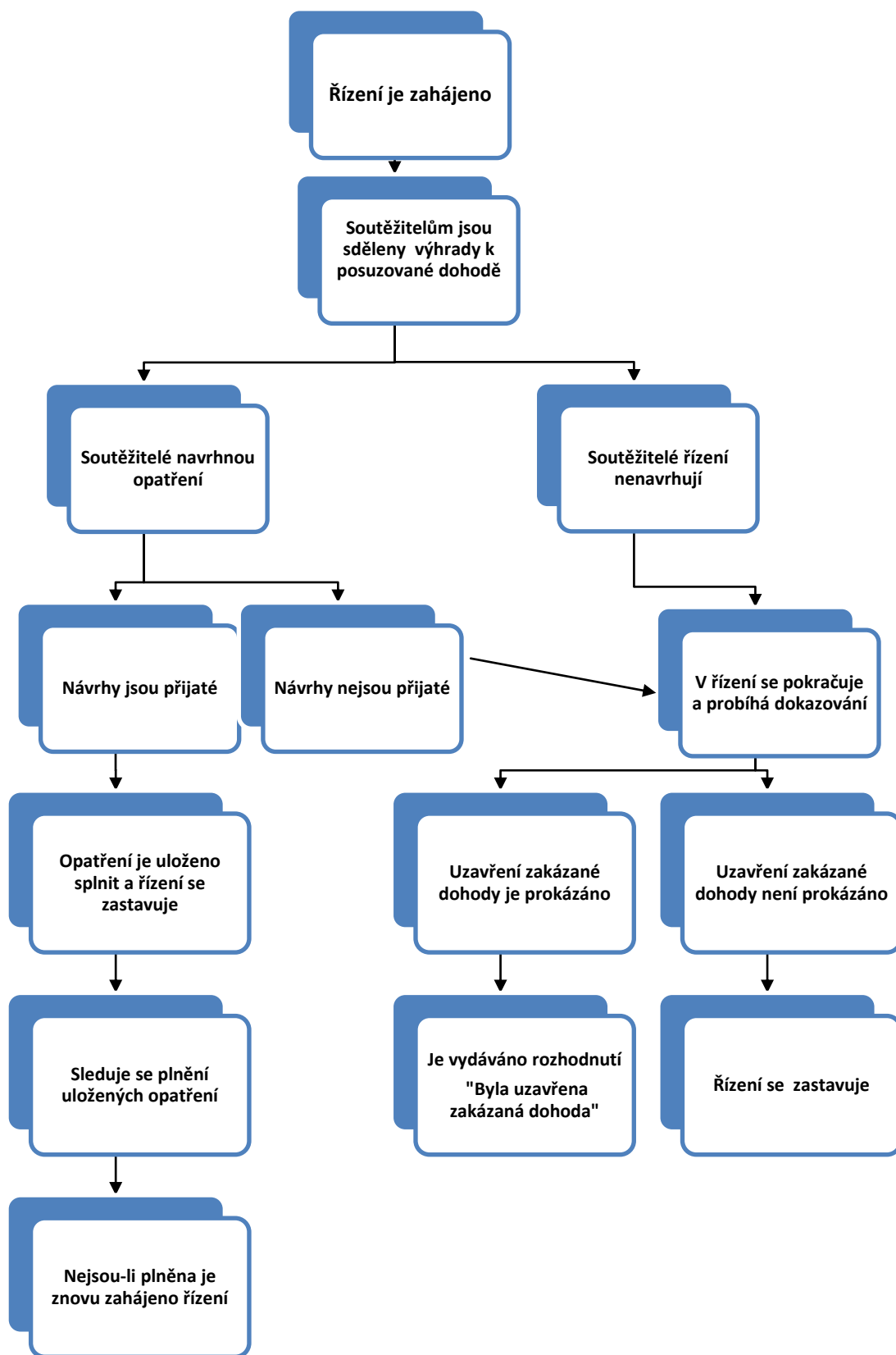
Zdroj: Kuzmiak (2010), vlastní zpracování

Příloha 3: Organizační struktura Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže

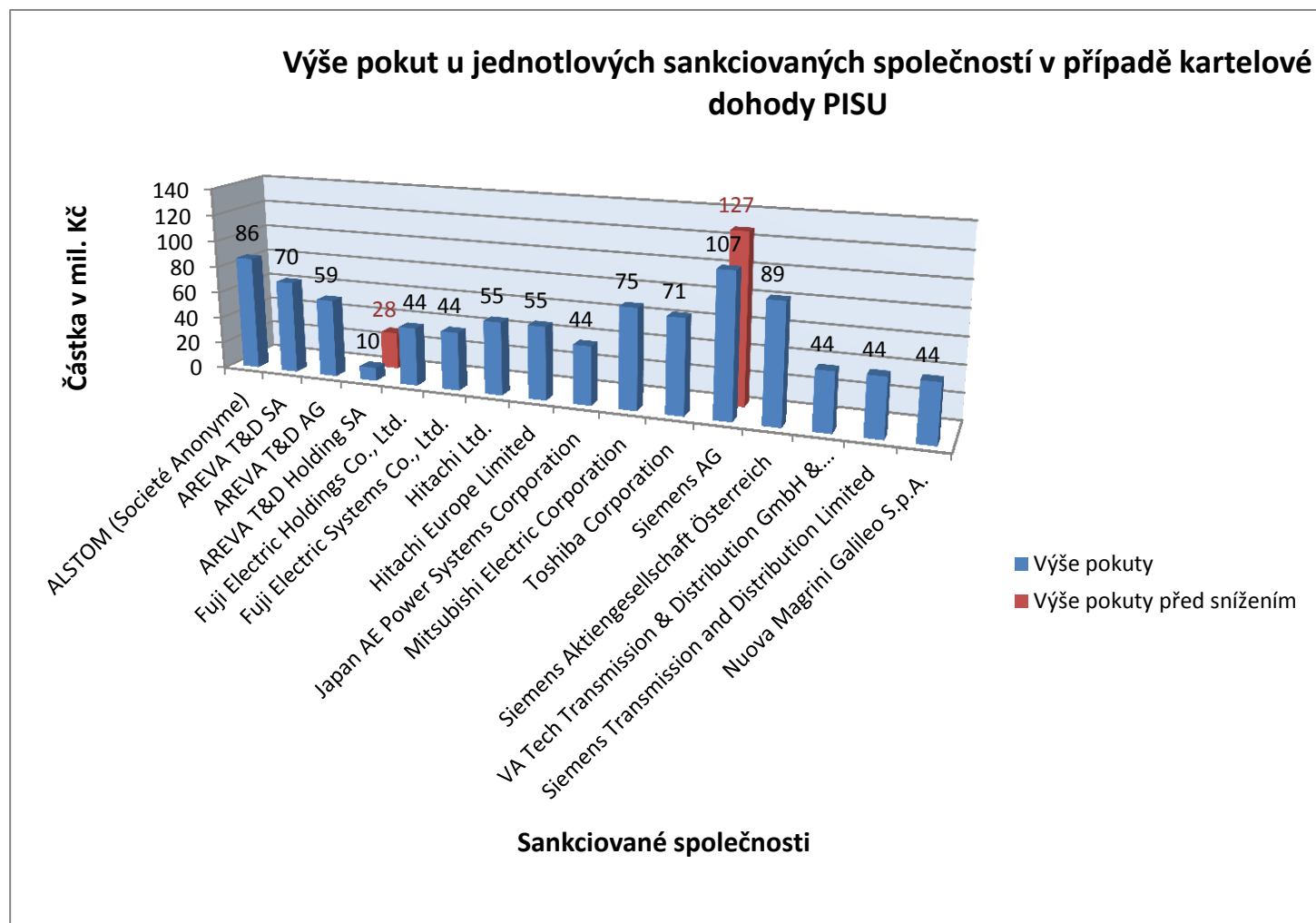
Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (2012)

Příloha 4: Alternativní způsob ukončení řízení ve věcech kartelových dohod

Zdroj: Raus a Neruda (2005), vlastní zpracování

Příloha 5: Výše pokut u jednotlivých sankciovaných společností v případě kartelové dohody PISU

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (2014), vlastní zpracování